

ÚJ FORRÁS 2025.3

Jaan Kaplinski versei 3

Jaan Kaplinski: Lermontovval kezdődött (esszé) 6

Tzveta Sofronieva: Az Édenkert elültetése (esszé) 8

Michela Murgia: Lefordíthatatlan kifejezés (próza) 16

Csehy Zoltán versei 21

Antal Balázs: Családi ügyek (próza) 25

Nyerges Gábor Ádám: Én tettem őzet a madármentő inkubátorba (vers) 39

Kosztolánczy Tibor: Szentimentális „rakenroll” (próza) 42

Borsodi L. László versei 46

Sári László: Menedék (próza) 48

Parcsami Gábor versei 51

Sopotnik Zoltán: Palóc (próza) 54

Pop Lara: Egy nap angyalokat láttam, s láttam aznap az angyalokat
(Sopotnik Zoltán: *Cigányvég*) 57

Zahuczki Dorottya: Hallgatni tanít
(Kollár-Klemencz László: *Anyám tenyere*) 63

Nagy Kinga: Semmi sem úgy van (Nyerges Gábor Ádám: *Vasgyúrók*) 67

Uri Asaf: Jeruzsálemtől Budapestig (Naplójegyzetek, 3. rész) 72

Székely Zoltán: A lehetséges extatikus állapota (Fülöp Péter fotóiról) 82

Bóna László: Szétesett a kép (esszé) 86

Jász Attila: A kép ötödik sarka (versciklus) 90

A borítón és a lapzárókon Fülöp Péter fotói

E számunk szerzői:

Asaf, Uri író, költő, képzőművész (Bp.), Antal Balázs író (Miskolc), Borsodi L. László költő, kritikus (Csíkszereda), Bozsik Boglárka fordító (Bp.), Bóna László esszéista (Bp.), Cebula Ágnes Karolina fordító (Bp.), Csehy Zoltán, költő, műfordító (Dunaszerdahely), Domokos Johanna író, költő, műfordító (Bielefeld), Fülöp Péter fotóművész, költő (Győr), Jász Attila költő (Gerecse), Kalláné Jakus Melinda fordító (Bp.), Kaplinski, Jaan észt költő, író, filozófus (1941–2021), Kreisch Beatrix fordító (Bp.), Kosztolánczy Tibor író, irodalomtörténész (Bp.), Mándli Klára Sarolta fordító (Bp.), Móricz Gréta fordító (Bp.), Murgia, Michela író (Milánó), Nagy Kinga kritikus (Bp.), Nyerges Gábor Ádám író, költő (Bp.), Parcsami Gábor költő (Bp.), Pop Lara kritikus (Bp.), Sári László író, tibetológus (Gyúró), Sofronieva, Tzveta bolgár költő, író (Berlin), Sopotnik Zoltán költő, író (Tatabánya), Soksevits Judit fordító (Balassagyarmat), Székely Zoltán esztéta (Győr), Szilágyi Mihály műfordító (Bp.), Zahuczki Dorottya kritikus (Bp.)

A KÜSZÖBÖN

Jaan Kaplinski 3

Nyitva az ajtó a küszöbön állok
hatalmas sötét kutya
nyirkos nyelveként
nyaldossa szemem a szél
magányos mint én
a küszöbön álló
hótalan tél
sötétjében

ISMÉT EGYEDÜL

Ismét egyedül vagyok a sötétben
a fekete macskával mely egyszerre
létezik és nem létezik
s a hirtelen úgy maradt
megírt és megíratlan versekkel
míg ki nem megyek – az üres telek mögött
együtt nyugszik le Jupiter és Vénusz
az éj olvadó hótól és tavasztól illatos
a tavasztól mely messziről onnan közeleg
hol egymás után hunynak ki a fények
és minden ami számít ismét a helyén van
a varjú a tetőhöz támasztott létrán
a hold délkeleten
az autók sorban a szállodák előtt
a versvázlatok a jegyzetfüzetben

A DOLGOK

4

A dolgok nem emlékeztek a nevükre és én kezdem elfelejteni őket
lyukas zseb az emlékezet nem tartja meg az aprót
a szavakat és fogalmakat egyesek már a középkorban is tudták ezt
és némelyek kétségbeejtő korunkban sem felejtették el
és megőrzik amit azelőtt mások hordoztak és zsibbadt kezük
elengedett mint egy madárkát gyíkot vagy morzsaszemet
valamit a valami és a semmi között
köztünk és a felejtés között
valamit aminek nincs kezdete nincs vége nincs jelentősége

KÖDCSILLÁM

Ködcsillám az olvadó jégtáblák felett
a délutáni nap sápadt korongja
és a mozgolódó tenger alig érezhető illata
minden úgy telve van fénnnyel
hogyminden gondolat elcsitul fejemben
és a tér a közeg csendje párás káprázata
hatja át e pillanatot melyben elvész a különbség
közel és távol
értelem és érzelem
a felhők és a házakon meg a kertek almafáin ülő pára
látvány és látszat közt
meg amit írni akartam és amit írtam aközött

MILYEN ELCSÉPELT

Milyen elcsépeelt ez a világ de aligha vagyunk örökké benne
csordogál az idő és nyári meleget és nyugalmat lehel
szinte csak nekünk könnyen elfeledkezünk magunkról
míg a nap elő nem bújjik egy nagy felleg mögül
és ideje visszatérni az életbe ahol nem mindenki tudja
kiért és meddig kell cipelnie keresztjét – holott az ablakon túl
a közelgő sötétben és csendes magányban fehér liliomok
virulnak és hervadnak mindegyik magáért és mindannyiunkért

AZ ÉLET ÉRTELMÉT KERESVE

Az élet értelmét keresve feláldozzuk az életet az értelemért
és szárnyainkat magasröptű szavainkért
pedig emlékezet nélkül semmi nem változik
épp csak van csak áll csak repül csak átvonul
a tűlevelek egymás után búcsúznak a fenyőfa kihunyó gyertyáitól
csak az életükért küzdő lángok utolsó pislákolása
tükröződik az ezüstös csúcspdísz a mennyezet alatt
ha nincs emlékezet semmi nem marad meg épp csak van minden
és lehetetlen bármit tudnunk vagy bizonyítanunk
és megérteni hogy a léttől vagy a nemléttől szenvedünk

5

CSAK AZ IMA

Csak az ima marad
ha minden elhangzott és nincs mit mondani
Isten marad ha minden amiben hinni lehet
odavan és többé nincs miben hinni
de a széna a padláson a kenyér az asztalon
fehér vászonkendő alatt
Minderről írtam már valamikor
ahogy előttem és mindannyiunk előtt mások is
de közel a nap amikor nem lesz különbség
aközött hogy pár szóm mindent elmond
vagy semmitmondó minden szavam

Szilágyi Mihály fordításai

Egészen addig az őszig eléggé átlagos fiú voltam, eléggé átlagos érdeklődési körrel. Sokat olvastam, de leginkább a rendelkezésemre álló irodalmat, beleértve a Sztálin-díjasok könyveinek [észt] fordításait. Ezek közül csak két

6 Jaan Kaplinski

LERMONTOVVAL

KEZDŐDÖTT

(Részlet a *Белые бабочки*

ночи [Az éjszaka fehér lepkéi]

című verseskötet előszavából)

könyvre emlékszem tisztábban: Alekszej Tolsztoj *Első Péter*¹ és Viktor Nyekraszov *Sztálingrád lövészárkaiban*² című művére. De azon az őszön történt valami, ami nagyon megváltoztatott. A költészet, amely addig kevésbé érdekelt, hirtelen berobbant az életembe. Ez 1954-ben volt, tizenhároméves koromban. Nem sok könyv-

vünk maradt, a bombázásokban majdnem mind elégett. De anyám és nagyapám vett néhányat, főleg francia és orosz nyelvű könyveket. Fiatalkoromban anyám néhány évig Párizsban élt, majd hazatérte után franciatanárként dolgozott, és gyerekkora óta tudott oroszul, mint a generációjából szinte mindenki, aki részben vagy egészben orosz nyelvű képzést kapott.

Így Puskin, Lermontov és Csehov kötetei is ott sorakoztak a polcon. Egyik estén, valószínűleg semmi dolgom nem akadt, elővettem egy válogatást Lermontov költészetéből, és lapozgatni kezdtem. Rájöttem, hogy többé-kevésbé értem, amit olvasok. És élem került a *Воздушный корабль* [Léghajó] című balladája. Elolvastam, és szinte könnyes szemmel fejeztem be. Nem annyira a Napóleon iránti érzéseim, mint inkább a költészet erejével, szellemiségével való váratlan találkozás miatt.

Megérintett a költészet, és valami visszafordíthatatlanul megváltozott bennem. Attól az estétől kezdve lelkes versolvasó lettem, majd a versírással is megpróbálkoztam. Néhány évig szinte csak orosz költészetet és klasszikus prózát olvastam. Több sikertelen próbálkozás után észtil kezdtem el írni. Nyilvánvalóan elégtelen volt az akkori orosz nyelvtudásom. Bár idővel javult, ritkán írtam oroszul, többnyire csak cikkeket, de egy novellám is megjelent a szentpétervári *Звезда* [Csillag] című lapban. A függetlenné vált Észtországban tértem vissza az orosz költészethez, amikor már nem volt hivatalos nyelv az orosz. Ez a század legelején történt, és 2005-ben húsz orosz nyelven írott versem jelent meg a *Sónad sōnatusse / Инакобытие* című kétnyelvű kötetben.

Ezek, néhány módosítással, ebbe a kötetbe is bekerültek. A többi később, főként 2010 és 2013 között született. Úgy vélem, észt kultúránk

kezettől fogva többnyelvű volt; íróink az észti irodalmiság meghatározó alakjai – Kreutzwald,³ Fählmann.⁴ Ilmar Laaban⁵ – több nyelvet tudtak és használtak. Mint említettem, szoros, szinte bensőséges kapcsolatba kerültem az orosz nyelvvel, így természetes, hogy néha oroszul írok. Persze barátaim és kollégáim bátorítására és önzetlen segítségére is szükségem volt ahhoz, hogy e versek nyomdába kerüljenek. 7

Az orosz költészetben a szabadvers máig ritkán használt forma. Bár a régi orosz népköltészet – ellentétben, például, a franciával vagy a némettel – rímtelen, akárcsak a spirituális líra. Úgy gondolom, hogy a gyökerekhez való visszatérés és a modern szabadvers mesterei, T. S. Eliot, Ezra Pound és Tomas Tranströmer költészetének tanulmányozása üdítően hathatna az orosz lírára, melyben szerintem túl gyakori az a monotónia, amit Arno Holtz⁶ német költő háttérverklínek nevezett. Költőként tehát egyszerre vagyok modernista, Eliot és Rimbaud követője, és tradicionalista, aki csodálja a finnugor és a szláv népek népköltészetét.

Szilágyi Mihály fordítása

Jaan Kaplinski (1941–2021) költő, író, filozófus, az észti irodalom kimagasló személyisége. Európa-díjas.

Újlatin nyelveket és lingvisztikát tanult a Tartui Egyetemen, ahol francia szakon végzett. Dolgozott fordítóként, szerkesztőként, szociológusként és ökológusként. Volt az észti parlament tagja. Számos vers-, próza- és esszékötete jelent meg. Műveit a világ több mint tizenöt nyelvére fordították le. Ő maga francia, angol, spanyol, kínai és svéd nyelvről fordított. 1997 után többször felterjesztették Nobel-díjra. Angol és finn nyelven is írt verseket. A 2000-es évek elején kezdett oroszul írni. Első ilyen verseskötete, a *Белые бабочки ночи* [Az éjszaka fehér lepkéi] 2014-ben jelent meg, és a következő évben díjat nyert Oroszországban. Magyarul olvasható kötetei:

Meztelen juharfák – versek (ford. Bella István, Jávorszky Béla, Képes Géza, Bp., Széphalom, 1999)

A szem / Hektor – két kisregény (ford. Segesdi Móni, Bp., Kijárat, 2002)

A jég és a Titanic / A jég és a hanga – két esszénovella (ford. Patat Bence, Bp., Korona, 2003)

Ugyanaz a folyó – regény (ford. Segesdi Móni, Bp., Európa, 2012)

Benéztem a Nap ablakán – versek (ford. Jávorszky Béla, Bp., Magyar Napló, 2023)

¹ Alekszej TOLSZTOJ, *Első Péter*, ford. NÉMETH László, Bp., Kárpáti, Uzsgorod, Európa, 1976.

² Viktor NYEKRASZOV, *Sztálingrád lövészárkaiban*, ford. Braun Henrik, Kárpáti, Uzsgorod, 1949.

³ Friedrich Kreutzwald (1803–1882) észti költő, író, folklorista, műfordító, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja. Az észti nemzeti eposz, a *Kalevipoeg* megalkotója népköltészeti gyűjtemések felhasználásával.

⁴ Friedrich Robert Fählmann (1798–1850), az észti nyelv oktatója a Dorpat Egyetemen. 1839-ben megalapította az Észti Tudományos Társaságot.

⁵ Ilmar Laaban (1921–2000) észti költő és irodalomkritikus, a szovjet megszállás idején a Stockholmi Egyetem tanára.

⁶ Arno Holtz (1863–1929) költő, regény- és drámaíró. *Buch der Zeit* [Az idő könyve] című verseskötete a természetességre törekvő ifjú nemzedék hitvallása a német irodalomban.

Vajon az életvilágot jelentő német kifejezésben, azaz a *Lebenswelt* német szóban inkább a világ (*Welt*) vagy inkább az élet (*Leben*) a hangsúlyosabb? Németül, amikor ilyen összetett szavakról van szó, számomra nem mindig

egyértelmű a jelentés.

A leggyakrabban az egyik szó valamivel nagyobb súlyt kap a jelentésében.

A *Lebensmut* esetében úgy gondolom, hogy inkább a bátorságról (*Mut*)

8 Tzveta Sofronieva

AZ ÉDENKERT ELÜLTETÉSE

van szó, a *Lebensweg*-nél pedig inkább az életről (a *Weg* szó németül utat jelent – a ford.). A *Lebenswelt* szó egyenlőségre utal élet és világ között. Számomra ez az egyenlőség szükséges a növekedés folyamatához.

Nem könnyű felnőni – és itt nem a nagyszerűsége és a fontosságra gondolok, hanem arra, hogy nem könnyű elbúcsúzni a gyermekkortól. Annyi bizonytalanság, annyi mély érzés kavargat bennünk: a biztonság iránti vágy, az odaadás és a jóság iránti vágy, annyi zűrzavar. Végtelen távlatok, horizontok, vakító fény, és mindezek közepén az Én. Az embernek meg kell találnia magát, újra kell találnia önmagát. A fizikában tudjuk, hogy a szemünk nem képes az egész égboltot látni, amikor felfelé nézünk, de ha tekintetünket egy tiszta kút köré irányítjuk, ott teljesen visszatükröződve látjuk. Ez az összes látható csillag képe, a saját körünk biztonsága, a tükör gazdagsága, a határ tisztasága, az álmok tökéletessége, a bizalom mélysége.

Milyen világban vagyunk, és milyenfajta világban szeretnénk eljutni? Gyakran félünk a közvetlen közelünkben lévő nyilvánvaló veszélyektől, amelyek ellen alapvetően könnyen megvédehetjük magunkat. A növekedés során az ember látja, milyen nehéz felismerni a távoli veszélyeket, azokat, amelyek nem látszanak veszélyesnek, inkább megnyugvóan csábítanak. Néha a dolgok sem rosszak, sem jók, csak léteznek. A romantikus elképzelések megadják magukat, amikor ledörzsöljük a homokot a szemünkből. Gyakran fáj, és néha hosszú ideig elhomályosul a látásunk. Az ember nem akarja elfogadni a megtévesztést, mert önkéntelenül meg van győződve arról, hogy varázslat csak a megtévesztésben lakozhat. Nem a Mikulás hozza az ajándékokat, hanem a szülők, de a varázslat, az aranypor, a csillogó bizsergés a Mikuláshoz kötődik. És hát nem ez tesz minket naggyá: naggyá abban az értelemben, hogy már nem vagyunk többé gyerekek, és naggyá abban az értelemben, hogy ember-ségesek és nagylelkűek, tehát nagyszerűek vagyunk? Abba varázslatba vetett hit, ami nem jár együtt a megtévesztéssel.

Az optika azt mondja, hogy a légkör megtöri a csillagok fényét, és csak ezért kezdenek el pislákolni. Az űr mélyén ezek tiszta, koncentrált fénypontok. Fényük a levegő miatt remeg. Nekünk viszont szükségünk van a levegőre,

hogy lélegezzünk, hogy éljünk. Újra és újra megnyilvánul bennünk az ingázás élménye a lélegzés, az élet közvetlen tapasztalata és aközött a világ között, ami tőlünk függetlenül létezik. Valószínűleg éppen ezért találjuk varázslatosan szépnek a csillagokat, különösen akkor, amikor erősen pislákolnak. De nem éppen abban rejlik-e a csillagfény varázsa, hogy nem is remeg, nem is pislákol valójában? Hogy mindez csak illúzió? El akarjuk-e fogadni ezt a varázslatot, a végére járni, megérteni és megszeretni, kiélni, bízni benne? Az űrben merészen ragyogó csillagfény és a kút tükrébe bújó csillagfény: két egymást kiegészítő varázslat.

*A felhők mély ölelésbe fonódnak,
fény hullik a tenger habjára.
Egy szárnycsapás után
kéké válik a visszapattanó fehér.*

*Végtelen égbolt, feneketlen tenger –
csak a kút mélyében látom
az ég teljességét.
M megbízom a mélységében.*

*Homokfelhő rejt a ráják fullánkját.
Nem kell félnem – hiszen nem fenyegetőbbek
mint a többiek csápjai körülöttem.
Nem azért kerek a Hold, mert messze van tőlünk?*

*A csillagok pislákolás nélkül ragyognak
odaát az atmoszférán túl, keresik a levegőt,
hogy összekeveredjenek. Egy szöglet
becsomagolja fényüket az illúzió varázslatába,
amit egy pók szőtt.*

*A pók a fotonokkal együtt indul el egy hosszú útra.
Én épp most kezdtem el keresni,
és elfelejtettem előre nézni –
hogy túl korai-e még,
hogy magam járjam az utamat?*

*Mint egy denevér tapogatózom a szobában,
torz fény áramlik körülöttem –
még az egynapos légy is felismeri ezt.*

*Fekete a fény végtelenségében,
de mégis ragyogó fehér az igazság,
amely nyugvásra készíti a sötétséget.*

10 *Anyám pulóvert köt azokból a fényszálakból,
amiket a gyermeke megfog.*

*A gyermek sapkákat fest a felhőkre,
a sirályokra, a tengerre, az égre,
a kútra – és nekem.*

(T. Sofronieva: *Kind*. In: *Reflektions in the well*. Paekakariki Press, London, 2018)

A növekedés mindig a mozgásról szól. A kíváncsiság a mágikus szó, ami mozgásba hoz minket. A mozgás az a mágikus állapot, amelyben élőnek érezzük magunkat. A mozgás által szerzünk tudást, és ezáltal tudunk cselekedni, tehát tovább mozogni és megőrizni az egyensúlyt a természettel, a világgal és önmagunkkal. A varázslat a mozgás sebességéből ered, ugyanakkor a szellem lassú útjaiból, mint válasz erre a sebességre. „A mozgás képes megtörni a sors köteleit, ő az összes élőlény szabad akaratának forrása” – írta több mint 2000 évvel ezelőtt Lucretius a *De rerum natura* (A dolgok természetéről) című lírai és természettudományos művében. A jelenlegi tudás ezt megerősíti. A tudomány mindig a mozgásokkal foglalkozik. Alapvetően nem dolgokat figyelhetünk meg, hanem mindig csak a dolgok közötti kölcsönhatásokat. A líra is a kölcsönhatásról szól: a szavak között, a szó és a hang, a hang és a jelentés, és még sok más. A „vers” kifejezés eredetileg és egészen a 18. századig minden írásos formát jelentett. Az eredeti szóban a késő középmagas német „schaffen, anordnen” (alkotni, rendezni) és a latin „diktálni” található. A tudásnak afféle metrikán és rímelésen keresztül történő kinyerése és továbbadása. Legkésőbb Gutenberg óta változott meg az, hogy a tudást verseken keresztül örökítették tovább, és legkésőbb a kvantummechanika által vált olyan komplexszé ez a tudás, hogy azt csak írott formában, hálózaton keresztül és multimediálisan lehetett visszaadni. A kvantummechanika határozta meg a világunkat egészen az internetig, MRI-ig és GPS-ig. Fontos szerepet játszott olyan angol modernisták költészetében, mint amilyen W. B. Yeats, T. S. Eliot és E. Pound voltak. Mindenekelőtt azonban a kvantummechanika által váltak olyan megfoghatóvá a nyelv határaitól alkotott elképzeléseink, mint azelőtt soha. A tudósok számára a kulturális háttér és a költészet vált a legfontosabb ötletgyűjteménnyé. Erwin Schrödinger, napjaink egyik legjelentősebb gondolkodója, aki kvantumfizikus és költő is egyben, a következőket vallotta: a természettudomány olyan integrális szimbólumrendszer, ami a kultúra különböző formáit és az emberi tapasztalat mélységeinek

összességét képezi le. Schrödinger Homérosz műveinek angolra történő fordításai és a német versei nem kevésbé tartoznak az életvilágomhoz, mint az egyenletei. Ami a költeményeiben történt, az nem kevésbé fontos, mint az egyenletei. Például közvetlenül segített a DNS felfedezésében. Ezáltal a „Gedicht” (vers) szó számomra szó szerinti jelentést hordoz: 11 sűrű dolog, amivel le lehet képezni egyfajta tömörséget. Manapság csak úgy lehet továbbadni az egyre komplexebbé váló információmennyiséget, a lehetséges kapcsolatok maximális számát, a valódi sűrűséget, az üresség nélküli terjedelmet, ha ugyanakkora térfogatban nagyobb tömeget sűrítünk össze. De vajon képesek leszünk még inkább összesűríteni a mai big data-t¹, vagy végül csődöt mondunk? Kérdezzünk rá erre Auden versét idézve:

*A mi fajtánk lelkesedése
a feltalálás folyamatáért
aligha cáfolható tény,
de még inkább élvezném,
ha pontosan tudnám,
mi célból kell e tudás.*

[...]

*A közös bölcselkedés az,
amit még tanulnunk kell.*

(Részlet W. H. Auden 1965-ös *After Reading a Child's Guide to Modern Physics*² című verséből).

Marc Strand szerint a mai ember talán azért kerüli el mind a költészetet, mind a tudományt, mert azok felbosszantják. A bizonytalanság felzaklatja az embereket, mert a változásra olyan veszteségként tekintenek, mint a szerelemé, a barátoké, az életé. Úgyszólván pont az állandóság állapotában válunk még zaklatottabbá. „Talán ma már sok ember elkerüli mindkettőt, a költészetet és a tudományt, mert ezek csak szorongást okoznak” – mondja Marc Strand. Az ismeretlen izgatja őket, mert a mozgást a veszteség emlékeként élik meg, a szerelem, a barátok, az élet elvesztését. Éppúgy egyre idegesebbek leszünk a statikus dolgokban.

A saját szövegeim soha nem statikusak. Arra a fajta írásra, amit művelek, és a költészetemre is, folyamatként tekintek, egy folyamatként a világok és a szavak között, a formák és a tartalom, a különböző nyelvek között. Sok írói műhelyem is interdiszciplináris megközelítést alkalmaz, hogy ösztönözzük a gyerekeket arra, hogy a nyelvi kifejezésüket tudásukkal interdiszciplinárisan, interkulturálisan és intermedialitásban kapcsolják össze. Víz, fény, ég, végtelenség, a semmi, mozgás – sok téma kínál metszéspontokat a irodalom,

a természettudományok, a művészetek, a történelem, a vallás, az etika és a hétköznapi tudás területén, és lehetővé teszik, hogy könnyen hozzáférjünk a jelenségek gazdagságához, valamint egy rendkívül egyéni tapasztalati és érzelmi kifejezéshez. A kreatív írás lehetőséget ad arra, hogy könnyebben

12 elsajátítsuk a tananyagot minden tantárgyban. A különböző kultúrák szóbeli hagyományainak, közmondásainak, vallásos hitrendszereinek és a mindennapi tapasztalatoknak a cseréje, valamint a közös megfigyelések, kis tudományos kísérletek és játékos szöveg munkák révén a nyelvtudás irodalmilag, és interdiszciplinárisan is fejleszthető. Albert Einstein 1922-es, a relativitáselmületről szóló beszédében Kiotóban hangsúlyozta, hogy az inspiráció és az intuáció fontosabbak, mint a puszta tudás, és hogy minden ötlete a zenéből származik. Én olyan anyagot és értelmezéseket használlok, amelyek közel állnak a gyerekekhez, és egyúttal új felismeréseket és kifejezőmódokat adhatnak számukra. Van, aki nem szereti a lírai sorokat, mások nem kedvelik a matematikai képleteket. Én velük együtt indulok el egy úton az inspiráció felé. Ez az út sokféle irányba vezethet.

Szeretem a vonatutakat. A vonatban az ember egy helyen van, miközben folyamatosan mozgásban. Ez számomra végtelen nyugalmat ad a képek és szavak, az írás koncentrációjára. A legjobb hosszú utazásokat kedvelem, amikor a megállóban teljesen új tájakat láthatok munka közben, mert így az agy gyorsan kipihenheti magát, és újra teljes koncentrációval tud a literatúrára figyelni. Az egyhangú zaj, vegyítve a váratlan hangokkal nagy változatosságban, sok pillanattal az ablakban, amiket a mellette lévő sínek monotóniája tart össze. Ez a keveréke a biztonságnak és a kalandnak egyaránt felpezsdíti a fantáziát, inspirál. Utazunk, legyőzzük a távolságot, elérjük a közelt és távot, kérdésessé tesszük adottságainkat, érzékeljük a gyorsulást és a lassulást, elveszítjük az irányítást, mások kezében vagyunk, és mégis teljes ellenőrzés alatt tartjuk saját cselekedeteinket: a minket alakító, a világ és az élet közötti oda-vissza mozgásban megtanuljuk, hogy ne veszítsük el önmagunkat.

A fülkém jobb első ablakában

a bal hátsó kép tükröződik.

Látom az érkezőben a menekülőt

teljesen egymást beborítva, és olyan, mintha a fény szeretné ezt a játékot, függetlenül attól, hogy hol van a nap és merre halad a vonat.

(T. Sofronieva: *Un-Lost in Translation*. In: *Landschaften, Ufer*. Hanser, 2013)

Az életvilágok szónak úgy tűnik gazdag jelentéstartalma van, én leginkább arra asszociálok, hogy van egy, ez, az én életem, és az emberek és a csillagok világában és sok minden más közt élünk. Egyes kultúrák abban hisznek, hogy több életünk van, és néhány szakterület szerint többféle világban élünk. Kedvenc elméletem, a kvantummechanika elég okot szolgáltat arra, hogy azt állítsam, egy multiverzumban létezzünk, de egyetlenegynek érezzük, mert a többit közvetlenül nem látjuk vagy érezzük. Mindennapi életünk pedig néha olyan, mintha párhuzamos világokban működne, hiszen nagyon különböző dolgokat küzdünk le és élünk át. Szóval az egész definíció kérdése. Olyan ez, mint a saját identitásunk. Szerzői felolvasóestjeimen a műsorvezetők néha úgy mutattak be, mint migránst, száműzöttet, bevándorlót, menekültet, jövevényt stb. Be kell vallonom, ez minden alkalommal irritál, és védekezem ellene. Az identitásomra vonatkozó kérdést ilyenkor kissé feszélyezetten kikerülöm. Egyszer a műsorvezető nem hagyta abba, és azt mondta, hogy az ebbe az országba érkező vendégként köszönt engem, és ez egyenesen feldühített, mert engem még soha senki nem fogadott sóval és kenyérral. Amikor megkérdezték, hogy ki vagyok én itt, azt válaszoltam: „Itt élek, Berlin egyik déli kerületben bérlek egy lakást”. Költőien mondvá:

*Bérlünk a világtól egy kanapét, egy ajtót,
egy párnát, egy gyümölcsfát, szárnyakat és egy csónakot,
otthonnak nevezük, számos névvel illetjük.
Holnap új lesz a város, az arcok,
az ablakok, a hullámok, a fény és a kavicsok,
melyekben a víz ellenállásra talál.
Bérlünk magunknak stéget, folyót, nagyvárosi csillogást,
ceremóniát, papot és éneklő apácákat,
érméket, szent fűzfát, személyiségünk határait,
nyelvet, tányért,
ízes fűszereket, egzotikus helyeket és ősi időket.
Amint ezeket szépen elfogyasztjuk, újabb keresztelő vár ránk.
Sokféle víz is vár ránk. És minden alkalommal
megjleszt minket a keresztelőmedencével való érintkezés.
(T. Sofronieva: *Taufe*. In: *Eine Hand voll Wasser, UnArtIG*, Ascherleben,
2008)*

Mindannyian csak bérlők vagyunk, egy kis időt bérlünk az univerzumból, hogy életteret alakítsunk ki. Újra és újra. Ez állandó bátorságot és folyamatos tudáselsajátítást igényel. Az életvilág szó mögötti ötletek bősége jelentős. Azonban számomra ma már részben veszélyesnek is tűnik ez a fogalom,

hiszen csendben beszívargott a reklámokba, és a reklámok világa tele van olyan kifejezésekkel, mint élményvilág, pénzvilág, autóvilág, bútorvilág, divatvilág, utazásvilág, gyerekvilág, nyaralásvilág és még sok más. Az egyéni életvilág inkább létezésünk különböző területei közötti kapcsolatokat foglálja magába, azok folyamatosan változó metszetét. Az egyéni életvilágnak nem kell kisebbnek lennie, mint a nagyvilág; a kerek kis kút nyílásában az egész látható égbolt ott van. Furcsa, hogy a hálózaton lévő képek fontosabbak lehetnek, mint a fejünkben lévő képek.

Nemrégiben egy írásműhelyt vezettem egy *Willkommensklasse*-ban (magyarul szó szerinti fordításban: üdvözlőosztály), azaz nyelvi felzárkóztató osztályban. A *Willkommensklasse* szó furcsa elnevezés a menekült gyerekek számára. Nos, hogyan is nevezhetnénk egy osztály gyereket, akik nem tudnak németül, és gyorsan meg kell tanulniuk, hogy bekerülhessenek a rendes oktatásba? Hogyan nevezhetjük a fájdalom legyőzését gyerekeknél? Hogyan definiáljuk az integrációt gyerekeknél? Mivel ezt nem tudjuk, elfogadom a nyelvi felzárkóztató osztály elnevezést. Kedvenc városainkról írunk. Egy fiú Isztambul választja, azt mondja, ez az álomvárosa. Feltétlenül oda akar menni. Azt gondolom, hogy biztosan szereti ott a mecseteket vagy a pompás palotákat és a hidakat a Boszporusz felett, de nem erről van szó. Valószínűleg a piacok, gondolom magamban. De nem, ez sem az. A fiú Isztambulba akar menni, hogy találkozzon az osztálytársaival, akik ott maradtak az egy évtizeddel ezelőtti polgárháború elől menekülve. Játszani szeretne velük, mint annak idején Aleppóban, az iskolaudvaron. Aleppó az álmai városa, a félelmet nem ismerő gyermekkor. Barátság az álmai városa. Képeket talál az 1920-as évekbeli Aleppóról, aztán szégyelli, hogy túl szentimentális volt. Valaki ezt a szót mondta neki. A fiú ezt a gyengeséggel hozza összefüggésbe. Nem akar szentimentális lenni. Csak vissza akar térni Aleppóba, amilyen a háború előtt volt. Milyen élete lehet ennek a fiúnak, kérdezem magamtól. Még mindig úgy érzem, hogy a szó csak egy burok, amit nem tudok betölteni. Vajon a berlini mindennapok ennek a fiúnak a világa, vagy az aleppói emlék és a vágy, vagy az isztambuli látogatás az igazi vágya, vagy mindezek együttese? Egy lány Berlinről akar írni. Megbeszélem vele a látnivalókat, megkérdezem, hol járt már, mutatok neki képeskönyveket és képeslapokat. Hiába. Mert azt írja, mennyire boldog, hogy itt szabadon élhet, hogy bármikor kint sétálhat az utcában. Álmaik városa nem Berlin, hanem a szabadság, a béke és az egyenlőség városa.

A világ, amelyben ezek a gyerekek élnek, a menekülés, a szülőföld elvesztése, az új otthonuk kisajátítása. Semmi más nem tűnik igazán fontosnak. Egyik versemnek, amely nem csak a gyermeki világról, hanem a felnőtté válásról is szól, az *Das Einpflanzen des Garten Eden* címet adtam, amit úgy lehet értelmezni, mint az *Édenkert elültetése*. A német szerkesztőm ezt a címet a

Das Anpflanzen des Garten Eden formára szerette volna változtatni, aminek viszont más a jelentése, azaz *Az édenkert beültetése*. Viszont én inkább az elültetésére gondoltam.

Fordította: Bozsik Boglárka, Cebula Ágnes Karolina, Kalláné Jakus Melinda, Kreisch Beatrix, Mándli Klára Sarolta, Móricz Gréta és Domokos Johanna

15

Zsveta Sofronieva (sz. Szófia, 1963) bolgár költő, író és esszéista, több nemzetközi díj kitüntetettje. 1992 óta Berlinben él.

Bolgár, német és angol nyelven írott verseit a világ számos nyelvére lefordították.

Német nyelvű *Eine Hand voll Wasser* [Egy marék víz] c. verseskötete az amerikai PEN Club támogatásával jelent meg angolul.

Magyarul olvasható kötetei:

A föld színe (L'Harmattan, Bp. 2019; ford. Csörgő Viktória, Kovács Ildikó, Katzenbach Klaudia)

Tulpék ege alatt (Fővárosi Képtár, 1998; Társszerző: Beke László, ford. Béres Zsuzsa, Kerényi Szabina, Nagila Éva)

¹ Nagy mennyiségű, nagy sebességgel változó és nagyon változatos adatok feldolgozásáról szól (ford. megj.).

² *A Bevezetés a modern fizikába gyermekeknek elolvasása után* (a ford.).

– Újabb sejtosztódást találtunk a veséjében.

Az orvos olyan könnyed hangon beszélt, hogy a nő egy pillanatra azt hitte, örömhírt közölt vele. A fehér maszk miatt a kedves, hatvanas férfiből csak a

16 Michela Murgia

LEFORDÍTHATLAN KIFEJEZÉS

fél arcát látta, és a vizsgálat első perceiben azt hitte, a jobbik felét. Most már nem volt olyan biztos benne. Az íróasztalra szerelt plexiüvegen túl, mely mindkettejüket védte a

mindenhol jelenlévő vírustól, az orvos kerülte a tekintetét, így azt se tudta volna teljes bizonyossággal megmondani, milyen színű a szeme. Ennek dacára próbált leolvasni valamit az arcáról. Csak Rómára tudott olyan erővel sütni a déli verőfényt, ahogy a Monteverde kórház széles ablakain át rájuk ragyogott. Meggyőződése volt, hogy ez a fény abból a rejtett parázsból árad, melyet a birodalom gyújtott, az igazi, ami ott nyugodott három civilizáció romjai alatt, melyek túl erőtlenek voltak ahhoz, hogy kioltásuk. Ebben a fényben most óvatosan egymásra mosolyogtak, és az orvos, talán azt gondolván, hogy megértette őt, folytatta:

– Szakszavakkal neopláziának hívjuk, ami szó szerint azt jelenti, hogy a sejtek új növekedése.

Az **암** szótag úgy villant fel az agyában, mint egy kis lámpa, és rögtön lehervadt a mosolya. Nem ismerte a szó eredetét, de hogy mi a neoplázia, azt még koreaiul is tudta. Idegesen igazgatta elegáns kabátja gyűrődéseit a testén, önkéntelenül is védekezésre berendezkedve. Gondosan eltervezte, mit vesz fel erre a vizsgálatra, mint egy elsőrangú stylist, de azért megőrizve a józanságát, nem úgy, mintha egy romantikus találkozási menüre, inkább mintha le akarna nyugózni egy jó házból való gazdag nőt, megkötni egy értékes szerződést, úgy téve, mintha neki nem is számítana, mint aki tiszteletet akar ébreszteni a másokban. Volt egy külön szekrénye erre a célra, méretre igazított, márkás fegyverarszénál, egy-egy minden háborúba, melyekből nem engedhette meg magának, hogy vesztesen jöjjön ki. Bármit is óhajtott közölni vele ez a köpenyes pasas, azt akarta, hogy tudja, ő nem akárcsi, és ezért ő sem intézheti el ezt a neopláziát csak úgy, mint valami rutindolgot, hisz nem csak úgy valakiben növekedett.

Az onkológus azonban nem tűnt túl meghiúsultnak. Hiába voltak előtte az orvosi kartonjai, még csak ki se nyitotta őket. Elővett viszont egy noteszt, melynek sarkán egy óriás gyógyszerceleg logója volt, kitépett belőle egy lapot, és megfordította. Egy tollal egy nagy gubancot rajzolt, majd abból hullámos vonalakat húzott, mindet ugyanabba az irányba, néhány centiméterrel felfelé. Továbbra is lassan beszélt, tekintetét fel sem emelve a papírról, minden

szavát a vonalhúzáshoz igazítva. A nőnek az volt a benyomása, hogy nem először csinálja ezt, és a vágya, hogy különleges páciens legyen, egyszerre szeretefoszlott. Hány másik testet jelentettek már ezek a vonalak? Hány életet az a gubanc?

– Mint minden élő dolognak, a maga új sejtképződésének is 17 erőforrásra van szüksége, és a bal tüdejébe indult el felkutatni. Mi ezt metasztázisnak, áttétnek hívjuk, de maga képzelje el csak úgy, mintha iraki olajkutak lennének.

„Mi”, ezt mondta. Ki az a mi, kérdezte magában a nő, és maga elé képzelte a bölcsek nagygyűlését, ami valahonnan az Onkológia Nagy Várából eldönti, milyen nevet adjanak a katasztrófáknak, melyek az emberi testben zajlanak szerte a világon. Az orvos az utolsó vonalat is felhúzta a többivel egy magasságba, majd egy apró csillaggal kisatírozta őket. Ez a tett szinte fizikai roszszullétet okozott a nőnek, de igyekezett nem kimutatni. Néhány homályos oknál fogva ösztöne azt súgta, neki kell megnyugtatnia a férfit. Egy rövid, ideges nevetés ideillőnek tűnt, hogy erősítse az orvos geopolitikai magyarázatát. Az orvosi köpeny vakító fehérségét megtörte az onkológus kék gyapjúmandzsettája. Finoman ölelte körbe a kezét, mely most sápadtan, de mozdulatlanul nyugodott a plexi túlfelén. A vizsgálat elején, mikor hozzáért, a nő melegnek érezte, és úgy tűnt, mintha még mindig az lenne, miközben kezdetleges vázlatot skiccelt föl az ő károsodott belső szerveiről.

– Az első gyógyszert mindennap kell szednie, két szem reggel és este, ez arra van, hogy elzárjuk a kutakat: forrás nélkül meggyengül... érti, ugye.

Az orvos felpillantott a rajzról, és ezúttal egyenesen a szemébe nézett. A nő értette.

– A másik gyógyszer egy intravénás infúziós oldat, amit huszonegy naponta fog kapni, és az a célja, hogy felébressze az immunrendszerét, hogy reagáljon az új képződés sejtjeire, meggátolva, hogy tovább fejlődjenek.

– Kemoterápia?

– Nem fog kihullani a haja, ha emiatt aggódik.

Nem, nem emiatt aggódott. A 암 szótag és a hozzá tartozó fonémák – AM – továbbra is ott villogott a fejében, akár egy kebabos neonreklámja.

– Biogógyszeres immunterápiát kap. Ahogy említettem, nem céltotán a neopláziát támadja. Az a feladata, hogy kiváltsa a szervezete természetes válaszát. Ha a veséje nem adja be az unalmast magától, nincs ok, hogy mi adassuk be vele.

Ki az a mi, gondolta megint a nő, és elképzelte, hogy ők ketten ugyanazon a neoplázián osztoznak, bezárva ebbe a szobába, miközben a vonalak

a gubancrajzról próbálnak bekúszni az ajtó alatt és a repedéseken, hogy utol-
érjék őket, és felzabálják az erőforrásaikat. Balvégzetére ez a gondolat mo-
solyt csalt az arcára, de kívülről ez úgy nézhetett ki, mint amikor egy állat a
fogait mutatja az ellenségének, mert az orvos nem viszonozta. Fel-
18 tette neki a legnyilvánvalóbb, legidiótább kérdést.

– Hol hibáztam el?

Vegetáriánus volt. Nem dohányzott, leszámítva a füvet nagy ritkán,
társaságban. Olyan alaposan megválogatott italokat ivott, hogy Bernabei úr
széles mosollyal köszöntötte a borszaküzlet küszöbéről, akkor is, ha nem
ment be. Kevés rossz szokása volt, de egyik sem érintette a testét, könnyen
jóvátelhető, ha most felhagy velük. A bűne valahol máshol rejtőzhetett, ha
nem a cselekedeteiben, esetleg a gondolataiban, a szavaiban, a mulasztása-
iban. Az orvos hallgatott néhány másodpercig, megdöbbsent az ítéletkéréstől.
Amikor letette a tollat, a nő megadásként értelmezte a mozdulatot.

– Összetett lények vagyunk, hölgyem... nem hiszem, hogy meg lehet
okolni a dolgokat a maga szavaival élve, hibákkal. A kifinomult szervezetek
jobban ki vannak téve a meghibásodásnak. A rendszer gabalyodik össze, az
akaratnak ehhez nincs köze.

A nő lehunyta a szemét. Nem akarta, hogy az orvos leolvassa az arcá-
ról a vágyat, hogy önmagát vagy valamit, valakit hibáztathasson, egy túl-
zásba vitt viselkedést, egy vacak ételt, egy sokáig fenntartott rossz szokást,
egy feloldatlan traumát, a városi közlekedés okozta szennyezést, egy közeli
gyárat, egy ellenség átkait, bármit, kivéve a statisztikai véletlenszerűség el-
viselhetetlen gondolatát. De az orvos valahogy megsejthette.

– Azt mondta, regényeket ír, ez szép foglalkozás, de igen összetett.
Semelyik másik faj nem képes rá a természetben, csak az ember. Tud az ola-
szon kívül más nyelveken?

– Angolul, franciául, többé-kevésbé spanyolul... most koreaiul tanulok.

– Jobban örülne neki, ha semmit nem tudna ezekből, de cserébe
sosem betegszik meg? Az egysejtűeknek nincsenek neopláziáik, de nem ta-
nulnak meg nyelveket. Az amőbák nem írnak regényeket.

Egy darabig nézték egymást, mindketten nagyon hosszú időnek érezték,
és közben a nő arra gondolt, az iraki kutak mohó terjeszkedésének hasonlatával
ellentétben ezt a néhány szót az onkológus csak neki találta ki. Néhány perccel
ezelőtt még ezer kérdése volt. Kérdések, mint mennyi ideig fog tartani a harc,
amivel szembe kell néznie. Van-e esélye győzni. Mennyi ideje van még küzdeni.
Az ütközet részleteire volt kíváncsi, valamiféle haditervre. De a háborús reto-
rika, amivel az emberek mindig is azonosították a halálos betegséggel való kap-
csolatot, most elégtelennek bizonyult, és ez megnémította. Nyilvánvalóan az
orvos hibája volt. A szavak, melyeket használt, megváltoztatták a szimbolikus
felállást, és arra kényszerítették, hogy egy számára nem otthonos cél felé

menjen: a háborúellenes paktum felé. Azt, aminek egy elpusztítandó ellenségnek kellett volna lennie, épp most festették le előtte az összetettségének cinkosaként, kifinomult szervezetének eltévedt részeként, az evolúció rövidzárataként, semmi többként, mint egy társként, aki hibázott. Nem szokott hozzá, hogy kifogyjon a szavakból. Bármilyen csatát képzelt is el a betegség ellen, most önbántalmazó törekvésnek hangzott. Hogy maga ellen harcoljon, ahhoz sem kedve, sem ereje nem volt.

– Még sosem gondoltam rá így, tulajdonképpen. Azt hiszem, ha az alternatíva tényleg az amőbalét lenne, nem akarnék változtatni. Hát akkor mondja meg: mit kell tennem, hogy kiküszöböljem ezt a rendszerhibát?

– Egy pillanatra hezitált, majd hozzátette: – Ha lehetséges.

Az orvos tekintete felgyúlt erre a hozzáállás-változásra, és mintha a teste is ellazult volna. Hátradőlt a székében. Valószínűleg úgy gondolta, hogy túl van a beszélgetés legnehezebb részén.

– Felírom magának a gyógyszereket, amiket majd ki kell váltania a kórház patikájában, de mindenekelőtt alá kell írnia ezt a nyilatkozatot, amiben beleegyezik a kezelés megkezdésébe és kijelenti, hogy tudatában van a mellékhatások kockázatainak.

– Tudatában vagyok?

– Ezen a lapon fel vannak sorolva, de nem ajánlom, hogy elolvassa: a tüsszögéstől a halálig millióféle szenvedést leír, pont, mint a fájdalomcsillapítók betegtájékoztatói. Csak pánikot okozna. A valószínűsége, hogy akár egy is bekövetkezzen, olyan kicsi, hogy kár előre félni tőle. Bízson bennem, ha történik valami, észre fogjuk venni, és akkor abba hagyjuk a kezelést.

– Nem olvastam volna el. Bízom magában.

Ez csak féligazság volt. Az előbb lopva elolvasta az asztalon fekvő papír legtetejét, ahová öles betűkkel a diagnózist nyomtatták, ami tíz évvel ezelőtt még azonnali halálos ítélet lett volna. Negyedik stádiumú vesedaganat.

AM. Egy lámpa.

AM. Egy újabb lámpa.

AM. Még egy.

Miközben aláírta a papírokat, a férfi pedig kitöltötte a receptet, a szótag egyre ott villódzott a fejében, és hirtelen beléhasított a felismerés, hogy az orvos egyszer sem nevezte nevén a betegséget.

– Odakint vár a lánytestvérem, doktor úr, és még sok másik szerettem van. Amikor megkérdezik, mi bajom van, minek nevezzem? Ami a papíron van, azt képtelen vagyok kimondani.

Egymásra meredtek. Az orvos kifújta a levegőt, aztán leeresztette a vállát, és a szék támlájának döntötte. Az átlátszó plexikorlát mögött úgy

nézett ki, mintha nem is lenne térbeli kiterjedése, mint a keretbe préselt fényképeken. Amikor aztán megszólalt, a kétdimenziós érzés eltűnt.

– Maga milyen nevet akar neki adni?

20 Szokatlan kérdés volt elkeresztelni egy daganatot. A nő fejében visszhangzott a sok elnevezés, amit eddig hallott. Gyógyíthatatlan megbetegedés. A szörny. Az a dolog. Egyik se tetszett neki, de aztán hirtelen így szólt:

– Koreaiul azt a szót úgy mondják, hogy am. Gondolja, hogy hívhatom így?

Olyan elhamarkodottan válaszolt, hogy mihelyst kimondta, már vissza is szívta volna. Gyerekesnek érezte magát, amiért szüksége van egy olyan szóra, amit senki más nem használt előtte az ismeretségi köréből. Egy olyan szót használni, ami a világ másik részéről származik, távolságot emelt a diagnózis és öközé, és e pillanatban ez tűnt az egyetlen járható útnak. Várta, hogy az orvos elnevesse magát, de ő mintha latolgatta volna a javaslatot, elgondolkozva hallgatott egy ideig. Aztán komolyan bólintott, átnyújtva neki a recepteket a plexi nyílásán keresztül.

– Elnézést, nem tudok koreaiul, de angolul az *am* a létige egyes szám első személyű alakja, ezért úgy gondolom, elég jó választás – mosolygott. – Azt felelhetné nekik, *I am*, mintha csak azt mondaná, amim van, az valami, ami én vagyok, és ennél nem is fogalmazhatna pontosabban.

Mély csend telepedett rájuk, melyben az érzelmek és a zavar összekeveredve lebegett közöttük. A nő nem tudta tovább elviselni a kettejük között terpeszkedő átlátszó plexikorlátot, ezért felpattant, de az előnye, hogy fentről nézzen le a férfira, nem tartott sokáig, mivel ő ugyanígy tett.

– Hát akkor köszönöm. Szedem a gyógyszert, ahogy mondta, kettőt naponta.

– Reggel és este. Ne hagyja ki egyszer sem, és el se dobja, egy doboz majdnem hétezer euróba kerül, a társadalombiztosítás támogatásával. Azért mondom, mert mindig van, aki megcsinálja, úgy tesz, mintha szedné, közben meg eldobja, ne kérdezze, miért, az emberek furcsák.

Én is furcsa vagyok, doktor úr, gondolta a nő, de nem mondta ki hangosan. A gyanút, hogy pazarol, miközben talán elveszíti mindenét, szürrealisnak érezte. Ahogy kezet fogtak, a maszk alatt rámosolygott, bár értelmetlenül, gondolta, hisz végül is a férfi sem látja az ő fél arcát. Ha fedetlen arccal találkoznanak kint az utcán, lehet, hogy fel sem ismernék egymást. Elképzelt egy bolti jelenetet:

– Tévedek, vagy maga...?

Yes, dottore, *I am*.

TÁVOL LÉGY TRAUMÁK TRENDI DIVATNOKA

Távol légy traumák trendi divatnoka,
főpincére a kín étkeinek, te szűz
szemlélője a bő sérelemáradat
agresszív rohamának, ön-

sorsrontó dühök és lelki abortuszok
versmértékre szabó dalnoka, tetszhalott
ézelmek beteges hullamosója, kit
egy izgat csak: a szenvedés!

Véres rongyaidat vesd le, ne tépd fel a
már gyógyult sebeket! Bombatalálatok,
s roppant aknamezők izgalomérzetén
tűnődjön csak az impotens!

Vígjáték a világ! Fojt a tömény kacaj!
Váteszszájnak örök manna a pusztulás!
Hús romkert! Kihasadtt húsok a műfüvön
fröccsöntött tetemek között!

Dolgozz hős rohadás, hív a humusz, siess!
Kell egy jobb dramaturg, s jobb lesz a felvonás!
Tömegsírt nyit a föld bárhol: a fű pedig
lelkes szálaival benő.

22 EGY ZENESZERZŐRE

Harsány cirkusz-erő, filmzene-bűvölet!
Képkockák, futamok, vicces idézetek!
Nem lelsz máshol ilyen jó dramaturgiát,
sós könny és nevetés vegyül.

Kéjlgő, de azért tiszta romantikát
sejtet pár klarinét. Mennyire megvezet
ívelt ritmusaid tréfabeszéde is!
Rózsaszín gyönyörökre buksz.

Síró sok hegedűd gyötri a kottaláz.
Szorgos pizzafutár sem tüzesebb, ha egy
szépasszonyra talál. Nyújtja a rendelést,
és már tudja: övé a nő.

A VÁGY EDZŐTERME

23

Szállj, sas, római sas, hívnak a fellegek!
Szállj föl Juppiter ős trónja fölé, madár!
Bámuld bátran a nap fénykitöréseit,
láss szent, isteni titkokat!

Ülj győztes jogaron, szárnyaidat kitárd,
tested mesteri mű, tollazatod pazar,
véres karmaidat rettegi más madár:
döghúson sosem élezed.

Méltóság ragyogó bajnoka, őserő!
Minden férfierényt szimbolizálni tudsz!
Elhalt, torz ideák mocska sem árt neked.
Föltámadsz, ha megölnek is.

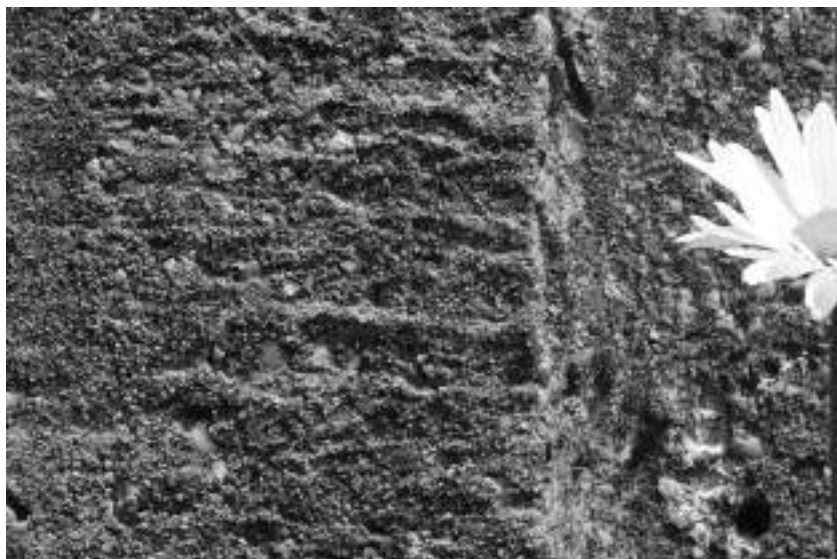
Fölvitted s Ganymedes az Olympuson
nektárt tölt. Csak a szép harca valódi harc.
Minden bölcseletet áthat a vágy, s a vágy
edzőterme a képzelet!

NYIRKOS KÖDBE VESZŐ ÉJJELI LÁTOMÁNY

Nyirkos ködbe vesző éjjeli látomány:
csillagképszerűen szőrös orangutánt
skiccelt égre a fény. Mellkasa izmait
öklével veri és üvölt.

Képzelt lényeidet zárd be, a rács segít.
Halkítsál a világ rettenetes zaján!
Túl sok már a beszéd is, ne keresd a szót:
véreztesd ki a látszatot!

Jobb itt ülni. Lapos csend, te időzz velünk,
s játszó képzeletünk öntse ki terheit
tartályodba, dalom, ritka rugalmasan,
mint egy atletikus kukás!

A férfi, aki Violának segítséget ajánlott, az egyik kertvárosi negyedben lakott. Gondosan nyírt gyep, új kapu és kerítés. Man nem tudott sokáig egyhelyben várakozni a kocsival, mert az ilyen környéken az idegent hamar kinézték. Aki csak úgy ott üldögélt.

Pláne három ilyen jóarcú leskelődő egy autóban. Mindössze azt sikerült megtudni róla, hogy valamilyen doktor. Mert ez ki volt írva a postaládájára

Antal Balázs 25

CSALÁDI ÜGYEK

a kapuján, és ennyit még Forsz is el tudott olvasni. Ha ügyvéd lett volna, akkor ezt az egészet nem hagyja annyiban, mondta akkor egyből Man Forsznak meg Kisfejnek. De már maga az sem olyan nagyon ügyvédes, hogy egyáltalán beleszólt, tette hozzá. Kisfej lepörgette a nevét mindjárt a neten, de nem sokra ment vele úgy, hogy egyikén sem látták az arcát.

Igazából nem is ajánlott a lánynak semmit sem ez a pasas, hanem csak megkérdezte, hogy nem szorul-e segítségre. Kimentésre. Man rálegyintett egyből az egészre, de Kán szerint azért utána kell nézni a dolognak. Így aztán Man ott gurulgatott fel-alá az utca körül a kocsiban ezzel a kettővel, hogy hátha abból majd kiderül valami. Miközben biztosra vette, hogy ez az ember már el is felejtette régen az egészet.

Ám ha úgy is volt, Kisfej emlékeztette rá, vagy még inkább eszébe juttatta újra. Addigra már elkésett Man, mire letette a telefont, ami miatt ki kellett szállítania a másik kettőt a kocsiból. Nem vette észre, hogy azok mihelyt mozgást láttak a férfi házánál, azonnal léptek. Kisfejet nem lehetett nagyon helyre tenni, mert Kánnak az unokaöccse volt. Állította, hogy csak elbeszélgetett a férfivel. Szépen. Meg persze megmutatta neki magát Forsz is. Gondoltam, hogy nem ütöttetek oda mindjárt, nézett végig rajtuk Man, De a fasznak kellett egyáltalán megszólítani!

Idegesen vezetett vissza a városba, és akkor is csak mellékutakon. Legszívesebben kirakta volna azt a kettőt csak úgy valahol, hogy csináljanak, amit akarnak, ha olyan önállóak. Végül mégis elvitte őket a piacig. Lehúzódott, hogy ki tudjanak szállni. Te hová mész?, hajolt be hozzá az ablakon még Kisfej. Mért nem jössz be megbeszélni? Na mit gondolsz?, csattant fel akkor élesen Man. Helyre kell hoznom, amit elbasztál. Kisfej csak egy pillanatra hőkölt meg, de még odaszólt, mielőtt elindult volna. Vegyél vissza, öreg! Nem basztam én el semmit a világon. Akkor csak beszélgessél meg fagyizgassál nyugodtan, mondta magában Man. De a másíknak az egész mindössze annyi volt, hogy szó nélkül kikanyarodott. Mert Man nem mondta ki hangosan.

Elhajtott a zeneiskolához, és a blokknál lelassítva fürkészte a jövősenést. Végül egy helyütt lefordult, a járda mellé gurult, és kinyitotta az ajtót a lánynak. Még akkor is meg kellett nyomja röviden a dudát, és azután kiszólnia neki. Szálljál már befele! Nem érted? Fülledt testszaggal telt

26 meg azonnal a kocsi. Ki tudja, milyen testeknek a szagával. Pedig abban a melegben az összes ablakot leengedte régen Man. Nem szeretne pazarolni a benzint a légkondival.

Lassan és körültekintően vezetett. Amikor leállt a parkolóban, sms-el indította a parkolást. A lány beültette a giroszozóba, és rendelt neki egy girosztalat meg egy kólát. Ahogy kihozták, Man felállt mellőle, és otthagya. Megvárjál itt, ha végzel, értem? Kiment a büféből, átvágott a parkolón, aztán a zebrán, aztán az utca túloldalán bement a kisvendéglőbe. Az asztalok között a különteremig evickélt. Kán asztalához ült, a Kisfej meg Báró mellett üresen maradt székre. Forsz a többi félszekerénnyel a másik asztalnál. Kán odaintette a pincért, de Man csak egy kávéért kért. Meg se nézte a másik három előtt az édességet.

Helyzet?, nézett rá Kán a süteménye fölül. Behoztam Violát, felelte. Mivelhogy ma is visszavittétek ugyanoda, tette hozzá, hogy nem szóltak semmit. Miért, mégis lépett az emberünk?, kérdezte Báró. Nem, de most már szereztem gondolkodik rajta, felelte Man. Szerintem meg pont most nem gondolkodik már rajta, vigyorodott el Kisfej. Szerintem meg pont most gondolkodik rajta pedig, bólintott rá olyan hidegen és jegesen Man, amennyire csak tőle tellett. Kisfej nyitotta a száját, de Kán megelőzte, Majd meglátjuk, felesleges ezen vitázni.

A hátsó teremben behúzták a sötétítőket, és ment a légkondi. A halk zúgást el lehetett viselni a kellemes hűvösért cserébe. Kisfej megmutatta a telefonján Mannak, hogy ki az az ember. Megismered, melyik iskola ez?, kérdezte annál a fényképnél, amelyiken a kiöltöztetett gyerekekkel mutatkozott a pasas felesége. Na most már elég, mondta Man. Kán!, fordult a másikhoz, de az csak megtörülte a szalvétával a száját, és rá mordult. Melyik? Passz, vágta rá Man. De maga is érezte, hogy ez vagy túl gyors volt, vagy túl lassú, de semmiképpen sem időben jött.

Viola pihenjen pár napot, mondta. Kán a fejét ingatta. De kellemetlen, ciccegett. Mennyi veszteség lenne, szólt közbe akkor Báró is. Sajnos mi tettük kellemetlenné, felelte Man. Kisfej az asztalra lökte a kezéből a kisvillát. Szerintem ezt már befejezhetnéd, emelte meg a hangját. Mind a ketten fejezzétek be, mondta Kán. Holnaptól kimegy Viola a huszonhatosra. Te viszed, és egy darabig ott leszel, mondta Kán Kisfejnek. Kisfej elvörösödött, de bólintott. Man tudta, hogy ezzel ennyi volt. Ennél többet nem is remélhetett.

A ház a homokhegy oldalában állt, egy hirtelen meredeken felszökő utcán. Ami igazából zord földfalak között futó szűk vízmosás volt inkább. Mannak még mindig az járt a fejében, amikor bekanyarodott, hogy mi van, ha valaki jön vele szemben lefelé, miközben ő meg a magasba igyekszik abban a szorosban. Amikor odaért, akkor meg azt, Innen milyen szépen lát- 27
szik minden. Ez meg sehonnan sem. Persze a tízemeletes felsőbb szint-
jeiről azért látszott volna. Meg felülről, mögülük, a domb karéjába tákolt
putriktól. Ha a betonozott udvart nem fedi az a színes, üvegszálás hullámpala
tető. Ami alatt a legnagyobb nyárban is jól esett elüldögélni. Amikor a szi-
geteletlen vályogházban meg lehetett főni különben odabent.

Akkor is ott hűsölt pár csaj az árnyékban. Cigarettaztak, kihan-
gosították a telefonjukon a mulatóst. Amikor meglátták Mant, akkor
lekapcsolták. Violára ugyanezért még rá kellett szóljon a kocsiiban.
Mert elindította ő is egyből, ahogy beültette maga mellé, még el se
indultak. Na kikapcsolod, értem?, dörrént rá. Nem volt benne biztos,
hogy betöltötte már a tizenhatot, de a tizennyolcat semmiképp sem.
Közben meg az ízlése mint a vénségeké. Bár igazából ahány ribinem-
zedéket megismert Man, ilyen volt az összesé, a koruktól teljesen füg-
getlenül. Persze nem lehetett itt szó semmiféle ízlésről. Ízléstelen az
a vonaglás is, amit ezek a csajok erre a zenére leművelnek a tiktokon.
De ennyire futja tőlük. És valakinek meg ez is bejön.

Bement a szobájába, és lecserélte az ingét. Amit reggel felvett,
azt teljesen átizzadta. Amikorra kiment, az asztala, amelyiknél szíve-
sen üldögélt, már szabad volt. Rágyújtott, aztán Joli, a vén csatalovak
között is a rangidős, odacsúsztatta elé a bádoglapra a kávéját. A mu-
latóst is lekapcsolták ugyan megint, de a szájuktól sem tudott gon-
dolkodni egyáltalán. Végül mikor a kávéval végzett, levette az új ingét,
kiterítette a széke karfájára, felgyúrta a nadrágja szárát, és nekiállt
kitakarítani meg lemosni az autót, csak úgy atlétában. Így legalább majd si-
kerül kiűzni a Violából odadólt szagot az utastérből.

Az általános iskolához jóval korábban odament, hogy legyen hely az ingyenes
parkolóban. Addigra már tudta, hogy egész nap rendőrautók járőröztek a ze-
nesulinál a háztömb körül. Ami persze még mindig lehetett véletlen. Vagy
intézhette éppenséggel másvalaki. Mert a környéken lakók állandóan kelle-
metlenkedtek. Meg a zenesulis gyerekeknek a szülei. Szerencsére időben el-
vitte onnan Violát.

Man az autóból figyelte sokáig, ahogy a szülők a gyerekekért jöttek.
Nézte a telefonján a férfi fényképét. Nem sok mindent írt ki magáról. A kö-
zösségi főiskola a túlsó sarkon állt, és Man mérget vett volna rá, hogy onnan
jött elő, amikor végül észrevette. Nem tudta eldönteni, ideges-e vagy nem.

Sosem látta, fogalma sem lehetett a hétköznapi viselkedéséről. Megállt az ajtóval szemben, ott várt. Man felfedezte a telefonján, hogy egy közös ismerősük is van. Átnézett még egyszer a főiskolára.

28 A férfi fölsietett a gyerekekért a lépcsőn, amikor kijöttek. Sietve kézen fogta őket, és elindult velük vissza a főiskola felé. Akkor két autó is kifordult az általános elől. Az egyik húszméterrel odébb indexelt a főiskola udvaránál, és bekanyarodott, a másik meg, amelyik a túloldalon állt, a villanyrendőrnél, ahol nem lehetett volna, egyszerűen megfordult, hogy majd aztán az is behajtson ugyanoda. És mind a kettő kocsiban két-két férfi ült. Gyerek meg egy se. Nem sokkal később aztán három autó jött ki arról az udvarról.

Man otthon vacsorázott. Vacsoraidőhöz képest kicsit korán. De az volt egyben a kései ebédje is. Négy óra magasságában egy kétfogásos. Aztán még egy kávé. Azalatt a fiai szépen beszámoltak neki a napjaikról. A felesége közben ott kalamolt körülöttük, pizmogott a kiszolgálással. Nem evett velük, de nem is hagyta volna magára Mant a fiúkkal.

Man kitette a zsebéből a borítékot az asztalra. Aztán a szalvétatartóba tűzte. Az asszony úgy végre észrevette. És akkor végre kiment. Mannak negyedórája maradt. Megint benyúlt a zakója belső zsebébe. Az összehajtott papírpénzeket egyenesen a két fiú kezébe nyomta. Meg ne mondjátok anyátoknak, mondta el most is nekik. A fiúk vigyorogtak.

Tudsz valamit Fruzsikáról?, kérdezte a feleségét, amikor már a cipőjét kötötte, indulás előtt. Az asszony felvonta a szemöldökét, ahogy ott állt karba tett kézzel Man fölött. Hogy megy neki a tanulás? Mit érdekel téged ilyen hirtelen?, kérdezett vissza válasz helyett a felesége. Na, mondta Man. Mindig is érdekelt. Most meg az egész családból ő lesz az első diplomás. Ez mégiscsak nagy dolog, fejezte be. Az én családomból, mondta az asszony. A mi családkból, mondta Man.

Otthagya a kocsit a panelházak előtti parkolóban, és átsétált az utca torkolatához. A bozótos elé. Ami odafentről az utca újjépítésű családi házai felől kitakarta. Amikor a keresztlánya leszállt a buszról, messziről egymásra vigyorogtak. Mondtam a telefonban, hogy nem kellett volna ide kijöjjél, mondta Fruzi. Én is bent voltam a belvárosban. Nekem meg erre akadt dolgom, vont vállat Man. Amúgyis jobb a csendesség. Hát az itteni kávézók azok aztán tényleg csendesek, grimaszolt a kislány. Az úgynevezett kávézók. Ingyenes itt a parkolás, vont meg a vállát Man. A keresztlánya meg erre elnevette magát, és a fejét csóválta.

Jól megy, mesélte a cukrászdában a forró cappucinóját fújkalva, Nagyon is. Köztársasági ösztöndíjat kaptam. Ahhoz kitűnőnek kell lenni.

És kutatómunkát is végezni. Neked még arra is futja?, csodálkozott elismerően Man. Én örültem a kettesemnek is az emtéhában, aztán húztam haza, nem hogy még különmunkákat is csináltassanak velem. Közben meg annyit szívattak. Itt felnőttként kezelnek minket, mondta a keresztlány. Hát azok is vagytok már, bólintott rá Man, Csak én hívlak még mindig kislánynak, nevette el magát. Nem csak te, nyugi. De úgy értem, kollégáknak tekintenek. Nincs ilyen tanári lenézés meg ilyesmi. Ezt az ember el várja egy főiskolától, mondta Man. Különben befogom, tette hozzá gyorsan, és elnevette magát, Mert a közelébe se jártam soha ilyesminek. Úgyhogy csak ámulok és bámulok, miket mesélsz.

Van ez a tanárom, akinek a keze alatt dolgozom. Neki köszönhetek tulajdonképpen mindent. Bevont a kutatásába. De úgy, hogy önálló feladataim vannak, amiből a szakdolgozatom is meglesz, és előtte még a tudományos diákköri versenyen is részt tudok venni. Arra is kapok külön ösztöndíjat. És mindenben támogat. Konferenciára is elvitt. Külföldre. Hát nekem aztán teljesen zöld az egész, amiről beszélsz, mosolygott Man, Annyit értek belőle, hogy ezek nagy dolgok. Ahogy vesszük, hagyta helyben a keresztlány. Én csak egyetlen embert ismerek az egész főiskoláról, azt is csak futólag, úgyhogy róla se tudom, mit csinál, mondta lazán és szórakozottan a férfi. Legalábbis remélte, hogy annak tűnt. Melyik tanszékről? Azt sem tudom, mi az a tanszék, vigyorgott válasz helyett Man. De nézd csak, ő az, mutatta meg a telefonján.

Fruzi odanézett, aztán meg Manra. Te ismered Ferit?, kérdezte. Ezek szerint te is, bólintott rá Man. Hát ő az, akiről egész eddig beszéltem, kerekedett el a szeme. Man elhallgatott. Gyuszi, mondta a keresztlány, Te tudtad ezt! Nem, dehogy, honnan tudtam volna? Ne beszélj, nevetett a kislány, Anyuék küldtek szaglászni, mi? Man látta, hogy jobb lesz, ha vele nevet, és belemegy abba a játékba, amiről gőze sincs, micsoda. Látom, hogy nem is vagytok ismerősök a fészen, csak hadoválsz itt nekem, folytatta a keresztlány. Man vigyorgott, és megvonta a vállát, mint aki végképp lebukott. Na majd megkérdezem Ferit is terólad, hogy ismer-e tényleg. Jajj, azt ne, azt a világért se, kislányom!, szabadkozott Man, és ez most tényleg igazi volt, úgyhogy alig bírta tartani, hogy még mindig őszintének látszon a nevetése.

Hát keresztanyuval hogy vagytok már?, kérdezte Fruzi hirtelen, és Man akkor végképp elengedte az amúgyis tettetett jókedvet.

Másnap már hajnaltól a kertvárosban ült a kocsijában. Egyik cigarettát szívta a másik után. A csikkeket nem merte kipöckölni az ablakon. Pedig a bolt parolójában állt meg, ahonnan épp csak az utca sarkát látta. Kánnak azt

mondta, hogy kézben tartja a dolgot, és minden rendben van. És hogy a zenesulinál köröző rendőrautók meg a férfi közt még mindig nem látható a kapcsolat. A férfi kocsiját követő kocsikról persze nem beszélt. Meg arról sem, amit a háznál látott, amikor a telep főútján keresztülhajtva bekukucs-
30 kált a kormány mögül a férfi utcájába. Csak éppen ez így nem volt so-
káig tartható. Az a bűdös fasz, szidta sziszegve, félig fennhangon még
mindig Kisfejet.

Amikor meglátta a tanár autóját, végignézte megint a díszkíséretet is a nyomában. Nem nagyon értette a rendőrök gondolkodását sem, de éppen-
séggel nem is akarta. Vagyis igen, de nem úgy és nem azért. Már a főiskola
előtt állt a szemközti háztömb tövében a főút szélére felfestett parkolósáv-
ban, és ott is a sokadik cigijét szívta, amikor felhívták. Nem a családi tele-
fonján.

Nem volt olyan messze a Mező utcai szalontól, ahogy maguk közt ne-
vezték azt az iszonyúan lepattant lakást. Forszot akkor ültették be a rendőr-
autóba, amikor a négysávos másik oldalán Man elhajtott. Utána egyből a
piachoz vezetett, és a különterembe sietett a vendéglőben.

Man mindjárt azt mondta, hogy figyelni kellett volna Detti hirdetésére.
Amit ahhoz írogattak, kommenteket, abból a fenyegetés nyilvánvaló volt.
Szerinted egy olyan puhapöcstől, aki névtelenül írogat az interneten, kitelik
a feljelentés?, szögezte vele szembe Kán. Kisfejet is visszarendelte a főútról.
Attól függ, mennyivel baszta át a picza, mondta Man, És közben mennyire
alázta meg. Szerintem ezek a faszok nem ilyen bátrak, rázta meg a fejét Kisfej
is. Egyszerűen ránk szálltak a doktor úr miatt. Erre már Báró is bólogatott.
Igaz, hogy tétován, de mégiscsak többször rábólintott.

Dettivel az volt a probléma, hogy már régen másik városba vitték, de
még mindig az ő hirdetése futott takarékosági okokból. Meg mert ő tényleg
jól nézett ki. Legalábbis a képeken. Közben a lakásban hol ez, hol az a lány
fogadta a kuncaftokat. Akik már mindjárt nem voltak olyan lelkesek, hogy
nem az állt előttük, akire a nyálukat csorgatták a neten. Valamelyik a válto-
gatott csajok közül ráadásul rutinosan és nagyon gyorsan kiszedte belőlük a
pénzt, legalábbis a hapsiknak abból a feléből, amelyik annyira hülye volt,
hogy maradt mégis, mert nem tudta, mit csináljon. És persze miután előre
tejeltek, elhajtotta őket. Annyitól is beszartak, hogy azt mondta nekik, ha
lefoglalták a félóráját, ki kell fizessék. A gond csak az volt, hogy hirtelen azt
se tudták, vajon melyik lány lehetett az, amelyik ennyire feldühítette vala-
melyik balekot. Kitélni mindegyiktől kitéllett.

Nekem mindegyik azt mondta, hogy házias, mondta az a gebe, amelyi-
ket végül előszedték. És hogy itteni. Rágózott, azzal a fajta száj- meg torok-
fertőtlenítő rágóval, amit mázsaszám rágtak el a csajok, akik nekik dolgoztak.
Jó nagy szutyok vagy, anyukám, mondta magában Man. Fennhangon meg azt

kérdezte, Mind a hány? Mi?, kérdezett vissza a csaj. Melyik szót nem érted?, ripakodott rá Man. Hány pasit húztál le?, fordított végül Báró. Nem vagyok én számláló, húzta el a száját válaszképpen. Ez köztük volt?, tolta elé Kisfej a telefonját. Nem, felelte a csaj, mikor ránézett. Nézd meg még egyszer, tartotta elé Kisfej megint. Nem tudom. Most akkor nem, vagy 31 nem tudod? Honnan emlékeznek rájuk? Bazmeg, csattant fel Kisfej, A pénzre sem emlékszel, amit elcsaklítottál, mi? De, felelte a csaj. Akkor?, nézett rá Kisfej, Nézd meg még egyszer! Ez is ott volt? Igen, mondta akkor a lány. Kisfej megmutatta a telefonján a főiskolai tanár fényképét Kánnak és Bárónak és Mannak is.

Ez szerintem már színtiszta hülyeség, mondta a telefonban Man Kánnak. Szopóágra kerültünk valaki miatt, felelte Kán. Ha ezt a csávót lekapcsoljuk, a szopóág megmarad, mert nem ő a problémánk, próbálkozott tovább Man. Akkor minek őrzi annyi rendőr, azt mondd meg nekem?, kérdezte hirtelen Kán, Man meg egy pillanatra szóhoz sem jutott. Őt is meg az egész pereputtyát. A feleségét, a gyerekeit.

Figyelj ide, bízd ez továbbra is rám. Van egy kerülőutam az ürgéhez, magyarázta Man. El is várom, hogy intézd, dűnnyögte Kán, Nagyon el van baszva itt valami. El, helyeselt neki Man, Azt is megmondtam neked, hogy ki baszta el. Több minden van elbaszva, vágott a szavába Kán, Többben is elbasztatok több mindent. Azt se tőled tudtam meg, amit tőled kellett volna megtudnom, tette hozzá epésen. Azon vagyok, hogy most már még több elbaszás ne legyen, szúrta közbe Man. Én is, mondta egy pillanattal később Kán. Ki-ki helyrehozza a magátét, és a más dolgával nem törődik. Azzal kinyomta a telefont.

Man mindenféle mesét kitalált, de a kutyát nem érdekelte, mikor bement az épületbe. Biztonsági őrt nem látott sehol. De olyasmi tájékoztatótáblákat se, vagy bármit, ami a segítségére lett volna, hogy most onnan merre tovább. A portaszolgálathoz mégse mehetett oda egyenesen. Vagy igen. Végül is az egyik hallgatónak a keresztapja. Akit szeretne meglepni a születésnapja alkalmából, hogyha sikerül. Az egészből csak a születésnap volt a kitaláció.

A portás annyit meg tudott mondani, hogy a védőnőképző tanszékei melyik emeleten vannak, más egyebet nem. Man felment a lépcsőkön. Mindenféle nyüzsögtek az emberek, főleg lányok, fiatal nők. Könnyű volt elveszni közöttük. Meg jelentéktelennek tűnni. Még úgyis, hogy a kevés férfin látszott, hogy mind tanár. Manon viszont nem igazán. Pedig rajta zakó meg ing volt. Azokon meg abban a melegben nem.

Nem könnyen találta meg a tanár szobáját. Valóságos labirintusnak tűnt az épület. Man minden folyosóra bekémlelt. Kamerák nem voltak sehol,

csak mozgásérzékelők. Vagyis lent a bejáratnál látott egypárat, fent viszont csupán a szenzorokat. De attól még nem lehetett csak úgy bekopogni, hogy a folyosó üres volt. Mert mi van, ha a szoba nem.

32 Akkor értette meg, hogy nagyon is egyedül volt abban a szobában a tanár, amikor a keresztlányát meglátta. Man a főfolyosót merőlegesen keresztező mellékfolyosó másik ágáról kémlelt át a tanár szobája előtti mozgásra. A keresztlánya akkor tűnt fel, amikor az egész emelet kiürült. Mert nyilvánvalóan elkezdődhetett a tanóra. Bár becsengetést Man nem hallott egész idő alatt egyetlenegyszer sem.

Fruzsí sietett. Laposan körülpillantott. Sunnyogva. Man behúzódott a mellékfolyosó ajtaja mögé. Annyit még látott, amikor a keresztlánya benyitott a tanár szobájának az ajtaján. Man mérget vett volna rá, hogy még ha kopogott is, nem várt annyit, amennyi idő alatt felelhetek volna bentről. Aztán már csak a színtiszta örömet látta a kislány arcán előmleni, úgy félol-dalról is jól felismerhetően, amikor feltárult az az ajtó.

Később, amikor a főiskola előtt megszólította, és beültette az autóba, ez az öröm pizsok hamar elillant, és nem is volt már aztán sehol. Vigyél haza, mondta a keresztlánya a sírás határán. Hazaviszlek majd, bólintott rá Man. Csak ezt nekik nem kell hallaniuk. Nincsen beszélni valóm veled, rázta a fejét Fruzsí. De nekem veled van, bólintott megint a férfi. Indított, bár hamar átlátta, hogy semmi kávézóba vagy étterembe, egyszóval nyilvános helyre nem mehetnek. Amilyen állapotba a kislány került. Végül elhajtott a bevásárlóközpont parkolójába, és az egyik teljesen néptelen sarokban állt le. Amelyik egyformán messze esett mindegyik áruháztól.

A magad életével törődnél inkább, mondta hirtelen, nagyon keserűen a kislány. Most tényleg nagyon kislány lett megint. Törődök azzal is. Hol laksz most egyáltalán? A vállalkozás egyik házában. A vállalkozás, fordította az ég felé a szeme bogarát Fruzsí. Vagyis a kocsí párnázott mennyezete felé. Édes istenem, ennyi éven át is csak annyit tudok még mindig az egésze-ről. Hivatálosan. Ha az apád nem mondott róla többet, én végképp nem fogok. Az apám sötét alak. Rólam is ezt mondja a feleségem. Ha apával dolgozol, biztosan az is vagy. Biztosan, hagyta helyben egy nagy bólintással Man. Közben meg magában azt mondta, De a pénzünk az nem sötét. Fruzsí ezt viszont nem hallhatta, úgyhogy csak fújta a magáét tovább. Aztán még te beszélsz énnekem. Én nem beszélek neked semmit se, rázta meg a fejét Man.

Nekem csak annyi kell, hogy hozzáál össze veled, kislányom, mondta. Nem vagyok a kislányod. A többi nem tartozik rám, nagylány vagy. Sőt, felnőtt nő vagyok. Az vagy, bólintott rá Man. Mégpedig okosabb vagy mindannyiunknál, tette még hozzá a lehető legkomolyabban. Most ezzel azt akarod mondani, hogy jó nagy hülye vagyok, mi?, emelte fel a hangját keserűen a

kislány. Már vagy ötödjére gyűltek meg a könnyek a szeme sarkában, mióta Man megszólította aznap. Eszembe se jutott, rázta meg a fejét a férfi. Én aztán nem ítélek senki felett sem, Fruzsikám, ezt az egyet igazán tudhatod rólam. Minek akarsz beszélni vele akkor? Mert bajban van. Miattam? Nem. Magában hozzátette, Nem csak. El akarod riasztani tőlem? Nem. 33 Magában hozzátette, De ha van egy csepp esze, azt veszi le belőle.

Milyen bajban?, kérdezte végül Fruzsi. Mannak, aki már megbánta, hogy kimondta a baj szót, a legnagyobb problémát az életében nem azok az idióták okozták, akikkel dolga volt ilyen vagy olyan úton-módon, meg nem azok a szerencsétlenek, akik az útjába akadtak. Hanem amikor azoknak kellett hazudnia, akiket szeretett.

Az udvar eleje olyan meredeken lejtett, hogy csak úgy futott a víz befele. Át a vaskapu alatt. Hogy majd mélyítse tovább a vízmosást. Már kiporszívózta a kocsit, aztán a slaggal locsolta Man. A kefével szétkente a motorháztetőn meg a kasztnin mindenfele a mosószert, és csak suvickolta és suvickolta. Azután leöblítette a slaggal megint. A hab szétáradt a repedezett betonon. Végül előszedte a politúrsprét, és befújta vele a kormányt, mögötte a pultot, meg az ajtó műanyagfelületeit, és a kendőjével beledörzsölte az anyag mélyszerkezetébe. Kimondottan a gyomra forgott ennek a szagától. De ha választani kellett, akkor még mindig inkább ez, mert képes volt elnyomni minden más kipárolgást.

Azt én korábban is tudtam, hogy te buzi vagy, mondta neki Joli, a vén csatakanca, aki azalatt a Man asztalához ült, és ott cigarettázott, miközben őt figyelte, De azt csak most látom, mióta itt laksz, hogy kocsibuzi is vagy. Man a kezét egy ronggyal törülgetve sétált oda hozzá. Nekivetkezett a délutáni autósáshoz megint, felül csak egy atlétát viselt. Rosszul tudod, mondta, és kivette a cigit a kezéből, és ő is beleszívott. Olyankor mosok kocsit, amikor valami nagyon nehezett kell végigragynom. Ilyenkor tudok rendesen gondolkodni. Visszadugta a cigit Joli ujjai közé, megfogta a csuklóját a kezével, és odatolta a rúzs nélkül egészen fénytelen szájához, hogy slukkoljon ő is. Hé, mondta Joli, miután megtette, Én úgy tudtam, hogy te undorodol tőlünk. Man akkor már újra a kezét törülgette, és onnan fentről elnézte a csillogó kocsit. Féltent fordult csak oda a nő felé, amikor rábólintott. Ezt viszont teljesen jól tudod.

A szoba, amelyikben meghúzta magát, a háznak a lejtő felé kiugró részében volt. De még oda is bőven behallatszott a zene az udvarról, pedig az ablakai előrenéztek. Estefele bekulcsolta az ajtót magára belülről. De persze kulcsra zárta akkor is, ha csak a mosdóba kilépett. Ami az egész háznak a legkritikusabb pontja volt. Állandóan égette a füstölőit meg az illatgyertyáit Man. Gumipapucsban állt be a zuhanyzóba, és még a csempékhez is csak

ujjheggyel ért. Utána meg minden alkalommal gyorsan szappannal kezet mosott. Felhívta Bárót, és azt mondta neki, Egész biztosan tudom, hogy annak az embernek a leghalványabb szüksége sem volt arra, hogy szutyok kurvákra szórja el a pénzt. Kicsit kivárt, de a vonal túlvégén csend volt. Fogalma
34 se lehetett annak a szalonról, folytatta. Hallottad, mit mondott a ribi, mondta erre végül Báró. És azt te hallottad, hogy hanyadjára mondta?, próbálkozott Man. Mit számít hanyadjára? Öregem, ha nemet mond, most is ott ülünk, és az a fasz még mindig nyaggatná. Kis idő múlva Báró végül visszaszólt. De igent mondott. Szerintem annak a picsának kellene a körmére nézni már. Végül is a mi részünkről ő van benne vastagon ebben az egészben. Hát nézzél, hagyta rá Manra Báró. Ha úgy gondolod, hogy ennek éppen most van itt az ideje. Mert nincsen semmi sürgetőbb.

A pizzériában az egyik szélső asztalhoz ült az ajtóval szemközti székre másnap. Egyetlen oldalból állt mindössze az egész étlap, az asztal közepén műanyagszínű tűzött színes kartonon osztozott az italkínálattal. Az bővebb volt. A csaposlány az átlótt orrával rá se hederített. Ott kopogott a hüvelykujjával a laminált lapon, minthogyha azon töprengenék, melyiket ne rendelje a sok műanyag szar közül. Amikor a lány beindította a zenét, akkor odafordult, és felnyújtotta a kezét, és hangosan azt mondta, Kapcsold ki, légy szíves! A pult fölötti spotlámpák fényében a saját erősen kopaszodó, kerek feje bámult vissza rá a lógó tokái fölül a kifényesített plexiről. Gyorsan visszafordult a nyitott ajtó felé.

Odakint esett, azután abbahagyta. Gőzölgött a beton. Az autók fényei szétkenődtek a nedves párolgásban. Amikor a tanár feltűnt a járdán, az ernyője már összezárva volt. De talán ki sem nyitotta, mert a haja csatakosra ázva lógott a homlokába. Lehajtott fejjel lépett be, és laposan nézett szét. Nem köszönt. Man levette, hogy most is azt hiszi magáról, hogy észrevétlen. Elsétált a hátsó traktusba. Visszajött és szétnézett. Tanár úr, szólt Man, és felállt a székéről. A férfi csak éppen rápillantott, azonnal sarkon fordult a nyitott ajtó felé. Fruzsi most nem tudott eljönni, emelte meg a hangját Man, hogy egészen biztosan meghallja, De üdvözlí a kedves feleségét, tette még hozzá hamiskásnak szánt hangon. A férfi megállt. Azután visszafordult.

Két hosszúkávét kértek. Előtte átültek egy másik asztalhoz. Abban a hátsó szárnyban, ahol a férfi Man keresztlányát kereste. Mert ott szoktak üldögélni, ahogy azt Man addigra már éppen pontosan tudta. Nagyon jól ki volt az találva, hogy hol üldögéljenek. A mosdó is közel esett. Úgyhogy amikor Mannak ki kellett mennie, nem maradt sokáig távol. És ki kellett. Mert minden alkalommal, amikor kimondta a keresztlánya nevét, rúgott rajta egy nagyot a gyomra. Vagy a gyomrában valami. Kimondta egypárszor. Vagyis az egypárszornál éppen kicsit többször.

Tanár úr végiggondolta, mivel jár egy ilyen nyomozás?, kérdezte hal-
kan és nagyon nyugodtan Man. Belenéznek a gatyájába is. Ezt most szó szer-
rint értem. Bár ha amúgyis el akar válni, akkor ezek meggyorsítják magának.
Jézus Isten, a kicsi gyerekeimtől így elszakadni?, szakadt ki hirtelen
a tanárból. Maguk nagyon elbaszták ezt, rázza a fejét aztán keserűen. 35
Víz pergett a hajából a mozdulattól szerteszét. A feleségem előtt jöt-
tek oda hozzám. Ő tette meg a bejelentést? Nem, én. De muszáj volt, hogy
megnyugtassam. Hát nem lesz túl megnyugtató, amit ezek majd kinyomoz-
nak, csóválta a fejét Man is most már. Tanár urat kinyomozzák a tanárúrsá-
gából is a végén. És másvalakit meg az ösztöndíjas diákságból, tette
hozzá, de már magában. Hacsak nem vonja vissza a feljelentést a tanár
úr, folytatta ismét hangosan. Man végig nagyon ügyelt rá, hogy a
hangja tiszteletet sugározzon. Ez a férfi mégiscsak segített a kereszt-
lánynak. Ám látszott rajta, hogy attól is egyre meg egyre megalázot-
tabbnak érzi magát.

Én csak azt szeretném, hogy hagyjanak minket békén, mondta
a férfi megtörtén. Békén fogja mindenki hagyni önöket, tanár úr,
mondta nagyon komolyan Man. Aha. És akkor ez? Odatolta a telefonját
Man elé, keresztülnyúlva az asztalon, és megmutatta a legutóbbi üze-
netét. Ami egy fénykép volt. A gyerekeiről. Akiknek az arcát átrajzolták
valami idéetlen rajzprogrammal. Meg egy nagy, tagbaszakadt, arctalan
muksóval, meg a mai dátummal. Az iskola előtt fotózták. Man igyeke-
zett ura maradni a saját arcának. Ezt mikor kapta? Pont jövetben.
Akkor, amikor ezt, mondta, és elindította a hangfelvételt. Man az első
szavak után azonnal odanyúlt, és lekapcsolta. A zsebéből előhúzta a
fejhallgatót, és rádugta a telefonra. Azután a gombocskáit bele-
nyomta a fülébe. Jelzett a tanárnak, hogy elindíthatja. Kisfej hangját
hallotta Man a hallgatón.

Szóval megkapta az üzenetet a tanár úr, de azért még idejött találkozni
a szeretőjével, mondta Man, miután jó nagyot kortyolt a kávéból, meglötyög-
tette a szájában, meglötyögte újra, azután lenyelte, azután meg még for-
gatta az ott maradt aromáját egy kicsit a nyelvével, kiélvezve belőle az utóíz
utolsó utóját is. Mert egy dugás azért még belefér. Vagy egy szopás. A gyerekei
biztonsága előtt. Igazából ezt nem akarta volna kimondani, és egyetlen pil-
lanattal később, hogy hallotta a szavakat, már nagyon remélte, hogy nem
fennhangon, kint, hanem csak odabent benne hangzottak el, jó mélyen, ahol
annyi minden szokott, ha Kánnal vagy Báróval vagy a feleségével ült éppen
egy asztalnál, mint most ezzel a férfivel. Akkor jött rá, hogy az ennyire nem is
ázhatott meg. Hogy ami csurgott róla, az a verejtéke volt. És tudta, hogy ha
egy pillanattal később ragadja meg a tehetetlenül az asztalon hagyott kezét,
akkor már késő lesz, mert addigra felpattan mellőle, és elrohan.

De még idejében megragadta. A férfi összerezett. És egészében is reszketett. Tanár úr, én most elmondom, hogy mit fog csinálni, mondta lassan és tagoltan Man, Amikor kimegy innen. És azt is elmondom, hogy én mit fogok. És pluszba még azt is, hogy akkor mit, ha a tanár úr nem azt csinálja, amit mondok. De már csak ajándékként. Egy mese, ami nem fog megtörténni. Mert ugye nem fog?

Az öcséd elbaszta az első perctől kezdve, te is tudod, mondta a különteremben Man Kánnak jó pár nappal később. Nézte, ahogy azok ketten rántott körmöt ebédeltek petrezselymes krumplival. Megmutatta magát, aztán otthagyta még a hangját is. Tanul belőle most a kölyök, bólintott rá Báró. Ilyenkor már nem lehet teljesen visszacsinálni, ezt meg még jobban tudod, folytatta tovább Man. Akkor sem hagyhatom annyiban, törülte meg a száját Kán a szalvétájával két falat között. Ha hagyod, akkor csak Forsz meg Kisfej vannak benne. És ők is csak egy darabig. Ha nem hagyod, akkor lehet, hogy mind benne leszünk. Én nem, szólt közbe Báró, Ha nem hagyod, akkor kérem a részemet előtte.

Kán felkapta a fejét, és kikerekedett szemmel nézett Báróra. Aztán a szalvétájával az egész arcát kezdte lapogatni, és a kezével jelezte közben, hogy csigavér, nyugalom. Én egyszerűen csak arról beszélek, hogy a család az első, szabadkozott ijedten. Ezt most az idióta unokaöcséd fejébe kell nagyon-nagyon beleverned, bólogatott neki Báró. Nem értitek, hogy arról van szó, mennyire fáj, hogy egyedül neki kell szívnia, ingatta a fejét Kán. Nem csak neki kell, vágta rá azonnal Man. De csak magában, nem mondta ki hangosan. Helyette hangosan csak annyit mondott, a telefonját nézve, Megyek akkor, ne kelljen elindítanom még egy újabb félórára a parkolást. Legalább a kommentelőt keressük meg, próbálkozott utoljára Kán. Amit mondtam, megmondtam, ütött a nyitott tenyerével finoman az asztal lapjára Báró.

Mindenki visszakerült a régi helyére. Mármint a lányok közül. Man kiment a szobájából a teraszra, szétnézett az ott ülők között. A jobb arcúakon. Előbb Violánál állapodott meg. Aztán mégis inkább egy másikat választott. Aki az életkorával se rítt ki annyira. Eredj és mosdjál le. Kinyitotta a vaskaput a kocsni előtt, amíg várta, hogy kijöjjön a lány. Aztán mikor kijött, elsőre visszaküldte. Menjél és öltözz át. Vegyél föl valami kevésbé nyilvánvalót, értem? Odaszólt a vén csatakancának. Joli, menjél már vele!

A lakótelepen megállt a blokk előtt. Elővette a kulcsosomót, és átforogatta rajta a kulcsokat. Amikor megtalálta, levette a karikáról azt a kettőt, és átnyújtotta az ülés felett hátra a lánynak. Voltál már itt? A tükröben nézett rá, és a tükröben látta, hogy megrázta a fejét. Nyolc per nyolcvanöt. A kapu-telefonra van kiragasztva a kapukód. Felmész, és megírod nekem, értem?

Kitolatott a ház elől, és beparkolt a szomszédos tömb elé. Amikor pitytyent a telefonja, elővette és megnézte. Azután felcsörgette a lány számát. Kösz a kódot! Közben elfelejtettem mondani, hogy a ház vendége. És se kifogás, se nyafogás, értem? Utána itt várlak. Nem, csak ez az egy.

Man elküldte a tanár telefonjára a karaktersort. A férfi bringával érkezett nemsokára, és elég esetlenül láncolta le a bicikliállványhoz. Az izgalomtól reszketett a keze már ott lent jó előre. Édes istenem, dűnnyögte félhangosan a kormány mögött Man csak úgy maga elé. 37

Aznap kivételesen kora este vacsorázott, de attól Mannak még persze ugyanúgy ebédszámba is ment az az egyszerű étkezés. Egyáltalán nem uralkodott otthon valami jó hangulat. Man még tartotta is magát a két fia miatt, de ha a feleségére nézett, róla is lehullott rendre az álarc.

Most már ott akarja hagyni az egészet, mondta a felesége végül Mannak, mikor már az ajtóban álltak. Megerősödik a kórházban, és másképpen látja majd, felelte Man. Mi a francból erősödne meg a pszichiátrián? Attól, hogy rendre leszedálják?, vágott vissza keserűen a felesége. Erős lány. És legfőképpen okos. Tudni fogja ő, hogy maradnia kell. Hogy olyan esélyt kapott az élettől, amelyet még egyikünk se. Látod, hogy nem olyan erős, rázta meg a fejét az asszony. Neki az ereje az okosságában van, vágta rá Man. Ne beszélj már ilyen faszágokat! Ezt a sok közhelyet a kurváidtól szedted össze? Vagy honnan a picsából?

Man a nyitott ajtóban még azt mondta, Aggódom érte. Mondd meg neki, azt üzenem, hogy legyen erős. Már annyit foglalkozol vele, hogy még a végén azt hiszem, valami közöd van ehhez a dologhoz, vonta össze a szemöldökét a felesége. Hogyne lenne, mondta Man, Ez a családom. Hát nagyon jól tennéd, ha ezt végre már elfelejtenéd. Úgyse tartottad soha a fejedben, amíg megvolt, mondta a felesége, és becsukta Man után az ajtót.

Man lesétált a lépcsőkön a lakópark udvarára. Beállt egy fa alá. A gyomrára tette a kezét. Összegörnyedt és odaokádott. Sokáig maradt ott köpködve, öklendezve. A hasát szorítva. Mikor végre ki bírta egyenesedni, rágyújtott. Már a fényesre kisikált autójához ért az utcalámpa alatti beállóban, amikor visszafordult. Aztán mégis a kocsihoz lépett, és belenézett a tükörbe. Nem festett jól a vagy tízperces agonizálás után. Addigra a lakás alsó szintjén különben is leoltották mindenhol a villanyt. Nyilván a konyhában lehet a felesége, és mosogat. Vagy másnapra hagyta. A konyhának meg a hálószobáknak az emeleten hátrafelé nézett az ablakuk. Man odament a postaládákhoz, és a telefonjával világítva végignézett a szekrényen. Sehol semmi rongálás. Még csak

meg se kísérelték soha. Benyúlt a zakója zsebébe. Elsőre a két külön összehajtott bankjegyet tapintotta ki, ami aznap nála maradt. Azután előhúzta a borítékot, és bedobta a ládába, amelyiken a neve állt.

38 Csak amikor elengedte, és meghallotta a surranó neszt, ahogy a boríték a fiók aljába csusszant, vette észre, hogy már nem úgy van. Egy fehér szalaggal leragasztották a nevét. És a szalagra a feleségéét írták rá filctollal. A lánykorit. Man visszanezített onnan a lakásra. Már egészen sötét volt. Azután egyszerre megnyílt az ajtó, és kinézett rajta a felesége. Hol vagy?, szólt a kivilágított keretből. Láttam bentről az autót. Itt. Man megtörtülte a szemét a keze fejével, és előrejött. Az asszony felkapcsolta a lámpát a lépcsőknél, ő meg besétált a fénybe. Mit csinálsz még? Elfelejtettem, mondta, és a kezével maga előtt téglalapot rajzolt a levegőbe, míg a szájával némán formálta hozzá a szót. Aztán arra gondolt, hogy azt azért a félhomályban akkora távolságból nem lehetett kivenni. Ezt olvasta le az asszony arcáról is. Mit? Semmit. Bedobtam, mutatott aztán a postaláda felé.

Az asszony végül bólintott. Ja, jó!, mondta, és behátrált. Man intett, és a kocsijához ment. Nagyon szépen csillog, mondta még az asszony, és lekapcsolta a világítást. Azt láttam meg bentről is. Seggre esik rajta a lámpafény. Man röviden, szárazon felnevetett, Mindennap mosom mostanában. Ó! Lépett vissza megint az ajtóba a felesége, és újra villanyt gyűjtött. Ennyit tépelődsz? Man rábólintott, és ciccentett hozzá a szájával. Látod, ezért vagyunk mi még mindig egy család. Ezt is tudod rólam. Mondtam, hogy ezt felejtse el, húzódott be a felesége a küszöbről most már végérvényesen. Egy mozdulattal oltotta le kint is meg bent is a lámpákat, és legvégül annyit mondott a homályból, láthatatlanul, Fogadok, hogy ezt már a nőid is tudják rólad. Azzal becsukta az ajtót. Hangosan kattant a zár, ahogy ráfordította a kulcsot.

Még mindig csak a lakópark kapujánál járt Man, amikor felhívta Jolit, hogy Violát fürdesse meg. Aztán ültesse le ott valahol az ő szobája előtt. Azt mondta Jolinak, Vigyázz, hogy ne vegyüljön a többiek közé már nekem. Ha egyszer kimosakodott. Értem?

Nem volt olyan messze a homokdombra épült háztól. Nemsokára odaér. Csak egy kis ideig kell tisztán kibírnia.

ÉN TETTEM ŐZET A MADÁRMENTŐ INKUBÁTORBA

Én tettem őzet a madármentő inkubátorba.
(Nem én tettem őzet a madármentő inkubátorba.
Tisztelt Üzemeltetők, Tisztelt Rendőrség,
ha ezt olvassák, ez nem vallomás, vegyék
figyelembe, ez afféle lírai fikció. Képzlet!)

Én tettem tehát őzet a madármentő inkubátorba.
(Nem én...!) De a kérdés nem is az, hogy
ki (Én [Nem én]), hanem hogy miért.

Mi visz rá egy embert (engem – aki tette),
hogy így tegyen. Hogy aztán „A rémült
állat szétverte az inkubátort, leszaggatta
a vezetékeket, és telepiszkította azt”.

Részeg vicc? Őszinte őzfeltés? Madárgyűlölet?
Madármentő-gyűlölet?

Elmondom, mivel csak én tudhatom,
„én”, aki őzet tettem a madármentő inkubátorba.

Aki már gyermekkorra óta annyit képzelgett
a rosszról. Mindenféle bűnről, bárki, bármi
elleni inzultusról, ami szép, aki nem érdemelné.
Miért tettem, miért? Mégsem mondom el, mert
teljesen biztosan én sem tudom. Amit tudok,
az a képzeletem. Amiben leköpöm a szembe
jövő, kedves embert, amiben rágógumit dobok
az adománygyűjtő perselybe, kirúgom a mankót,

levizelem az utcai betlehemet, összebarátkozom ellenségemmel, hogy aztán, mikor a legkevésbé számíthatna rá, mikor életében a legvédtelenebb és legmagányosabb, mikor már csakis énám számíthat, egy szó nélkül hagyjam faképnél, borotvát, altatót, kötelet adok a kezébe, még búcsúzóul. Én, aki rátaposok képzeletben a törött szárnyú madárra, én, aki fantáziámban megölöm a párom szerelmét, a szüleim fiát, a barátaim bizalmasát. Én, aki seggbe rúgom a jótevőm, miután kisegít, én, aki – ilyen vagyok?

Miért teszem (teszi – bárki) ezeket a képzeletemben? S miért nem teszem meg akkor valójában is? Miért nem fogok tényleg egy őzet (hol, de főleg: hogyan?) *s teszem be* (hogyan?) a madármentő inkubátorba (ahová hogy fér be)? Hogy nem féltem az őzet, ha jó szándék vezérel, miért „csak” ezt teszem vele, ha pedig rossz? És főleg mi húzza meg ezt a határt képzelet és cselekvés közt? Gyávaság? Idő- vagy őzhiány? Drágább rongy életem, mint a delejes rossz szándék? Vagy csupán arról volna szó, hogy rosszat nem tenni lehetetlen a rossztevés elképzelése nélkül. Hogy mint rozoga, de még működő autót, vizsgáztatom rozoga, de még működő lelkiismeretem? Jó. Legyen. Így kell legyen, ezért szavatol a büntudat, ami előnt minden képzelgésre, a szégyen, az önutálat. (Ki képes ilyet képzelni, ki gondolja el, hogy fog egy őzt, törött szárnyú madarat, jótevőjét – és akkor...? „Én”, nyilván.)

De a kérdés nem ez.

Nem is az, hogy végül is ki tett őzet a madármentő inkubátorba? A kérdés az, hogy miért olyan elemi a sóvárgás a büntudat iránt, miért nem tudok (tud „bárki”) betelni vele, miért kell újra és újra és újra előcsalogatni. A lényeg pedig nem ez.

Hanem hogy „A Vadmadárkórház tervezte inkubátort tíz éve állították fel, hogy megkönnyítsék a madarat behozók dolgát. Egy folyamatos szellőzést, fűtést és hűtést biztosító rendszert építettek bele, valamint egy SIM-kártyás berendezést, amely azonnal üzenetet küldött a kórház dolgozóinak, ha madarat helyeztek el benne. Mint írják, az inkubátor elkészítése körülbelül egy millió forintba került, de az emberek nem becsülték meg az eszközt”.

„A fiatal őz elhelyezése volt az utolsó csepp az önkéntesek poharában, akik egyébként szabadidejükben, munkájuk mellett üzemeltetik, saját forrásokból a Vadmadárkórházat. Az őzet ellátták, és visszaengedték a természetbe, de az inkubátort nem fogják megjavítani, leszerelik.”

Valamint, hogy én tettem az őzet az inkubátorba, amint csak hallottam róla, hogy lehet ilyet csinálni, képzeletben már így is tettem, s hogy halvány lila gőzöm nincs arról, hogy miért. De remélem, álmaimban még jó darabig döglött madarak csipkednek halálra, éberre, izzadt-riadt-zihált-bűntudatosra.

Akárki is tette, megérdemlem.

1981 júliusában látta a Locomotiv GT-t a keszthelyi szabadtéri színpadon. A zenekar akkor volt a csúcson, ám bizonyos, hogy azóta sem hallott ilyen zenét, és már nem is fog, persze, hogyan is hallhatná úgy a hangokat, látná

42 Kosztolánczy Tibor

SZENTIMENTÁLIS

„RAKENROLL”

a fényeket, érezni a történetek ízét, mint ahogy azt egy világra rácsodálkozó tizennégy éves fiú. (Triviális dolgok ezek.)

Biztos, ami biztos, már késő délelőtt meg-

vette a koncertjegyet, leült a nézőtérre, úgyhogy a zenekari beállást is hallotta, aztán a mesterek lejöttek a színpadról, és máig sem tudja, hogy véletlenül talán, vagy játszásból, éppen mögé ültek a következő sorba. Sört ittak, és fura történeteket meséltek, főként Somló Tamás. Ő nem fordult hátra, de nagyon figyelt, szeretett volna rákérdezni néhány homályos helyre a *Mindenki másképp csinálja* című lemezről, de nem merte. Aztán néha mégis hátrafordult – vajon észrevették-e?

A koncert jó volt, és jó hosszú volt. Volt néhány perc, egészen pontosan a *Gondolj rám* című dal alatt, amikor kívülről is látta az életét. Pontosan értette, miről szól a dal, nézte a gesztenyefák lombját a színpad jobb odalán, és arra gondolt, hogy talán meg tud majd békélni a veszteségekkel, amelyek az előző években érték, vagy ha nem is békél meg, de el tudja viselni őket. A koncert végére eljött az édesapja is, ő az Omegát szerette, mert azok is villamosmérnökök, mint ő – mondta korábban. A kijáratnál hallgatta a műsort, tetszett neki. – Ezek is villamosmérnökök – mondta. Az utolsó dal, az *Áldd meg a dalt*, már szalagról ment, mellette valaki tudta is, hogy ez már tényleg a vége, mert a lemez is így végződik.

A nyaralás után szülői felkérésre két hétig a szombathelyi Sylvester János Nyomdában dolgozott nyári diákként, és arra gondolt, ha két napig kibírja, a munkabéréből megveheti a *Loksi* című dupla lemezt. Végül ledolgozta a két hetet, körülbelül olyan volt, mint ahogy Hajnóczy Péter leírja az *Ösztönző elem*ben. Reggel héttől déli egy óráig lyukasztotta a sárvári Pepsi-gyár szállítókartonjait, a mellette lévő másik gépen egy ismerős fiú háromszög alakú mackósajt-címkéket vágott méretre egy félautomata NSZK-gépen. A gép kapacitása lehetővé tette volna, hogy egész Közép-Európát elárasszák sajtócímkékkel, de a honi igények kielégítésére napi kétszer húsz perc is elég-ségesnek bizonyult. Ez a fiú pár évvel idősebb volt nála, és már teljes munkaidőben dolgozott. De még mindig ugyanolyan alacsony volt, mint az általánosban, valahogy visszamaradt a növésben, akkoriban mindig ő állt a gúla tetején a tornaünnepélyeken. A fiú a tornacipőjével fékezte-megakasztotta a gép gumiszalagját, a teremben dolgozó befáslizott lábú nők már előre

figyelmeztették, hogy figyeljen a hangra. A mackófejek ugráltak a háromszög alakú kés alatt – erre azért nem voltak felkészülve a nyugatnémet mérnökök –, s mindegyikük pontatlan lett. Félszemű, ferde, s volt, hogy csak az öltöne látszott. Napi sokezer egyedi műalkotás készült így. Látszott, hogy a művésznek milyen napja van.

43

Ősszel gimnáziumba ment, és a szünet utolsó napján összetalálkozott L. Norbival a városban, aki hozzá hasonlóan szálnalmas látványt nyújtott, mert az édesanyjával éppen iskolaköpenyt vásároltak. Norbival három évvel korábban együtt jártak hittanra, Norbi a haladó csoportba, ő meg az újrakezdőkhöz, de ő nem nagyon hitt már az egészben, úgyhogy az újrakezdés abbamaradt, a szülei meg elég bölcsék voltak ahhoz, hogy a döntést rá bízzák. És mindenki unta a hazudozást. Most viszont kiderült, hogy Norbival egy osztályba fognak járni, úgyhogy megegyeztek, hogy a teremben egymás mellé ülnek, és ha unalmasak lesznek az órák, esetleg majd imádkoznak.

Az apja útravalóként annyit mondott, az osztályteremben üljön hátulra, hogy ne legyen szem előtt, de ez *rögtön* nem sikerült, mert voltak náluk magasabbak is, és az osztályfőnök a maga szellemtelenül precíz módján tornasor szerint osztotta be az ülésrendet – de Norbival azért padtársak maradtak. Norbi azt is mondta, hogy neki nehéz lesz, mert a bátyja idejárt, és mondta neki, hogy készüljön, mert a tanárok először majd mindig őt fogják feleltetni (ez így is lett). Mire ő azt mondta (szavalta) neki:

Nincs szebb, mint a főokos előtt vigyázzban álló láthatatlan röhögés
Ó, nincs szebb, mint a zenébe bújt, a szavakban néma kételkedés
Ó, nincs szebb, mint ha simogat a pofon, a játék, a játszma, a lelkesedés
Ó, nincs szebb, mint a titkos, a cinkos, az összekacsintó egymást
keresés...

– Ez micsoda? – kérdezte.

Mire ő nagyvonalúan közölte: – Ez a *Szentimentális „rakenroll”* című LGT-szám (mert akkor már kívülről tudta a lemezt.)

Mire Norbi csak ennyit mondott:

– Nem is tudtam, hogy teljesen hülye vagy.

Az iskolakezdés elég jól sikerült, részben, mert kettejük közül mindig Norbi felett, másrészt, mert a nyomdaigazgató felsőbb kapcsolatainak köszönhetően *éppen* a szombathelyi nyomdában sokszorosították az elsős gimnazistáknak szóló tudásfelmérő füzeteket, azok tehát neki mintegy munkaköri kötelességből megvoltak. Amikor a nyomdai raklapokon meglátta a felmérőket, azonnal tudta, miről van szó, magyarból is összejött a négyes.

Az elsős magyartanárnő roppant komolyan vette a reformtankönyv *Művészet–valóság–érték* című fejezetét. A tankönyv azt ígérte, megmutatja, mi a szerepe a művészetnek, közelebbről az irodalomnak az emberi életben, és hogyan tölti be ezt a szerepet. Választ ad majd egy csomó kérdésre, 44 mint például:

Milyen viszonyban van a mű az élettal, a művészet a valósággal? Milyen módon, milyen sajátos jelrendszerrel közli velünk a mű az alkotó művészi üzenetét? Hogyan fejeződik ki a műben az ábrázolt jelenségek értéke vagy értéktelensége, a művésznek azokkal kapcsolatos minősítése, értékelése, gondolati-érzelmi magatartása? Mitől függ magának a műnek esztétikai értéke? S végül hogyan hat a mű a befogadóra?

Az ősz azzal telt, hogy mondogatták: jelentéstöbblet, esztétikai minőség, értékszerkezet, szemléleti egész. Ő is erőlködött, a tanárnő őt csak úgy hívta: a rózsaszínű inges. Éppen csak azt nem érezte, amit a Locomotiv GT koncerten. Ez a szerkezet, szabály, kép és hang nem állt össze semmivé, ellentétben mondjuk Presser Gábor *És jött a doktor* című, egy akkordból álló számával. Délutánonként a Rakéta Regénytár könyveit olvasgatta, ezeket is még a nyáron hordta haza a nyomdából. Nem tudta eldönteni, hogy valóban *művek-e*, vagy amolyan nyomdai melléktermékek, mondjuk a szedők ezen tanultak, aztán úgy ahogy – rondán – kinyomtatták, a könyvkötők meg csak kötöttek, és lett ez az egész szomorú igénytelenség. A szövegek is éppen csak odavetve. Végül úgy döntött, hogy *művek*: voltak emberek, akik megírták, és hát istenem, ennyire voltak képesek. Az ugyan nem derült ki, miként fejeződik ki bennük az ábrázolt jelenségek értéke vagy értéktelensége, de volt a könyvek között olyan, amelyik tetszett neki.

Az első témazáró dolgozatban József Attila *Ritkás erdő alatt* című versét kapták elemzésre. A tanárnő az előző szünetben felírta a kérdéseket a táblára:

Milyen színhatások vannak a versben?
Milyen hanghatások vannak a versben?
Milyen más érzékterületeket figyelhetünk meg?
Melyik évszakban játszódik a költemény?

Ő azt gondolta nagyképűen: a színek, a hangok benne vannak a versben, biztos még ezenkívül is van még valami *értelme*, és nekiállt egy külön verselemzésnek. A második mondat után már tudta, hogy kudarc lesz, de végigírta. Kettést kapott rá (kegyelemből), és a lányok előtt is idiótát csinált magából. Persze, amit írt, borzalmas volt. De a tanárnő nem vette észre, vagy nem

akarta észrevenni, hogy azokkal szemben, akik a versből kikövetkeztették, hogy ősszel játszódik, és ötöst kaptak, a rózsaszínű ingest megcsapta a forgósél,¹ a versből áradó erő. Nem tudja, nem érti, képtelen elmondani, de valami elkezdődött.

45

¹ Az is: forgósél; benne van a *Szabad-ötletek jegyzékében*. Ha megvolna az a dolgozat!

ELHALASZTOTT PUSZTULÁS

Tudom, mostanában mindig ugyanaz van –
mindig a tévét bámulod, míg velem beszélsz.
Bár dehogy beszélsz. Csak félszavakat mormolsz.
Jó lenne elhinnem, hogy ezek valami válaszfélék.
Jó lenne elhinnem, mint akkor, hogy te, hogy én.
Hogy megkérdezed, tegnap este mért aludtam el későn,
hogy érdekel, milyen teát iszom, mért fáj a hátam,
kik szóltak vissza ma barátságtalanul, mosolyogva,
és kik, miért súgtak össze a hátam mögött gúnyosan.
Azzal áltatom magam, biztos, hosszú volt a nap:
kifárasztottak emberek, feladatok, gépek s a hazaút.
Látom, lehúz a csend, minden mozdulat,
a lélegzetvétel is nehezedre esik. Akár az arcom.
És már mindegy: saját súlyától zuhan-e befelé,
vagy te töröd apró darabokra itt és most a világot.

Csíkszereda-Kolozsvár, 2024. február 14–16.

HOLTÁG

A holtág a folyónak olyan egykori ága,
amely a folyásirány megváltozásával
a folyó egyik vagy mindkét végét beiszapolta.
Az így levált holtágban még van víz,
de folyása már megszűnt, állótavat képez.
Lehet még víz abban a holtágban is,
amely csak a felső végén szakadt el
a folyótól, és alsó vége még az élővízbe
torkollik, de rendszeres vízutánpótlása
nincs.

A hullámtéren kívülre került holtág
nyílt vízfelülete idővel eltűnik,
feliszapolódik, benövényesedik,
végül teljesen kiszárad.

Holtágtól holtáig –
se halak, se hüllők, se madarak.

Csíksereda, 2024. május 15–17.

Julián már gyerekkorában lázasan keresgélte a másik világ kapuit. Kutatta az átjárást, hogy megtudja, mi vár majd rá odaát. Milyen lehet az a túlsó, ismeretlen valóság, amiről senki nem beszél? Sokat adott volna érte, ha leg-

48 Sári László

MENEDÉK

alább meglesheti. Fellépkedett a rozoga falétrán a sötét padlásra, óvatosan kikémlelt a szellőzőkön; ügyesen fölmászott a dí-
ófára, annak is a legma-
gasabb ágára, onnan né-
zelődött szertesét. De nem látott semmit. Máskor komoly, szigorú arcú felnőtteket kérdezgetett, ám azok igen furcsán néztek rá.

Később az iskolában is azt várta, hogy okos tanárai és tankönyvei majd megválaszolják a kérdést, de mindhiába. A reményt persze nem adta föl. Lehetetlennek tartotta, hogy a felnőttek ne tudják, mi vár rájuk földi életük után. Hiszen bármi legyen is ott, készülni kell rá. Mert az is lehet, hogy ott kezdődik majd az igazi élet, ez itt csak a várakozás.

Amikor Julián már csaknem felnőtt férfivá érett, gondolt egy nagyot: elment a Halál Házába, hogy egyenesen őt kérdezze. Nagy gonddal választotta meg a látogatás időpontját, otthon akarta találni a házigazdát mindenképp. Ezért aztán ebédidőben érkezett. Végére is, az ebéd fontos dolog, és a Halál ritkán ebédel vendéglőben. Legalábbis ritkán látják. Ha pedig mégsem találja otthon, legalább szétnéz a portáján. Meglesi fekhelyét, asztalát, székét, ruháit a szekrényben. Az otthona rávall szokásaira, megtudja, mivel tölti ráérő idejét. Milyen a zoknijja, az alsónadrágja, milyen színű a törölközője. Milyen az ízlése? Férfi-e a halál vagy nő? Mit eszik és mit iszik? Mit olvas, mit tart az éjjeliszekrényén? Milyen a halál élete?

Ha pedig nézelődése közben váratlanul betoppanna, őszintén neki szegezné a kérdést. Mondd, Halál, mi vár rám odaát, milyen az a másik világ? Természetesen könnyedén, de komolyan és udvariasan viselkedne, semmiképp sem aggodalmasan, izgatottan, és főleg nem félénken. Mert nem szeretné, ha a Halál megsejtené, mennyire fontos neki az a másik világ. Szinte félszavakkal, mellékesen érdeklődne, mintha csak el akarná valamivel ütni az időt. Eközben elkészülne az ebéd, amire a Halál valószínűleg meghívná. Az asztalnál csontot szopogatva beszélgetnének, teli szájjal, közben egy-egy kortyot nyelnének a fekete borból, ami az asztalon áll. Aztán nagy, sötét kenődobbe törölnék a szájukat.

Így tervezte Julián a sorsdöntő találkozást. A Halál udvariasan fogadta vendégét, igen előzékenyen viselkedett, sőt szemmel láthatóan igyekezett, nehogy Juliánt zavarja a köztük lévő különbség. Akkor is helyeselt neki, amikor nem értett egyet vele. Ő a múlás mindenható uraként tekintett

a világra, Julián hívatlan vendégként ült az asztalánál. Alig várta a titkok föltárulását.

Ám a Halál csak annyit árult el neki, hogy ne reméljen tőle hosszú, részletes leírást a másik világról. Az is csak olyan, mint ez a világ, amelyik itt van, ahol az emberek élnek. De azt nem mondhatja meg, hogy ott, abban a másikban az emberek élnek-e vagy halnak. Ahhoz, hogy ezt megtudd tőlem, végleg rám kell bíznod magad. Nem elég vendégségbe jönnöd hozzám. Mondta Juliánnak a Halál. Julián akkor fölállt, ügyetlenül magára öltötte zakóját, majd búcsúzásképpen keresztbe tette két karját a mellén. Mélyen és többször meghajolt, majd gyors léptekkel kisietett a házból. Hatalmas sóhajással állt meg az utcán.

Ám nem adta föl a tervét a sikertelen látogatás után sem. Ragaszkodott hozzá, hogy csak akkor élheti helyesen az életét, ha tudja, lesz-e folytatás. Olvasmányai mélyedtek, a legtekintélyesebb írástudó elméket faggatta, itta a klasszikusok minden szavát. Igen sok mindent megtudott az emberi és az emberen túli valóságról, ismert és ismeretlen világokról, ám egyre gyarapodó ismereteit merő haszontalanságnak érezte. Amíg nem tudja, mi végre gyűjti, halmozza tudását, addig azt sem tudhatja, érték-e ez a tudás egyáltalán. Mit ér az, aminek semmi hasznát nem látja, ami soha sehol nem szolgálja?

Bár nem hitt benne, Julián kinyújtotta karját a borzongató, hideglelés misztikáért és mágiáért is. Nem nézte le a kétségbeesés szülte tapogatózást. Lám, a mindenkori társak mi mindenben bíztak, mi mindenben lelték meg a reményt! Talán a varázslás lebbenti föl a függönyt, enged tisztánlátást? Vagy az is csak képzelődés, hamisság? Julián ráébredt, hogy a varázslások, a vigasztalások, az üdvözülés- és megváltástechnikák leginkább éppen a másik világ megkerülésére valók. Az örök élet nem akar tudni másról, csak önmagáról. Aki ilyet remél, itt akar maradni örökké. Ki akarja a párkák kezéből ragadni a sors fonalát, átvenni az irányítást. Újra akarja indítani a rokkát, új irányt akar adni a sorsnak, más beteljesülést. Nem látja az utat, föld alatt és föld fölött arra, amerre ő keresi a megoldást.

És telt-múlt az élet. Aki élte, mind egy szálig megöregedett, nincs mit szépíteni rajta. Julián meg sem próbálta kiragadni a párkák kezéből sorsa fonalát, és a hosszú évek során nem lett okosabb sem. A másik világ földerítésében ugyanott tartott, ahol gyerekként, a szülői ház padlásán. Közben élete átívelt két világ között: két túlsó és még mindig teljesen ismeretlen valóság között. Hiába tett meg mindent a tudásért, amit megtehetett. Bárhol járt, azt leste, hogy égető kérdésére kiolvasható-e a válasz az eléje táruló képekből, jelenségekből. Utolsó napján se tudott többet, mint az elsőt. Elfogadta hát a szabályt: az ismeretlen világok között átívelő

láthatatlan hidak valamelyikén mindenkinek át kell haladnia, ám senki nem tudhatja, vajon hová vezet az útja.

Julián elment hát ismét a Halál Házába, és jó nagyot köszönt a gazdának. A Halál most is udvariasan és előzékenyen fogadta. Hát eljöttél, rám bízod magad, végre? Beláttad, hogy valóban ez a tudás ára?

Szólt üdvözlésképpen, és már terítette is az asztalt vacsorára. Juliánnak feltűnt, hogy ebben a házban mindenütt némák a tárgyak. Tányérok, csészék hangja nem csendül, nem reccsennek a székek. Ők sem szóltak egymáshoz egy szót sem. A Halál Házát most néma csend uralta. Nem simogató, megnyugtató csend, hanem kissé hűvös és fényes, mint a tiszta vízű tavak csendje.

Mégis rögvest összeszoktak. Alig telt bele kis idő, már félszavakból értették egymást. Mintha mindig így lett volna, mintha mindig együtt vacsoráztak volna. Esténként csontot szopogattak, teli szájjal beszélgettek, közben egy-egy kortyot nyeltek a fekete borból, ami az asztalon állt. Azután nagy, sötét kendőbe törölték a szájukat. Julián könnyedén, önfeledten viselkedett, soha nem volt izgatott, és főleg nem volt félénk. Végre megszűnt minden kétség, végre megszűnt minden kérdés. Erre vágyott egész életében. Pontosan tudta már, hogy milyen a másik világ. Rátalált.

FELETTÜNK

Parcsami Gábor 51

Juhász Ferencnek

a sárga bicikliken
zöld csillagok ülnek
s körbe-körbe bicikliznek
felettünk

míg

aranyszínű tücskök
piros hegedűkön játszanak
kék nótákat

mindaddig

amíg elered a fekete,
koromfekete eső

ami

tisztára,
hófehérre
mossa
a Földet

ESS ESŐ ESS

52 a városban az összes törpét
befestették kékre
csupán egy maradt
bronzsínű

heteken át mindenki
őt kereste
csak azt az egyet,
azt a bronzsínű törpét

aztán egy nap
mindenki talált
egy bronzsínű törpét
azóta senki
nem festi be őket

a boroszlói törpék
mégis évről-évre
egyre kékebbek

A HÁZ

ebben a házban
nincsenek
ajtók
sem ablakok

53

ebben a házban
a falakról omlik a vakolat
és penész szagú az éj
húgyszagú a nappal

ebben a házban
macskák
és egerek élnek
a csillagokkal

Nagyjából két évre rá, hogy kicsinálták nagyapámat a kommunisták, aminek leszázalékolás és kinyugdíjazás lett a vége, elütötte egy motoros nem messze a házunktól. Pali ment át az úton: egy zebra sem volt az utcánkban, és nagyjából

54 Sopotnik Zoltán

PALÓC

(részlet)

nem is halt meg, csak a lábait zúzta szét. Ez a *csak* elég gonosz dolog. Onnantól haláláig húzta a lábát, elég lassú gyaloglásra volt kényszerítve. Klári néni, mint valami szuperhős kirentott a kisboltból, a részeges Nándi kezéből kiesett a Kőbányai, félrelökte az egyik '56-os szellemet, és tántorgott kifelé majdnem segíteni. Pár házból is kifutottak az emberek, hogy mi van, mert valami furcsát hallottak, gyorsan ugrottak is oda Palihoz, valaki odament a motoroshoz, aki éppen tápáskodott felfelé. Ment oda a motorjához megnézni, mi van vele, nagyapám nem is érdekelte, kiabáltak körülötte, hívták a mentőt, a betonon csurgott a vér a csatornába, ő meg a motort simogatta. A részeges Nándi ugrott oda hozzá, hogy mi a kurva anyádat csináltál, te barom, de amikor meglátta, hogy ki az, azonnal kijózanodott, és a félelemmel telepakolt arca, ha lehet, még torzabb lett egy kicsit. Úgy hátrált attól az embertől, mintha egy pofont kapott volna valamelyik szellemétől. A motoros, aki a nagyapámat elütötte, a párttitkár fia volt, a Kis Lajhár, a Nagy Lajhár fia. És ezzel nagyjából mindent elmondtam, mint ahogy a Nándi meg lemondott arról, hogy elkapja a grabancát. A Nagy Lajhár fia kicsit megszedült ugyan, de komolyabb baja nem lett az ütközéstől nagyapámmal, szétszakadt a nadrágja, felhorzsolta a térdét az útszéli kavics, de semmi több. Mikor alaposan megnézte, hogy nincs semmi baja a motorjának, szó nélkül otthagya az egészet. A nagyapámat, akinek szétment a lába, a vért a betonon, a szomszédokat, akik épp mentőért telefonáltak meg rohantak nagymamámhoz a tűzhelygyárba, hogy a Palit elgázolták, a Klári nénit, a Nándit az '56-os szellemeivel, meg a morált, aki nem látszott, de ott csóválta a fejét a kerítésnek támaszkodva. Mindenkire és mindenre ráeresztette a füstöt, és eltűnt az utca végében. Nándi csak állt ott, majdnem behugyozva, nézett a Kis Lajhár után, és elképzelte, hogy az utca vége olyan féregjáratszerű valami, behajjt a párttitkár fia, és soha nem jön ki onnan, legalábbis abba a valóságba nem. Megkérte magában a Nándi az '56-os szellemeit, akiket állandóan látott, hogy menjenek már utána annak a szemétnek, és szedjék már szét, de

az utca közepénél járt, amikor hirtelen balról kikanyarodott a motoros, húzta a gázt, mint állat, és megtörtént. Nagyapámnak még megijedni sem volt ideje, még az életét lepörgetni sem volt ideje, mondjuk hál' istennek

rendesen. Belezzék már ki, belső szerveit akasszák már fel a kerítésekre, fejét meg hozzák le hozzánk, és csináljanak belőle lámpást a Pali bácsinak. Pedig Nándinak tudnia kellett volna, hogy az ilyen átkokkal vigyázni kell, főleg ebben a városban és ebben az utcában, ahol minden megtörténhet, hiába dobták rá a Martos Flóra nevét a komcsik. Az a lámpás 55 nagyon tetszett a Nándinak, pedig munkásőr (is) volt. A szellemek persze nem hallgattak rá, azoknak különben sem lehet parancsolni, de még megkérni sem lehet őket, azért jólesett, mikor elmesélte a Nándi. Persze a majdnem behugyozás nélkül mesélte el.

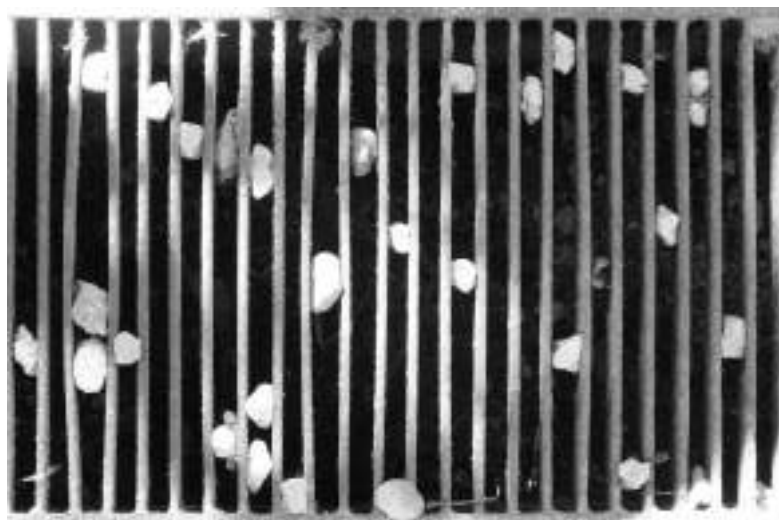
A rendszerváltás-után szava a skinhead, a bőrfejű. Hogy hirtelen feltűnnek a kopaszok, akik utálják a zsidókat, a cigányokat és a punkokat. Azért az nem esett jól, hogy a punkokat. Először valami ilyesmi jutott eszembe. Meg hogy állandóan veszélyben voltam, mert fel volt nyírva a fejem, és az már senkit nem érdekelt, hogy kakastaréjom volt, és nem tarkopaszra volt vágva a fejem, egy városszéli kisböltben az is elég volt, hogy a cigánygyerekek rám nézzenek, ledobják a kosarat, kiálljanak előlem a sorból, és elszaladjanak hozni a rokonokat, hogy itt van egy bőrfejű, meg akar ölni minket, inkább mi öljük meg őt, ha nem is, legalább verjük agyon. Aztán magyarázhattam, hogy mi a helyzet, hogy tanuljanak meg különbséget tenni. Valahogy nem rezonáltak rá. Ezért rohadtul kellett futnom majdnem hazáig, mert legalább három család szaladt utánam, a legtöbb felnőtt, és lányok meg karók is voltak náluk. Futottunk az út szélén meg a járdán együtt, mi, az élő történelem. Nem értek utol, viszont hiába zártam be gyorsan a vízművek raktárának kapuját, nem tágítottak onnan. És nagyon gyorsan kellett elmagyaráznom Csirke bácsinak, a bakternak, hogy mi a helyzet. Majdnem elhánytam magam a futástól és az ijedségtől, hogy megöl egy rahedli cigány a kurva bőfejűek miatt. Csirke bácsi nem sokat teketóriázott, beparancsolt a bakterházba, majd kiment az udvarra, és kiordított:

Tűnjetek el a kurva anyátokba, mert kiengedem a három kuvaszt!

Nem tudom, hogy a rahedli cigány mit gondolt a három kuvaszról, de valószínűleg nem akarták széttépetni magukat, így eloldalogtak, de sokáig lehetett még hallani, hogy ordítanak meg átkozódnak, és útközben azért, biztos, ami biztos, felrúgnak pár kukát. Csodáltam is Csirke bácsi bátorságát, mert kurvára nem volt három kuvasz. Vagyis lehetett, csak éppen az öreg bakter szeméből olvashatták ki, hogy jönnek és széttépik őket.

A Nyúlék is bőrfejűek voltak. Ők voltak a város bőrfejűi, kopasz fej, vékony láb, farmer, hatalmas bakancs, ami miatt nagyon röhejesen festettek, mikor jöttek szemben az utcán. Olyan képregényfigurák, akár a Krapulax a Pif és Herkulesből, amit gyerekként a Kockásban olvastam. Mindig odaláttam

a hátukra azt a hátközépig érő piros köpenyt, és mosolyogtam. A Nyúlék még kigyúrva sem voltak rendesen, gondoltam, Pesten csak kigyúrt ilyenek vannak, és hű meg há. Sokat veszekedtem ezekkel, nem az ideológia miatt, vagyis nemcsak amiatt, hanem az emberi minőség miatt, bár akkor ezt 56 nem fogalmaztam meg magamnak. A Nyúlék vagy négyen jártak, ahogy ők mondták, lengyelt verni a vasútállomásra hajnalban. Ott ültek szegény lengyelek, ezek megjelentek hajnal háromkor a váróban, és szanaszét verték őket, szétszórták a megmaradt portékájukat, zoknit, nadrágot meg mindent. A Nyúl a Martens-bakancsával fejberúgott egy lengyel nőt, mesélték nagy kéjjel ezután. Sok volt a lengyel piac akkor az országban, főleg az ilyen reménytelen megyékben, mint a miénk, oda jöttek szegények, és soha nem gondolták volna szerintem, hogy tizenéves bőrfejűek fogják hajnalban fejbe rugdosni őket. Épp, amikor már majdnem elaludnának, ráhajolva a sok magukkal hurcolt ócska cuccra, amikor félálomban otthon vannak, mosolyognak a gyerekekre, a férjükre, főzik a csoda lengyel vacsorát, mosolyog a városuk, meg a lámpák az utcákon, ha kinéznek, és egyszer csak Dr. Martens rombol a fejükbe. A kurva anyátok, ordítottam, egy nőtt fejbe rúgni, ez a dicsőség? Ennyi? Nem értették. Nem értettek. Ők azt gondolták, hogy hősök. Hogy hősiecs dolgot csináltak, mikor megrugdosták azokat az idegeneket a váróban, akik nem átallottak büdös lábaikkal az országunkba lépni, akik meg akarják rontani a szent magyar földet, megmérgezni a tiszta magyar vérvonalat, férgeket akarnak elhelyezni a magyar testbe. És ők mint magyar test, legalábbis annak egy vékonyka része, most odabaszta, visszavágtak, és jól megadták nekik. Még akkor is, ha van ez a nagy lengyel–magyar barátság, még akkor is.

Angyalok, a földbe zuhannak. Turisták, posztolnák a nyomaikat a Facebookra. Apokalipszis, ami talán egyszer eljön. Várakozás a megváltásra, de mi lenne, ha Isten helyett Sátán. „Felszámolás alatt álló” versek (alcím), de mikor. 33 vers, de Jézus keresztre feszítése (vagy Jézus) sehol.

Pop Lara 57

Sopotnik Zoltán újabb saját mítoszvilágot teremt egy mennyei horrorvizióval, amely korszerűen reflektál a jelenkori világpolitikai zűrzavarra, illetve lételméleti síkon a bűnbeesésre, az emberi romlottságra és a mai ember természetét is sok-

EGY NAP ANGYALOKAT LÁTTAM, S LÁTTAM AZNAP AZ ANGYALOKAT

Sopotnik Zoltán: *Cigányvég*

szor domináló önzésre, becsúvágra, mohóságra és magányra az elgépiesedett modern világban. Az in medias res kezdésben a telepre egy nap betör a másvilági: angyalok kezdenek hullani az égből, majd felkelnek és elkezdenek sétálni, mintha emberek volnának. A kötetet végigkísér(t)i a szüntelen hullás, és egy végleges, visszafordíthatatlan állapotra való várakozást idéz elő, amelyet Sopotnik a mai politikai légkört megidézve háborúként, de a Biblia sajátos kifejezéseit olykor szó szerint átvéve, Apokalipszisként is megnevez. A *Cigányvég* hangulati magjaként működő véget nem érő, sorsszerű várakozásban az eleve elrendeltetés kőbe vési a sorsokat, és „[n]incsen menekvés az ember / és a mennyek drámája elől” (*János nyelve*). A bibliai beszédstílus anticipációs jellege és a hétköznapi, leíró stílus együtt képes létrehozni nyelvi szinten valami nyelven túlit. A verseket tömör, információközlő tömondatok jellemzik, de jelentésük pont annyira körvonalazatlan, hogy kisiklik az értelmezésből és inkább gazdagítják a kötet ködös mitikus világát és meghagyják az értelmezést az olvasónak ahelyett, hogy az arcába tolnák a válaszokat. A kérdések viszont kristálytiszta: miért hullanak az angyalok, és hol lesz a vége?

A misztikus eseménysort egy megnevezetlen beszélő tárja fel. Keveset tudunk róla, az erdővel szemben él egy lakótelepen. Hívó, van egy macskája, és az angyalhullás kezdetén egy kegytárgyáruló bódét nyit a várost hirtelen felfedező, szenzációra éhes, angyalnyomokra vadászó turistáknak. Ahogy magáról, úgy az őt körülvevő térről sem fed fel sokat. A helyszínnek topográfia apránként, elejtett félmondatokból derül ki, eklektikus képet festve: cigánytelep, lakótelep, kavicsbánya, de egy erőmű is található benne. A templom alatt Rög, a szerzetes egy állatkórházat működtet, ahol sérült

állatokat gyógyít és kísér vissza az erdőbe, illetve üvegcsékbe gyűjti az állatok auráját, és varázslatos módon embereket gyógyít vele. Gyógyító képességeinek bibliai a konnotációja: Rög eredeti neve Angyal János, vezetékneve jelöli gyógyító tulajdonságait, keresztnéve pedig Keresztelő Szent János nevéét idézheti fel.

De nem Rög a város egyetlen furcsa kiválasztottja. Csak ő, a beszélő és a cigánytelepi romák képesek látni a hulló angyalokat és az esésnyomaikat a földben, senki más. „Csak épphogy annak [látható], akinek van hite hozzá elég” – állítja magabiztosan a beszélő (*Fáradt nyomok*), de az angyalhullás miéértjére és a várost érintő hatására nincs válasza. Szubjektív nézőpontjából olykor hasonlóan objektív, magabiztos kinyilatkoztatásokat tesz, míg az alapvető okokat, következményeket, illetve saját feladatát illetően elveszett. Imádkozik és számolja, hány angyal esett le, majd lefényképezi a nyomokat. Ez a feladata, de nem tudja, miért. Egyszerre szerves része a tájnak, mert az események elsőszámú megtapasztalója, de a tájon kívül is áll, mert nincs igazi ráhatása az angyalesésre. Egy rendkívüli, a megszokottól eltérő próféta, aki a beszéd helyett feljegyezi a mennyei történeteket. Meg is kérdőjelezi az ismeretlen erők által rá osztott próféta szerepet, mert tisztában van vele, hogy képtelen a próféták feladatát betölteni, vagyis elmagyarázni a város népének az esések miéértjét. A kötet elején több versben E/2-es narrációval próbálja legalább Rögöt, a szerzetest megszólítani, de a beszédképtelenségbe ütközve néhány vers után feladja a próbálkozást, holott a vágy megmarad benne.

A *Cigányvég* ontológiai síkjának az értelmezéséhez a beszélő jelenti a kulcsot. A két részre tagolt verseskötet mindkét cikluscíme (*Énok mérge*, *Énok sír*) megjelöli a karakterének alapját adó bibliai személyt, Énokot, a legelső prófétát. Noé dédapja a Bibliában mindössze három rövid beszámolóban jelenik meg, de Sopotnik romlottság-allegóriájának nélkülözhetetlen ellentéte, ugyanis egy emberileg mélyen romlott és istenkáromló korban Énok volt az egyetlen, aki hű maradt Istenhez. A *Mózes 5:24*-ben olvashatjuk, hogy „Énok szüntelenül az igaz Istennel járt. [...] Aztán senki sem látta többé, mert Isten elvitte őt.” A Biblia nem fejt ki, hogy Isten hova vitte Énokot, de valószínűsíthető, hogy meg akarta kímélni attól, hogy „lasson halált” (*Héberék 11:5*), konkrétan a haragja jeleként a Földre bocsátott özönvíz okozta pusztítást. Isten hű szolgája iránti jóakarásával ellentétben Sopotnik egyáltalán nem kíméletes Énokkal, akit a szövegtörzsön belül ugyan csak egyszer említ név szerint, de egy mondattal („A háttérben Énok mérgesen” – *Mérges dózer*) egyértelműen kijelöli az események elsőszámú felelősségvállalójaként és elszenvédőjeként, ártatlansága ellenére. A bűnös, morálisan elfajzott embert képviselő beszélőjét pedig nem a háttérbe, az események fölé, hanem a középpontba szögezi, hogy kénytelen legyen végignézni az angyalok bukását, és felelősséget vállaljon az ember szükségszerű bukásáért is.

Az angyalok inváziójának alapja ugyanis egy bibliai bukástörténet. Az *Énok I. könyvéből* vett szó szerinti idézet meg is jelöli az írást az elsőszámú bibliai forrásként. A kötetben Virrasztóknak is nevezett angyalok *Énok I. könyvében* a földre küldött angyalok, akik az embereket voltak hivatottak felügyelni, de bűnbe estek és a földi nőekkel háltak, a világra szabadítva gyerekeiket, a fenyegető, pusztító óriásokat. A világ porba döntését megelőzendő, Isten özönvizet küldött a világra, hogy megtisztítsa a Földet a romlottságtól, a Virrasztókat pedig a föld alá számúzta és a Végítélet napjáig fogságra kárhoztatta őket. A *Cigányvégben* az angyalhullás szimbolizálja az ember bűnössé válását és bűnben leélt életét, és folytonos emlékeztetőül szolgál a bűnből való kitörés hiábavalóságára. 59

Az ironia elengedhetetlen kelléke a műnek. Ahogy gyűlnek a megmagyarázhatatlan események az egyre látomásosabbá váló várokozásban, úgy korlátozza a jelentőségüket az író. A cigánytelepi romák már láttak korábban angyalhullást, de nem tulajdonítottak neki különösebb jelentőséget. A városba látogató szenzációturisták pedig, a természetfeletti iránti vakságukból adódóan, saját fotók készítése híján a beszélőtől vásárolják meg az „angyalnyom-fotókat”, hogy később posztolhassák őket a Facebookra. A modern világban az isteni történeteket cinikusan, vagy még súlyosabban, közömbösen kezelő ember hozzáállását Sopotnik tudatosan szerkesztett, a bibliai közlés-módra rájátszó mondatokkal teszi ironikussá. Miután Rög, a szerzetes a halál torkából ment meg egy lakost, a reakció („Hat napig esett. Minek.” – *Hamis aura*) a bibliai teremtéstörténet hat napot felölelő idejére utal vissza és azt ironizálja. A lakók ignoranciájának ellenpontja a beszélő vívódása, amit Sopotnik szintén a bibliai stílussal fokoz és helyez erkölcsileg a lakók tudatlansága fölé. Öt versben a beszélő úgy reflektál magára, mint bűnbakra, aki magára ölti a felelőséget szerinte a lakótelep, de valójában minden ember bűnéért. „Mert látom, amit látok, és egyre / pontosabban” (*Bűnbak-ének, Második bűnbak-ének*) – használja az író a bibliai ismétlés eszközét és fejezi ki egymás után két versben az emberiség örök körforgásában öröklődő beszélő kínját, mialatt kint a városban fenyegető ómen, vihar dúl. A mondat szerkezeti ismétlésre és fokozásra épülő, bibliai mondatok főként az először kitelepített, majd visszatérő és hívóvé váló romák cselekményszálában mutatkoznak meg, de megjelenhettek volna más témákban is gyakrabban, mert bravúros az egyes versekben való használatuk (pl. *Térítő, Mérges dózer*).

A beszélő tehetetlen kínládása egyszerre átélhető, de apró mozzanatok váratlan módon elbizonytalanítják az olvasót a tisztaságával kapcsolatban. Állítása szerint „a pontosság kedvéért, a rögzítés üdvéért” (*Bűnbak-kommentár*) fényképezi le a nyomokat, de a fotók pénzért való eladása erkölcsi

kérdéseket vet fel az eddig kiválasztottnak gondolt, morális magaslaton lévő férfival kapcsolatban. Ezenfelül közömbösen viszonyul a fotókat megvásárló emberekhez és nem foglalkozik vele, hogy egy matektanár, miután posztolta az egyik fényképet, megvakult az egyik szemére. Láthatóan meggyőződött arról, hogy felsőbbrendű az ateistákkal szemben, akiket egyenesen lenéz, mert nem hisznek, de szükségük van a „mennyei pluszra”. „A vasárnapi misén végig ezen / gondolkodtam: sajátos módon tisztességes szándékomon” (*Bűnbak-kommentár*). Egyre hamisabban, becsvágyóbban viselkedik, és ezzel párhuzamosan egyre erőteljesebben imádkozik. A *Harmadik bűnbak-ének* maga egy ima, amelyben hiteltelenül csenghet a vágya, hogy prófétaként a vállára venné az irányítást és megmentené a lakótelep népét. A néhány verssel későbbi *Ima-rendetlenségben* nem tud imádkozni, a *Nyúzban* pedig már a megváltásért könyörög. Ezzel párhuzamosan, talán a kétségbeesésből szükségszerűen növi ki magát és a *Terapikus rögökben* tetőzik álcázatlan hatalomvágya; felvállalja, hogy még nem képes elmagyarázni a lakótelepieknek a történeteket, még nem képes próféta lenni, de egyben megállapítja, hogy ha el tudná mondani, akkor „[k]egy tárgyáruló / bódé[ja] köré Paradicsomot építhet[ne]”. Kijelentései ellentétben állnak a valósággal és a tiszta próféta-léttel is, jelleme eltér Énokétól, és hiába hívő, valójában ő is olyan, mint a többi ember: Istentől távoli.

Hiába lakik első pillantásra egy paradicsomszerű hellyel szemben, az ún. Vészerdőben az isteni természetű világosság helyett démoni „fényesség marja a közeli fák gerincét” (*Nyúz*). A fák egy velejéig romlott teremést fonnak körbe „félholt ág-kezeikkel”, az egyik bukott angyal, Ázázel szolgálatában álló, „tömeggylkosként” is emlegetett gonosz nyestet. A beszélő házához folyamatosan közelebb merészkedő és őt szölongató, kísértő állat több galambot meggyilkolt, de a Bibliában a békét jelképező, csőrében olajágot hozó fehér hírvivők „döglött galambokká” válnak a *Cigányvég* gonoszságtól elhatalmasodó világában. A beszélő elhatározza ugyan, hogy szembenéz az erdőben a „sziszegő, kaparó Apokalipszissal”, de szemfényvesztő aktivitása kudarcba torkollik, és alulmarad a gonosz erővel szemben. Sopotnik további sátáni jeleket szór el egy-egy félmondat vagy vers erejéig, amelyek tudatalatti nyomasztással, szinte észrevétlenül olvadnak bele a kötet mitikus-groteszk miliőjébe. A lepkék a Bibliában a halálból az életbe való átalakulást szimbolizálják, de a *Cigányvégben* megtámadják és ellepik az ember házát. A tisztátalan denevérek itt a gonosz hírvivői, az erkélykorlátról figyelik a beszélőt és megakasztják imádkozás közben. Az archetipikus anyaalak sem megnyugtató jelenlét az Apokalipszis felé törtető világban. Keveslem, hogy egyetlen versben szerepel mind a bibliai, mind saját életünk kontextusában is legmeghatározóbb női alak. A leghosszabb vers viszont neki lett szentelve (*Protézislepkék*), ahol az angyalhullás után az emberiségre

szakadt új világ és az elveszett régi világ közötti hasadást jelképezi. „Anyám csípőműtétje után rám szakadt valami / régi ég, leszakadt” – siratja a régi világ elpusztulását a beszélő. A kötet közepétől elkezdnek sűrűbben esni az angyalok, ami a szerepét meg nem értett, elveszett beszélőben a végletekig húzza a feszültséget. Olyannyira, hogy már-már sóvárog a nyest vijjogó éneklése után, mert a nyesttel kapcsolatban érti, hogy mi a feladata (hogy fellépjen ellene) és azt is, hogy miért (mert a gonoszt képviseli). De a bukott angyalok esetében nem képes értelmezni, hogy miért kell számolnia a leesőket, hiszen tudat alatt ugyan, de nem szembenáll, hanem azonosul az ember bukását allegorizáló lényekkel. Bizonyos értelemben magával harcol, nem képes békét kötni belső, bűnös, képmutató énjével. De a feloldozásra csak ott lelhet rá, ahol a vég elkezdődött: Bachban.

„Ha a zongorista annyira nem is, Bach, a maga módján / talán tud segíteni” (*Második bűnbak-ének*). Bach és a Bach-interpretációiról ismert zongorista, Glenn Gould visszatérő személyek a versekben és központi fontosságúak, ugyanis amikor az első angyal lezuhant, a beszélő épp egy YouTube-videót nézett a Bachot játszó Glenn Gouldról. Ahogy egyre görcsösebben próbálja megérteni saját részét az angyalhullásban, nem veszi észre a fel-felbukkanó égi-zenei jeleket, hiába gondol sokszor Gouldra vagy Bachra, pedig „hátha megállna tőle ez a ferde leesés” (*Bachot támasztani*). A könyv kétharmadáig dacosan küzd, de a zene egyre gyakoribb felbukkanásával öntudatlanul elkezdi „a düh helyett Bachot hallgat[ni]” (*Agresszív váz*).

A kötet második felvonásában az angyalhullás változatlanul folytatódik, de a beszélő magatartása, így az ő lelkiállapotát tükröző versek is kevésbé feldúltak, dühösebbek, inkább beletörődés és egyfajta nyugodt kilátástalanság jellemzi őket. A cikluscímek is beszédesebbek, *Énok mérgét* a könyv utolsó harmadára *Énok sírása* váltja fel. A lelassult hangulatot tablóképszerű, elégikus hangvétellű, statikus cselekményű versek (pl. *Havas Gould*) érzékeltetik. A cselekvéskényszeres beszélőből bölcs szemlélődő lesz. Egyedül, magányosan áll az erkélyén, és már nem beszélni akar, hanem saját apokaliptiziskönyvet, saját *Jelenések Könyvét* írni az utolsó Újszövetségi írás példájára. Az „író-próféta” szerepben való kiteljesedésre viszont nincs lehetősége. Egy apokaliptikus látomás-versben, a *Rendem, részem* címűben egy koncerttermet képzel el, amely „Bach-pokolban” úszik, mert a zongorista (nincs utalás rá, de nem kizárt, hogy Gould az) félreütött egy billentyűt. A kötetben egyetlen alkalommal, ebben a versben jelenik meg Lucifer, de nem félelmetes, angyali valójában, hanem Sylvia Plath *Lady Lazarus* című verséből megidézett „Herr Luciferként”, angyali erejétől megfosztott, emberivé jelentéktelenített teremtményként. E felismerés, összekötve a zenével telített

liminális koncerttérrel „szárnyakat vág” – átvitt értelemben – a beszélőn, aki nyugvópontra jut profetikus szerepével kapcsolatban, és elfogadja, hogy „az én rendem a választékos dadogás, menedékem / a trauma, aminek igazát mélyen eltitkolták előlem” (*Rendem, részem*). A traumát, ami lehet az
62 angyalhullás oka, következménye vagy maga a hullás, a beszélő továbbra sem képes megfejtetni, de már menedékként hivatkozik rá. Szembenézett magával, és az embert látta meg, aki nem tökéletes, de emiatt ember és nem Isten. A beszélő azonban ezt nem tudatosítja magában, csak az új világ által hozott másságot látja. Más lett a házának személyisége, más a zongora, más Bach és más Glenn Gold (még az „u” is kimarad a nevéből a változást követően – bár ez talán csak elütés a *Más* című versben). Az ún. Másidő előre elrendeltetett módon szállítja magával a romlást, így a kötet sem pihenhet meg egy nyugvóponton, sőt, a befejezés szándékosan baljós és lezáratlan.

„Vajon hányan vannak ők, akik talán érettünk / hullanak alá fentről? Vagy mellénk, kicsit belénk / is azért” (*Bűnbakszámok*) – emeli ki a beszélő a „belénk”-et, miután ritka esetekben azt látja, az angyalok olykor belezuhannak az emberekbe és egybeolvadnak velük, mintha szellemekként megszállnák őket. A leginkább horrorfilmekből ismert démoni megszállás motívumát a hívő romák, sőt még a beszélő is a sajátjának érzi, utóbbi többször is említi szellemként az angyalokat. A kötet záróverse olyan, mintha *Az ördögűzőből* lenne átemelve, csak a démon/szellem nem kislány testébe, hanem a „lélek tükrének” tartott szembe, a kislány tekintetébe költözik be. Az utolsó vers sorsdöntő: megszilárdítja az új világrendet, ahol az ontológiai síkból végérvényes az átlépés a fizikai síkba, mert a bukott angyal már nemcsak az emberrel, de az ártatlanságot szimbolizáló gyermekkel is egyé válik. „Az egész / utca archaikus félelemben” – hangzik az apokaliptikus helyzetleírás (*Sír*). Mondhatnánk: bibliai félelemben. Vagy akár: modern félelemben. Nem számít, amikor Cigányvégben a kettő egy és ugyanaz. (*Kalligram, Bp., 2024*)

Ember és természet összefonódásáról szól Kollár-Klemencz László legújabb regénye, az *Anyám tenyere*. A szerző sokoldalú művész, a legtöbbször valószínűleg a kilencvenes években aktív Andersen, majd a kétezres évek elején induló Kistehén zenekarból ismerhetik a nevét, de említést érdemel filmrendezői és forgatókönyvírói tevékenysége is. Prózaíróként is közkedvelt, eddig két novelláskötetet (*Miért távolodnak a dolgok?*, 2015; *A műanyag kerti székek élete*, 2018) és egy családregényt (*Őreg Banda*, 2021) publikált.

Zahuczki Dorottya 63

HALLGATNI TANÍT

Kollár-Klemencz László:

Anyám tenyere

Bár az olvasás élményéhez szorosan nem kapcsolódik, érdekes adalék, hogy az író többórás közösségi programot szervezett a pilisi erdőbe, egy túrát, majd egy felolvasással egybekötött vacsorát – ahol állítólag a történethez hűen középkori ételeket szolgáltak fel. Az ötletet nagyon üdítőnek tartom, sokkal közelebb kerülhet az olvasó a regényben megképzett világhoz egy ilyen eseménynek köszönhetően. Persze nem szabad megfeledkezni arról sem, mennyire szűk körnek van erre lehetősége, hiszen egy ingyenes kerekasztal-beszélgetésre könnyű eljutni, viszont sokaknak nem adatik meg, hogy befizethessenek egy ilyen programra.

Az *Anyám tenyere* nem túl vastag kötet, inkább nevezhető kisregénynek, nemcsak terjedelme miatt, hanem azért is, mert nem ágazik szét túl sok irányba a cselekmény. A történet a Dunakanyarban játszódik, a Pilis sziklái és a Börzsöny erdei között, valamikor a középkorban. Nem is kell ennél közelebbi meghatározás, hiszen a hangsúly mindvégig a természethez való viszonyon van, melyen finoman átsejlenek az emberek közötti kapcsolatok is. A kisregény tematizálja a keresztény–pogány ellentéteket, a magány, a gyász, a hit kérdéseit. Ezek olyan nehéz, komplex témák, melyekről végtelen hosszan lehetne írni, de a szerző jó arányérzékkel, szépen felépített epizódokkal keretezi ezeket, épp annyit mond el belőlük, amit az olvasó elraktározhat, továbbgondolhat. Például a király keresztény vadászai és katonái segítenek megkeresni a pogányok elveszett áldozati bárányait, azzal a feltétellel persze, hogy a pogányok is részt vesznek a szentmisén. Az alku kellemetlensége miatt érzett dühüket aztán a pogányok a farkasokon töltik ki, agyba-főbe verik őket, pedig tudják, hogy megölni úgysem tudják a hatalmas állatokat.

A regény a természetet szereplővé, verbális erővel bíró entitássá emeli. Beleláthatunk olvasás közben az állatok gondolataiba is. Bár ez a megoldás jó ötlet, aránytalansága zavaró volt: a cselekmény elején és végén

veszik át a narrációt az állatok, viszont sokszor csak több mondat elolvasása után sikerült beazonosítanom, hogy éppen kinek a gondolatait olvasom. Sokkal nagyobb hatása lehetett volna ennek a megoldásnak, ha minden fejezetben felbukkan, akár több állat gondolatainak bevonásával is: „mint
64 egy énekesmadár, kiben reggel megakad a dallam, és ismételni kezd egy töredéket, és számol hozzá, öt-hat, az én álmaim nem számok, álmaim növények, ha számolok, növényeket mondok egymás után, egy a fű, kettő a pitypang, három a bodza, négy a kakukkfű, ezek tartottak életben.” (210.)

A falu pogány lakóit, szokásaikat részletesen mutatja be a mű, és előkerülnek az ősi eredetmítoszok is: „Valaha itt nem volt se folyó, se erdő, azt mesélik, egy királylány észak felé menekült az üldözői elől, és amikor a Börzsönyhöz ért, egy szalagot dobott a háta mögé, ami kanyargó folyóvá vált, üldözői keservesen ugyan, de átkeltek a sebes folyón, ekkor a királylány a fésűjét dobta a háta mögé, amiből sűrű erdő lett, amin már nem tudták széles seregüket, szekereiket átpréselni. Így lett a Börzsönyi erdők lábánál a Duna folyóban kanyar.” (43.) Hitvilágukról, szokásaikról is hosszan olvashatunk.

A mű nyelvezete gördülékeny, nem esik bele a túlzó archaizálás csapdájába, mégis megképződik a múlt a nyelvben is. Viszont néha nagyon szembezőkő következetlenségekbe is bele lehetett futni a szövegben, ilyen például a „tikmony” (124.), amely mindaddig tojásként szerepelt, ezt például feleslegesen archaizálásnak érzem – főleg mert a párbeszédnek sincsenek teletűzdelve ehhez hasonló régies szavakkal.

A cselekmény nem túl bonyolult, inkább a kisregény vége felé gyorsulnak fel az események. A történet elején a remete megtalálja és megmenti a király kamasz lányát, akit ledobott a lova, és sérülten, fagyhalálra várva feküdt az erdőben. A két magányos ember között a kezdeti rokonszenv szeretetkapcsolattá fejlődik. Lassan épül tovább a cselekmény, ebben érzékeltem egy kis aránytévesztést: a történet vége nagyon gyors, megannyi akciójelenet követi egymást, ezzel szemben a könyv közepe táján annyira lelassulnak az események, hogy abban sem lehet biztos az olvasó, hogy tértekre kerül-e még valamilyen fontos téma, a regény vége felé viszont reflektáltabbá válik a keresztények és a pogányok közötti ellentét. Prózátechnikai szempontból érdekes megoldás a fokolizáció folyamatos váltogatása: a szereplők gondolataiból hirtelen átlépünk egy külső nézőpontba. A váltások jól működnek, mindig továbbgördítik a szöveget. A fokolizáció váltását a töredékes szerkesztés is aláúcolja, sok apróbb-nagyobb szövegegységből épülnek fel a fejezetek.

A történet egyik téje a szeretetkapcsolatok erejének megmutatása, amit izgalmas viszonyokon keresztül kísérel meg a szerző. Pomuk, a remete, és a király lánya, a kamasz Ágnes kölcsönösen mentik meg a másikat. Ágnes

mindent megtesz azért, hogy a szerettei halála miatt remeteéletet választó Pomuk újra közel engedje magához az embereket. Nem egy agyonhasznált személyközi viszonyt visz itt színre a szerző, a kamaszlány és a középkorú férfi barátsága nagyon érzékletesen íródik meg, feloldódik benne a remete hosszú évek óta cipelt gýásza.

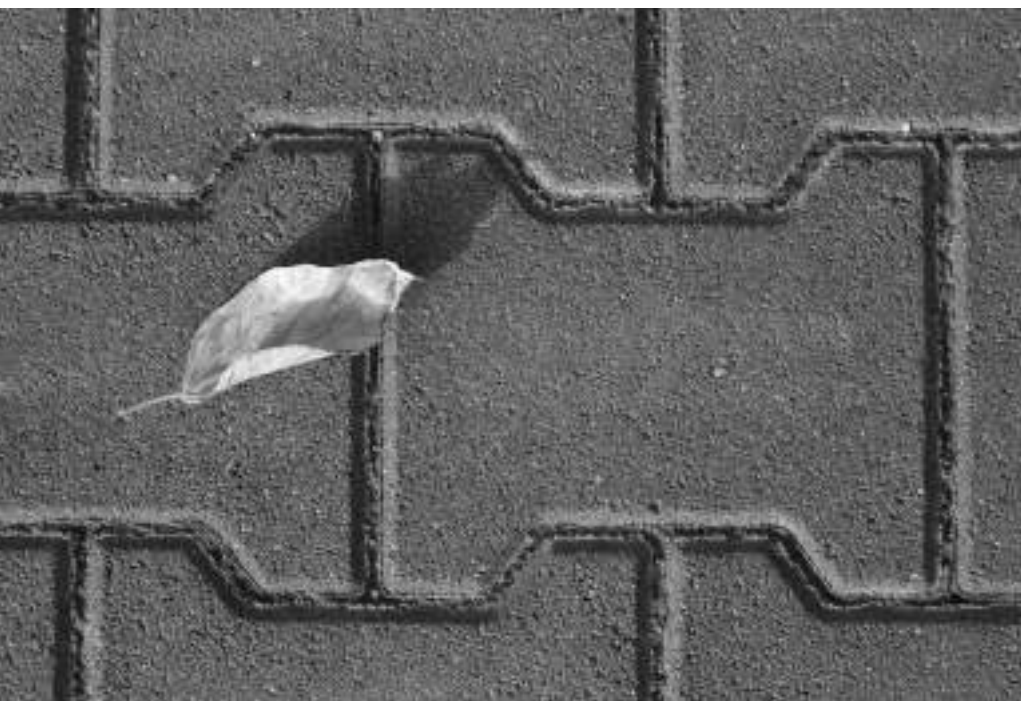
65

A másik nagyon fontos kapcsolat az ember és állat közötti szeretet, mely Pomuk és állatai – a farkas és a szarvastehén –, valamint Ágnes és a csikója között is kialakul. Az állatok önzetlensége, gyógyító jelenléte teremti meg az emberek számára a békét, a nyugalmat. Kétségtelen, hogy ember és állat köteléke nagyon erős, akár mindent felülíró is lehet, ezt bizonyítja a mű fináléjában az a jelenet, melyben Ágnes a szarvastehénhez beszél: „Te az enyém vagy, amióta meglátalak, tudtam, az enyém vagy, nem kell semmi más, csak te, szeretlek, végre feljöttél hozzám, mindig szerettelek, csak nem mertem elmondani, féltem, megjíedsz tőlem.” (212.) A szelíd, emberhez erősen kötődő vadállatok Assisi Szent Ferenc legendájában kapnak fontos szerepet. Az *Anyám tenyere* emellett parafrazeál egy másik legendát is, mégpedig Szent Erzsébet és a rózsák történetét: Ágnes rózsaszirmokba rejtett kenyeret visz a falubelieknek.

Az állatokról szóló jelenetek nem válnak szájbarágóssá az *Anyám tenyerében*. Az emberek jelleme is sokszínű, akad kellemetlenkedő alak, mint például a solymász Iláj, de őt ellensúlyozza a gondoskodó, figyelmes pap, Lőrinc atya. Az istenkeresés tematizálása során viszont helyenként erősen didaktikus lesz a szöveg, főleg, mert Pomuk fokozatos megvilágosodását a tanító szándékú mondatai érzékeltetik, amelyek olyanok, akár egy prédikáció részletei: „Isten üzen a fák hajladozásával, az állatok alázatosságával, Isten üzen a felhők hajthatatlanságával, a nap szüntelenségével, a föld rendíthetlenségével. Isten üzen mindennel, ami ezen a világon körülöttünk és velünk történik, nem igazságot üzen, hanem valóságot.” (162.) Ennél az erős kinyilatkoztatásokkal operáló formánál sokkal izgalmasabb az a módszer, amikor Pomuk saját emlékeit idézi fel, de csak önmagának mondja el újra a korábbi történeteket. Például amikor búzát őrölni megy Lepencére, eszébe jut, hogy egyszer legurult a meredek hegyoldalra, és kis híján odaveszett, de Isten vigyázott rá, így súlyos sérülések nélkül megúszta az esetet. Ezek a személyes történetek teszik igazán átélhetővé azt a kapcsolatot, amelyet Pomuk kiépít a Teremtővel, és az áradó nyelvezet miatt nem lesznek tanmese-jellegűek sem. A remete épp a némaságban, az önmagának mondott monológokban találja meg a valódi közeledést a természetfelettihez, nem is az imákban, melyekből szintén szerepel néhány a regényben – hanem abban az önmagához intézett folyamatos beszédben, mely segít neki feldolgozni a múltat,

gyógyító erővel bír. A kimondással lehet teremteni, de sokszor elég, ha a szavakat csak az erdő és a vadak hallják.

Hallgatni tanítja az olvasót Kollár-Klemencz ezzel a szöveggel. Hallgatni Pomuk szavait, az erdő zörejeit, az állatok hangját. Mindegyikre 66 érdemes odafigyelni, hosszan gondolkodni a mondatokon. Olvasni őket először csak a szavak ráolvasásszerű összekapcsolódásáért, aztán újraolvasni a történet kifejléséért, majd megkeresni a szavakba rejtett bizonyosságot, hogy a szeretet megnyilvánulhat bárhogyan, mert maga az érzés az, ami igazán fontos. Bár találhatóak benne kisebb-nagyobb nyelvi botlások, következetlenségek, és néha túlságosan didaktikussá válik a szöveg, sokrétű kisregény az *Anyám tenyere*. Koherens, jól felépített világgal, hiteles alakokkal, elgondolkodtató problémafelvetésekkel. (*Magvető, Bp., 2024*)

Nyerges Gábor Ádám legújabb, *Vasgyűrók* című kötetének darabjai témájukat, stílusukat, elbeszélői nézőpontjukat, nyelvezetüket és hangjukat, valamint struktúrájukat tekintve nagyon változatosak, mégis egyes novellák számos ponton párbeszédbe lépnek akár több szöveggel is a kötetből, vagy felidéznek más, köteten kívüli műveket. Ezek az intertextuális kapcsolatok egyrészt kontextust teremtenek, kísérletet tesznek arra, hogy lehetséges útvonalakat jelöljenek ki különböző értelmezői keretek kialakításához, másrészt működésmechanizmusukkal meg is kérdőjelezik, el is bizonytalanítják az így életre hívott olvasatok érvényét.

Nagy Kinga 67

SEMMI SEM ÚGY VAN

Nyerges Gábor Ádám:

Vasgyűrók

Például a *Megrendítő episztemológiai kételyek* című novella professzora, Strál Zsolt ugyanúgy szembekerül a nagybetűs Szörnyvel, a kiszámíthatatlan és váratlan bestiális támadással, mint *A Kelet Pamplonája* nyugalmazott művészettörténésze. Az utóbbi novellában az áldozat meglinccselésének leírása külső nézőpontú, a szöveg szerkezeti felépítése az *Örökkön és örökké* és a *Vasgyűrók* többszólamúságához hasonló, több nézőpontból bontakoznak ki az előzmények, az esetleges okok, és ezzel párhuzamosan a propaganda interpretációja, amely aktívan alakítja és át is alakítja az eseményeket. Ebben a szövegben az áldozat semmilyen befolyással nem bíró elszenvedője az erőszaknak, saját és gyilkosai identitásának tisztázására sincs lehetősége, a történetek ki vannak szolgáltatva a róluk szóló beszédnek és közbeszédnek, a média és a szó hatalmának, beleértve ebbe a novellát magát mint szövegkonstrukciót (annak minden aspektusával: mennyire közvetít empátiát, szájalmat a narrátor – „erbarmen” – és mennyire jeleníti meg az áldozat fájdalmát).

Ezzel szemben Strál Zsolt (látszat)párbeszédet folytat támadójával, súlyos egzisztenciális és ismeretelméleti kérdései letaglózzák az emberben lakozó bestiát. Hogy sikerül-e végül megfékeznie a Tigrisszörnyet, az rejtve marad, de a hangsúly magán a mozdulaton van, ahogy a professzor megfordul és a fenevadra néz, majd megszólítja és kérdez tőle. Tulajdonképpen azzal, hogy a két szöveg összekapcsolódik, egymásra olvasódik, az egyik a másikra mutat és viszont, az áldozat másik szövegből hiányzó saját hangja mintha itt szólalhatna meg mégis, ebben a mozdulatban, ahogy az áldozat a támadójára tekint. Ugyanakkor az olvasó tekintetét a narrátor másfelé is irányítja: a könyvekre („melyek mind arról látszottak szólni, hogy minden, úgy szólván, mennyire nem úgy van, ahogy azt a setét, felszínes világ mint olyan,

képzeli” – 27.), könyvespolcokra (melyek a „professzor könyvtárának vérfa-
gyasztó árnyéka”) és a professzor íróasztalára („rajta könyv- és jegyzetha-
lom, melynek tanúbizonysága szerint ugyancsak semmi sem, még nem is nem
úgy van, ahogy a roppant könyvtár szerint, hanem még úgabbban sem
68 úgy” – 29.).

Fikció és valóság tehát egyszerre kerül egymástól mérhetetlen távol
és közel, a valóság fikcionalitása és a nyelv valósága meghatározhatatlan vi-
szonyban állnak itt egymással, köztük bármilyen következtetést levonni ir-
racionális lenne. Mintha ez a szöveg és benne a professzor könyvtára maga
hozná létre saját kísértetét, a Tigrisszörnyet, megidézve William Blake *Tigrisé*t
is egyben, mintha ez a nyelvi monstrum, a nyelv maga képes lenne hallgatóját
és beszélőjét elpusztítani, bekebelezni. Ilyen módon a professzor nemcsak
támadójára, hanem az olvasóra is tekint, és ezzel a szöveg önmagából kifelé
mutat, az olvasót szólítja meg, őt kérdezi nyelv (binnen a média és a propa-
ganda) és valóság (fizikai valónk, tapasztalataink, a világról alkotott képünk)
kapcsolatáról, és a megrendítő episztemológiai kételyek és kérdések végső
soron az olvasót szólítják meg. Intellektus és nyers erő áll itt szemben egy-
mással, feszült figyelem irányul a végkifejletre, és azzal, hogy a befejezés
csak sejteti ezt, a tragédia ott kísért ugyan, a nyelvi ábrázolás (a szörny, va-
lamint a professzor és könyvtárának jellemzése) mégis inkább tragikomikus.
Annak ellenére, hogy ebben a novellában hangot kap az áldozat, a távolság-
tartó narrátor mégsem kelt együttérzést, inkább groteszknak látta a leír-
takat. A párnovellában (*A Kelet Pamplónája*) viszont a falu népe, a támadók
válnak egy ponton nevetségessé, és a hangtalan áldozat ellen irányuló me-
rénylet brutalitása hat mélyen megrendítően. A keretes szerkezetben meg is
ismétlődik a lincselés leírása, ezzel kezdődik a novella, minden kétséget ki-
záróan előrevetítve a gyilkosságot.

Ennek ellenpontja és bizonyos értelemben előképe a kötetben a bra-
vúros stílusban megírt *Jóvátétel* című novella, amelyben végül elmarad a bal-
jósan ott kísértő lincselés, de a két főszereplő között a barátság végérvényesen
megszakad, és ezt a törést, illúzióvesztést Alphonse (Jules-nek – Gyulának –
Alfonz) üresen maradt széke testesíti (testetleníti) meg. Mintha ezek a sze-
mélyes kudarcok, egyéni árulástörténetek lennének a közösségi szinten bár-
minemű jóvátétel lehetőségének akadályai. Mintha ez az időtlen (talán 20.
század eleji) mulasztás kísértene előre- és visszamenőleg is társadalmunkban,
ahol a problémák kibeszélésére nincsen szó és közös nyelv, a két barát még
egymás nevét sem képes ugyanazon a nyelven elgondolni. („Hát elmondani
mindezt, [...] tudva jól, árulását, [...] ily pontosan mégis hogyan, miképp, a
nyelv milyen hangképzésével, a végtagok milyen mozdulatával, gesticulati-
onjával, a test milyen aktusával volna mód? Mit ért ezekből, mit tudhat, mit
érezhet mindezek mián Jules? [...] Alphonse szólásra nyitotta ajkait, de

elfogytak hazug szavai. Másmilyenjei pedig már, vagy tán soha még eleddig, nem is voltak. Csak belül az a beszélhetetlen, kimutathatatlan, általa sem teljességében értett, csupán csak sensuellement palpable szorítás, fojtás és verdesés.” (105.) Az erőszaktevés egymás identitásának meg nem értésében és átírásában mutatkozik meg, a fizikai erőszak azonban itt még elmarad, a kapcsolódás, ismeretség emléke, a humánnum minimális jelenléte itt még meg tudja fékezni a gyilkos indulatokat. Az egyéni, személyes fájdalom és szenvedés a stíluskomikum ellenére érezhető ebben a szövegben, a tragédia ugyan nem következik be, a veszteségélmény – habkönnyű tálalásban – mégis ott van.

Ez a kettősség a kötet egészére is érvényes. A fájdalom (és annak egy ponton túl való elhordozhatatlansága, másrészt a kívülálló hozzáférhetetlensége) és a traumatikus élmények több novellában is központi szerepet kapnak, de mi lehet annál fájdalmasabb (és egyben felszabadítóbb), hogy az a novella, amely a fájdalmat magát teszi meg témájának (*A Schmiegel-skála*), egy merő vicc. Nevetség tárgya a fájdalom mérhetőségének még a gondolata is, ugyanakkor az *Örökkön és örökké* című szövegben a tévécsatorna új munkatársa pontos instrukciókat kap arra vonatkozóan, hogyan lehet mesterien kicentizni azt, hogy a bemutatott történet szájalmat keltsen a nézőben, azaz milyen technikák léteznek arra, hogy a riport a kívánt hatást érje el a befogadóban. Amire nincsen nyelv, ott be tud lépni egy manipulatív működésmechanizmus, függetlenül attól, hogy a tárgy maga meg tud-e szólalni a saját nyelvén, vagy el tudja-e mondani a saját történetét. Olyan tökéletesen működik a kifejlesztett eljárás, hogy a szereplők saját maguk is elhiszik a forgatás alatt megteremtett illúziót. Tehát nemcsak az tűnik reménytelennek, hogy az egyéni fájdalom kívülről átélhetővé tehető lehetne, hanem abban a pillanatban, amikor ez a fájdalom hangot kaphatna, meg is szűnik saját maga lenni, az egyén elveszti a saját fájdalmához való hozzáférést is.

Fölmerül a kérdés, hogy ha az egyén fájdalmának és történetének megmutatkozása a közösség, a társadalom, a nyilvánosság számára reménytelen, akkor a közös traumák, a közös történet (már ha egyáltalán van olyan) feldolgozása mennyire lehetséges közösségi és egyéni szinten egyaránt. A kötet egyes darabjai többféle módon sorakoztathatók egymás mellé a köztük fellelhető többértű kapcsolatoknak köszönhetően, most itt csak egy gondolatmenet-töredék álljon a több lehetséges közül, a teljesség igénye nélkül. A *Kékül* című novella két szereplője (az elbeszélő és Terike) nagyon jól ismerik egymást, hasonló nehézségekkel küszködnek, számukra nem volna lehetetlen a közös történet felismerése, a közös narratíva azonban nem adatik meg, holott szólamaik és nyelvi fordulataik átfedésben vannak, de ezt

észre sem tudják venni, mert egyéni sérelmeik szemszögéből képesek csak a saját-közös történetet látni, értelmezni. Ezt a falat kizárólag a másik szenvedése iránt érzett szánalom képes valamelyest áttörni, de azt is csak időle-
gesen.

70 Az *Álmodik a magyar* pedig a közösen átélt sorozatos nemzeti tragédiák áldozatnarratíváját folytatja egy úrben játszódó sci-fi- vagy disztópia-paródia keretei között, a nemzetközi színtéren zajló eseményeket a vezetés is csupán a személyes sérelmek szólamaival képes megközelíteni. A *Nem tesz semmit* és a *Győztünk* a gyerekkorban még létez(het)ő közös nyelvet, olvasmányélményeket megidézve (*Micimackó*, *Pál utcai fiúk*) mozdítanak ki a magánmitológiák (Tandori mackói) és a játék elvesztésének irányába (Micimackó ugyanúgy elfelejtődik, mint a számháború során a kezdeti közös történet, amin a játék alapszik), és itt is felmerül a kérdés, vajon sikerül-e az egyéni sérelmeken felülemelkedve együtt „győzni”, a traumákat, a veszteség-élményt közösen feldolgozni. A játékosság, a pillanatnyi öröm több novellában is megjelenik, ahol a veszteség (gyász) vagy a létbizonytalanság ellenére a derű, a boldogság lehetősége is felvillan egy rövid időre (*Vasgyűrök* – részben, *Szerelmes a gyerek*, *Kamaszok*, *Próbaidő*).

Nyerges Gábor Ádám új kötete tehát egyszersmind többet és kevesebbet is vállal annál, hogy az egyes novellák empátiával bemutatott, perifériára szorult főhőseinek hangot adjon élettragédiájuk elbeszéléséhez, amennyiben nem hagyja reflektálatlanul azt a problémát, hogy a nyilvánosságra hozott éntörténetek ki vannak téve annak, hogy kívülről meghatározott narratív mechanizmusok elfedjék, tompítsák ezt az esetlegesen megtalált saját hangot, és óhatatlanul beágyazzák azt már meglévő, olykor sztereotip elbeszélésfolyamok kórusába. Kevesebb a vállalás, hiszen számol a feladat nehézségével, és így nem törekszik teljességre, nem áztat azzal, hogy lehetséges volna a belső tapasztalatokat és a megélt fájdalmat közzétenni, kijelölni a helyét egy objektívnek hazudott Schmiegel-skálán, hogy hozzáférhetővé váljon a befogadó számára. Ugyanakkor ez a beismerés, melyet önironikus és helyenként parodisztikus gesztusok kísérnek, ki is mozdít és tágabb értelmezői keretet nyit meg. Nyerges nem kerüli meg a problémát, nem mond le az elbeszélés igényéről teljesen, inkább maga teremt a szövegek sokrétűsége, a prózanyelv változatossága és az egyes darabok egymásra játszatasának segítségével a kötetben egy olyan saját struktúrát, amely alkalmat ad arra, hogy az egyes szólamok, hol közeledve, hol távolodva egymástól, egymással több szinten is keveredjenek, a megszokottba újszerűen épüljenek be, és ezzel végső soron mégiscsak megmutatkozhassanak egy-egy pillanatra úgy, ahogy egy Bach-partita egyes szólamai egymás viszonylatában, bonyolult összefonódásuk révén helyenként önmagukban is többszólamúvá válnak azzal, hogy a többi szólam kirajzol és felmutat bennük egy addig, nélkülük rejtve maradó dallamot.

Így vállalhat a kötet mégis többet, úgy, hogy megteremt egy olyan polifonikus szerkezetet, amelyben lehetségessé válik olykor, hogy egy-egy belső hang, „dallam”, téma rövid időre felhangozzék. (*Prae, Bp. 2024*)

A múlt betelt bársonnyal, akár egy régi doboz. A múltat szépnek kell tudnom. Az árulókat úgy büntetik, hogy elébük tárják a múltat, a saját múltjukat. A hajnalkortól elfelejtett összejtekből kitolul a őszi száraz falevelek égésterméke. A lila krizantémból csak az árnyék marad.

72 Uri Asaf

JERUZSÁLEMTŐL BUDAPESTIG

(Naplójegyzetek, 3. rész)

Járdán ül a magas fiatal, zsákokkal körülkerítve, hosszú katonai zsák, rövid hátizsák és még két ismeretlen nevű és formájú zsák, mindegyik vörösre

festve. A festésen átütnek a világossárga héber betűk. Az eredeti terepzöld alapszín míniumvörös, akár a fiatalember feje. Rövidre borotvált haja világít, mellette hosszában elnyúlva a gazdához hasonló, sovány kóbor kutya. Megunja a várakozást, kimegy a zsákkerítésből, és felmegy a negyedikre, nincs házkapu, ajtókeret se, de fenn vannak a kiadó szobák, én utána szállok, a fal mentén repülök, a kezemmel segítek, hajtom magamat előre. A magasságot növelve gyorsítok. A kutya is száll. Fiatal kutya, két lábon is tud állni.

Minden(ki) hosszú ezen a képen, akár állva, akár fekvé elnyúlva, minden az álom el nem érhető testmagasságára utal, amely csak az én vérem megvalósulásában mutatkozik. Nem értem el azt a közelséget, a behatolás bársony édességét.

Sokkal korábban, évekkel ezelőtt, nem tudtam elképzelni ezt a helyet, ezt a kerek irodaszobát, ezt a csillagot, mely körül a délutáni nap hang nélkül kering. Ennek kicsiny mása, a nagy kerek asztal, rajta könyöklők, rajtad ámulok. Te várakozó, az ablaknak háttal ülsz, és a nap fényét fehér, hosszanti lemezekkel kiszűröd magadból. Alkonyul, a felhők között El Greco-i fények villognak, a nap lenyugszik, a színes őszi fák megfeketednek.

Egy hivatásos besúgó azzal kérkedik a hatóságoknak, hogy tudja Sigmund Freud titkos tartózkodási helyét. Freud feltehetően Budapesten bujkál, illetve dolgozik, és nem is akármilyen munkát. Földalatti lélekelemzéssel foglalkozik. A besúgó jelentést ír: „S. F. indiai városkában él, visszavonultan. Elhagyta Európát, mindenét, családját, házát, szakmáját. A ruháit kinőtte. Annyit nyúlt és nőtt, hogy ez már tarthatatlan a kollégák, barátok, sőt a családja szemében is, leginkább az övékben. A száraz, meleg sivatagszéli házban (bejárati ajtó nélkül) bérel szobát, és ott él, mint egy árnyék, egy napról napra nyúló árnyék. Száritott mangót eszik, szandálban vagy mezítláb jár, hosszú fehér kabátban, nadrág nélkül.”

Ez a sovány és áttetsző lány az izraeli–orosz Mása. Az egész világ szerette. Sokkal később egy koszos sikátorban láttam meg, a földön ült, sima barna haja vörös lett és göndör, gubancos, soványságát elhanyagolt kövérség váltotta fel. Fekete hajú fiatalokkal hancúrozott a földön, egymást lökdösték, rugdosták. Aztán tanított és gyerekei lettek, házi koncertjeire rettenetes, pizzaszeletekre emlékeztető meghívókat készített, melyek szélét égő cigarettával kicifrázta, de végül visszasoványodott, és a régi Mása visszatért. Nem lehet megközelíteni. Héber–orosz Mása, képmása, átváltozása, barnából szeptőlős és vörös, egyre magasabb testhőmérséklettel, és sokkal, de sokkal csípősebb tekintetével csak öl.

Új Forrás 2025/3 – Uri Asaf: Jeruzsálemről Budapestig
(Naplójegyzetek, 3. rész)

Meglátogattam az északi festőt. Mikor felőle kérdezősködtem, kendős falusi asszonyok áldó kezeit emelték és dicsérték, erdő szélén állt a háza. Komor ötemeletes deszkaláda, a fejemet alaposan hátra kellett hajtanom, hogy a tetejét lássam, és sehol egy ablak, a deszkaház feketélt, mert le volt mázolva bitumennel, gerendákon állt, majd a tornác következett a magas bejárat körül, aztán az ablaktalan magasság. Az őszes cseh festő a fák között ült a falusi söröző lócáján, és magához tessékelt. Kísérőm, a szálkás, kellemetlen hölgy már ott volt vele, mert őt nem kötötte le a ház.

Sárgás szemed reggeli csillogásában ott van a Kettőből-Egy ígérete. A két szem egyszerre és egyformán csillog, de eléggé közel. A hűvös avar illata fel-feltör. Az a halkuló kettősség, az én pótolhatóságom, a mulandóságom és örömeim egy ösvényen mennek, lógó orral, egymás után. Mennyire lehet valakit megközelíteni?

Átfestettek, lemeztelenítve álltam. A hajamat lesimították enyves vízzel, a bal arcomat zöldre, a jobbat sárgára festették, és így mentem fel a *trireme* (háromsoros evezőshajó) fedélzetére. Nem a hűvös tengeri levegőtől reszkettem, nem is a ruhátlanságtól, hanem attól, hogy elvesztettem minden fegyverem.

Heinrich Kleist a forráshoz zarándokolt, és a hálás gyógyulók csillogó érméi fölé hajolt. A parkban platánok nőttek, és hűvösen csillámlott a medence zöldeskék vize. A kősvatagban még a halott is szép, de cserébe ezután öt évig hallgat. Bordáimra száraz bőr tapadt, vékony pergamen. Mikor az árnyak Engadába (En-Gedi a Holt-tenger partján) értek, az előimádkozó az ablakban állt, és az égre fénypontokat hímezett, végtelen ultramarin csillagképet. A homoktól minden sárgászöld lett, a nap is belevakult. Nekem csak ez a kevés káröröm maradt. A félelem malomkövei között mit mondjak magamnak? Valamit hallani szeretnék magamtól, a tanácsomat.

Párizs hosszú utazás után. A falon gekkó, felismertem a farkáról. Jardin du Luxembourg. Park, kórók, világító virágok az ég alatt. Musée d'Orsay, Degas etalonképe. Felezve, átlósan, visszavonuló vörösarna fénnel. Este Mozart:

74 *Requiem*, üveges rubinujjra húzott gyűrű, a rubin ujjai úgy hajlanak, mint a közönséges ujj. Vakondok tűnik fel, a zene kihajtja. Világosarna menekülő hát, két esetlen láb, a testhez képest vékonyrak látzanak. Hámlott az ujjam. Pszoriázis, oázis. Kerek kagylószemek, sötét karikákból kiemelkedő kagylók. A gyermekét állandóan magához öleli. Bois de Boulogne, Marmottan. La Fontaine-szobor, róka és a holló. Parkok virágai, rozsdavörös dáliaák, mélykék szarkalábak. Őszre való, ég alá való lámpások. A kusza idegszálak kisimulnak, párhuzamossá válnak, abban a zöldfeletti zöldben, mely könnyedségével arra céloz, amit soha nem tudunk kimondani, vagy ha tudnánk is, nem adódik alkalom. Aztán a vásznon ezt újra elrontjuk. Corot-hoz érünk a Denon szárny legfelső emeletén, miközben a nap ellenkező irányú mozgásával félhomályban hagy minket, a képekkel együtt. Corot zöldjei elvesznek, csak a szürke marad és a sejtés, amit a tudás nyújt.

Egy adag por. Játszom vele. Leváló por, elporladó gomba, a leguán vedlő-foszló bőre, az irigylésre méltó hüllő fehér nyugalma, vízalattisága, otthonvalósága. Kékgyólyó utca, Buda. Kaszárnyát építenek az utca közepére. Place des Vosges. Sültcsirke és galambok. Sainte-Chapelle, a napfénytől eleven üveg, nyírt bokrok és ágyúk.

Kígyószeletek, az angolna kisütött darabjai. Életem egyetlen halászélménye után angolnát ettem a Genezáreti-tónál, a citromfák között. A szeletek adják a ritmust, a deszkán koppanó kés, az álmat szeptelők kés. Csak nehogy hangok legyenek ebből, még egyszer. Szürke, szelíd kódálom, miért ne. Lenyúzott hangok, egyenként is fontos hangok. Éjszakába sűrített orosz -k, nőneműség.

Schubert, D 934, ismét és örökre: fantázia hegedűre és zongorára. Kicsit megdöntött szimmetria, én se szeretném hajszákra úgy befejezni, ahogy kezdtem. Észrevétlenül belefeküdni a kezdetbe, a véget meghamisítani, új(ra) kezdetet költeni, újabb közép, folytatás, ismétlés az örökkévalóság reményében. Bölcs, kapaszkodó forrás. Ő már alszik, a zenét nem hallja, a keze lehanyatlik, a tenyerén tejszínne válik a zene.

A teraszon keresztül jutottunk a szobába, napos délután volt. A házigazda Chopint ígért. A teraszról, sőt még a szobából is látható volt, hogy a szomszéd épület peremén, a manzárdok alatti kiszögellésen egy fiatalember áll (nekem háttal), az ugróművész, én csak a nagyon vastag cipőtalpára mertem nézni, világos, hogy ebből szabad ugrás lesz, a mélységbe, a macskakövekre.

A fiatalember szálegyenesen esett, ami kő vagy egyéb súlyos tárgy esetén is ritka. A házigazda fia gúnyosan megjegyezte, könnyű nekik, mert nem emberek. Ilyen művészt sokat láttam Peruban, akik tanulókorukban kutyákkal fajtalanzkodtak.

75

Az ágy derékszögben hajlik, a karom árnyéka kék vagy fekete. A szoba már kivált a feketéből: a feketeséget elnyelte a folyamatos villogás, a visszafojtott és önmagukba visszafordult feketék feladták a harcot, a csend meghonosult a szívemben. Havat éreztem, vagy esőt, lent esőt, fent havat. Inkább legyen hó, s ahogy ezt mondod, megcsillan a szemed. Aztán csak tévelygtem, magas partokon jártam, de mindezt nem is láttam.

A mellkasom kisebbre van tervezve, mint kellene, mert az anyámat is befogadtam, fekete haja rövidebbre van vágva, mint szokott. Kenyérrel és vízen akarok élni néhány napig. Szeretnék.

A fekete bogarak réme a fehér bogár. Fiolástul vettem, de egy percre se gondoltam komolyan, hogy kiszabadítom. Bogár (vagy összehajtogatott lepke). Így árulják, a két mellső lába tisztán kivehető, és a két párhuzamos kiálló metszőfog. Nem volt okos dolog a fehér és a feketéket egymásra szabadítani, mert ettől a feketék csak erősebbek lettek és rettenetesen elszaporodtak, a fehér, bár az hússzor nagyobb volt a feketénél, pillanatok alatt eltűntették. Segítség után néztem.

A Zsindely utca 23-ban lakom. Szép, esőáztatta fák között. Micsoda pokol, a barnamedvék lejárnak az erdőből kukázni. Cseng a fülem a csendtől. Bevehetetlen vagyok. Hosszú idő óta.

Mózes és Ehnaton nem ismerhették egymást. Erről maga Ehnaton tanúskodik az üvegkalitkában. Nem evilági. Van-e közte és a valódi Ehnaton között hasonlatosság? Biztosan. Elöttem a szürke észak, hátam mögött a sárga dél. A haza kopogtat a hátam közepén. Neki háttal ülök. Elöttem a nyereg, a két domb közti mélyedés, a szememmel lovagolok a távoli célpontok felé. Kartonra rajzolt arcok, szem, orr, száj, mindig a legtávolabbira célzok, hogy biztosan ne találjak célba.

Az egész napot elcsavarogtad. Mit jelentünk egymásnak? Pessoa-t olvasok. Te készen vársz, mint a fonál, de ki sző meg? Az ereszcsontra dobolására ébredtem. Libor Oszkárnak (néhai professzor az ELTE-n) meséltem rólad. Libornak piros szemei voltak és görnyedten figyelt a karosszékeben, vagy féltérdén térddepelt az asztallapon. A válás tényén kívül semmit nem mondhattam,

csóválta a fejét és sajnálkozott, a fülei már nem is hallottak engem. Amit várt volna, valami belső hang, az soha nem szólalt meg. Kint áztak a bokrok, őszi frissesség hívott magához, a földre. Mennyire finom a betakarítás utáni eső nyelve. Ez is, és az én történeteim is szavakban visszaadhatatlanok.

76 Ó a domb alatt ment, lámpászerű piros ajka, a kis kerek sebbel, amit a festék csak kidomborít, és komoran visszabólintott, felfelé fordítva a fejét, távolról biccentve. De ez inkább a mellettem baktató professzornak szólt.

Beszélhetnék, szavalhatnék, hiányolom a társaságot. Bocsánatot nyertem Pessoaától, hogy nem ismerem a természet rendszertanát. A ködbe süllyedek, mint a szemközti dombnyereg, de kényelmes, fűtött ködbe, mely az előszoba felől besétál és a hálószoba ablakon kisurran. Nem tudom, ki vagyok, rácsodálkozom a hozzám közelálló léte, mindenki új, mintha ma nyíltak volna a világra.

A világos almazöld házfal kis részét a tetőről lekúszó téglavörös vadszőlő borítja, a kerti orgona rozsdás levelei, csalóka fémességük miatt messziről lila virágoknak látszanak, már-már azt hiszem, az orgona újra virágzik. A ház gazdái nem érzik a harmóniát, mert mindig belül tartózkodnak. A házzal szemben irdatlan magas nyárfa áll, amelyből hirtelen felbukkanó kaporillattal keveredő Duna-szag árad.

Munkafegyelem. Magas széken ülök, és az ujjaim elbűvölő ügyességgel mozognak. Egyenként kettéválasztom a kezemben lévő vesszőszálakat. A vesszőkből fonott kupola képződik, kerti lugas kicsinyített mása, a háttérben szomorú *fado* szól. Mindegyik vessző végén éretlen, datolyához hasonló gyümölcs lóg.

Itt van az idegen költő a hangafű alatt. Fehér, foltokkal tarkított veres arc. Egyedül a szeme fénye gerjeszt valami bizalmat. Őszülő, kihulló szőrű hiéna. A piruló arc sem feledteti a másságot. Ez nem kopott, inkább nyers álarc, akit megfosztottak a családjától, kívül-belül megkopasztottak, kivájt lopótök. Feltölti magát valamivel, nehogy szégyenszemre lebegjen. Új átlátszósága, a régóta fennálló nemlét kiáltó ténye.

Az őrtorony hideg váza, a pusztai őrtorony nem támadó jellegű, hanem maga is célpont, elég, ha egy percre nem figyel, ha fáradt szemhéja egy pillanatra lezárul az előtte és a mögötte fekvő mezőség felett. Aztán felriad és újra pászta. A reflektor körül sűrűsödik az éj, a vaskorlát érintése fáj. A fülke csikorgva forog. A Jordán völgye járhatatlan.

A kertben, a földön, holdfényes levélpénz. A megsárgult pénzfa még tele van.

Inkább a kezedet követem, amint tesz-vesz, fog, imádkozik, szűkül és robanni tudna, mert nem talál valamit. Én a sivatagban keresem azt, ami nincs: árnyékot. Kumrán felett mindig ugyanazon az ösvényen közlekedünk, nagyon meleg van. Megfeszülünk, mint a vízhordók. A köveket, melyeket kikerülök, behunyt szemmel se tévesztem el. A Holt-tenger kékje, a hátrahagyott boldogság egyetlen ígérete. 77

Korsóból ittam a teát, hozzá vastagon kent mustáros-vajas kenyeret ettem. A lányom megirigyelte a korsót. E méret négyszerese a szokásos emberi mértéknek. Ez a mérték a héb. *anakimoké* volt, akik még a görögöknél is régebbiek. Utánuk csak a nevük, és az óriás mérték maradt.

A Nautilus csiga egyetlen pontban kezdi, magát a végtelenből kiragadva. Egy pontban kezdi, egy pontban végzi. A spirális gondolati végtelen, de mégis elkülöníthető objektum, volt, van és lesz. Vak vagyok, a rajzom, ahogy elgondoltak, ahogy a szemedben látszom az arcommal, a két kezemmel és a hangommal.

A párás tájból csak a víztükör fénylik, a fák, a gyümölcsfasorok szürkék, és a talajjal egybeolvadnak. A Genezáreti kerek hasa alatt szögletes halastavak csillognak. Ezenkívül mindenütt tompa fény. A madarak éles füttye felerősíti a fényt, a nap is megpróbálja átfúrni a levegőt. *Tel Hacor, Izrael*. A kövér esőcseppek elpárolognak. Ujjaim között szárazság, csillagok, fehér és sárga fények. Bazalt, vándormadárrajok, a csapat részei, nem ismernek otthontalanságot. Kétlakiak, ha lehetne, én is csapatban repülnék.

A jégcsap átlátszó végéről csepp válik le, mindketten átlátszóak, a csepp és a forrás. „A végén kiderül”... nem lehetne a közepén? Tel-avivi séta, Azrieli torony. Fikuszfák és más szakállak. Barna szakáll, nyaktól a földig, mindenütt szakáll, fiatalság, ősz, átmenet, változás. Finom, vékonyszálú föníciai szakáll, kutyalélegzet, beszélni nem akaró néma, izzó padlóátmenet. Felhajtom az éjszaka szélét, hogy hosszabb legyen.

A nevemnek nincs jelentősége. De most számít a nevem. Valahova beszámítot-ták, számoltak velem, az idegennel. Lobogtatom az idegenségemet. Nyugodt kézzel nyúltam a Holt-tengerhez, kézbe vettem minden egyes iszapdarabot, és bekentem magamat, ahogy az a vastag combú nő, aki elégedett és nem tart igényt szavakra. Csukott fekete arca.

A fekete dália dús virágfeje látszólag nyugodt, valójában nem más, mint a kerítés mentén fel-alá rohanó izgatott kutya. Téli csíkok az égen, a kék távol. Az erdővel borított hegynyeregben megszürkül a tej.

78 Hideg, szikrázó éjszaka csápjai, ezer hajszálgöyökér, a szobákba mélyed, azokba a szobákba, ahol alszunk. A gyökerek a szárazságból élnek, a szárazságtól erősödnek az idegfonalak. Az idegfonalak sötétkéken fénylenek és átlátszóak, mint a nejlon. Nincs ebben semmi oroszos, se romantikus, csak a félelem korbácsa.

Pénteki vihar. A ház zsigerei alig bírják a szelet. Soá-megemlékezések, fekete kalapok. A száraz falevelek kétszeres g-vel rohannak a légben, elfelejtve a korábbi gravitációt. Aztán pauza, és szelíden libegnek. Juharpropeller, galagonyalevél, amit nem könnyű elszabadítani.

Fehérhajú nő, de még fiatal. A színeket sokkal erősebben látom, mint ahogy azt festményen lehetséges. Például a kihűlő áfonyalekvár magenta hasadékaival, a nyugtalanságom minden példájával.

A vándormadaraknak soha nincs színe. A magasban repülő madaraknak nincs színe. De nem tudhatom, hogy igazából van-e színük. Csak azt tudom, hogy feketék. Akkor is, ha alacsonyan szállnak.

Az óra mutatói közé építkeztem. Mindenáron közéjük furakodom. Volt, amikor a két mutató nem enged. Az épület sípláda, a szél már nem fúj. A ház körüli áramvonalakat emlékezetből rajzolom.

A ház barlang felett áll, az ágy, a végtelenül nyújtózó éjszaka. Önkéntelenül egy barlangformába kapaszkodom, amiből sok úszik a most készülő „nagy barlang”-képen, amely maga a világ, a benépesítetlen világ, a nagy tévedés. A „kis barlang” hasonlít egy berácsozott téglalaphoz. Fűszerbokor.

Újbegeyimben a szó, viszketés, éjjel 2 óra. Felülök, és elűzöm a viszketését. Írás? Összekuporodik a halott rovar, fejét a lábai közé süllyeszti, a világon nincs jobban megfogható, mint a távoli, kitarató kutyaugatás. Őlben vitt vizslakölyök.

A kerítéslécek közé ékelt kelt tészta csak nő, hízik, semmivel nem törődik. A vallásos családok aggódva néznek a lombok közé. Lombsátraikban idegnek járnak. Az ablakon áttűző nap átvezet a határon túl, repülünk, közben mindenhol előbukkan a bennünk megbúvó Jeruzsálem.

Az izgalom a bokám körül kezd, majd a körmöm alatt felreped a bőr, a ké-ménykürtőben játszik, fákat hajlít, orgonaszóra se nyugszik. A bejárat íve a leggonoszabb fészület, a munkáról és a szabadságról szól. Hol van az a vég-telen sok arcmás? Az ágak a szekrényen, a falakon, táncol a szoba, közben a padló szilárd és mozdulatlan.

79

Halasztom, másrészt rohanok a karjaiba. Senki nem tagadná, hogy megszők-tem és itt vagyok, új labirintusom egyszerű és áttekinthető, mint azok a tár-gyak, melyek állandóan részt vesznek és oly könnyen eszembe jutnak. Úgy tisztelem meg saját magamat, hogy a tárgyakra gondolok, lámpát gyűjtök, és hallgatom a fülzúgást, minden irányból ostrom alatt állok. Hideg hűz az ablak alatt. Hűz az ablak. Várom a jégvirágot.

Az üres szoba közepén ült, beteg kezén szakadt kesztyű. A tenyerembe hajtottam a fejemet, és sírtam. A nagyfűlű férfi ült az én asztalomnál. Kíúztam a házból. Az én rajzaimat akarta megrajzolni. Baleset történt. Egy könyvtárosnő vezetett. A járda szélén gyerek állt, az autó súrolta.

Erdő. Ropog a barna föld, a tél a rögök közé, hideg formába öntötte az állatnyomokat, a nappal szürke. Csak a mohával borított fatörzsek világítanak. Gondolatban nektek írok, lépésben fogalmazok, hisz ti is erdőörök vagytok, és jól tudjátok, milyen energia rejtőzik a földben, ti is ebből születtetek újjá. Elkísérjük az ibolyát, és a társaságot ked-velő sáfrányszínű mediterrán küldöncöket, akik csoportban nyílnak. Hullámzik a föld a feltámadástól.

A színeket a vászonra kenem. A képnél többet látok. Szivárványt nem szabad festeni, de szivárványhegyet igen. A szivárványhegy a tó felett őrködik. Aki mesére vágyik (akinek gyerekkorában nem meséltek eleget), ide zarándokol. Mikor megérkezünk, eső utáni fényben áll a hegy. A szememben izgalom lüktet, ég az arcom. Karácsony előtti diadalfények csillannak a fákon, egész apró, alig látható pelyhek szállingóznak.

Évek óta az ágyban feküdtem felpeckelt szájjal, nem szólhattam senkihez. Azok, akikkel egy szobában feküdtem, ilyenek tudtak, nem is zavart ez sen-Kit, de egy napon addig piszkáltak, mire a fogtömést kiköptem, a könnyeim végigfolytak az arcomon, és őrzöngve kiáltoztam: sátán, sátán.

Múltam itt áll a torkomban, mint a jelen, az esték, a vacsorák, a villanyoltás, a reggeli fényözön. Hány lelket lehetne ebbe behelyettesíteni! Nincs közve-títő, nincs békéltető. A fagypon alatti csillogás igazmondó. Nem lehet ezt

végiggondolni, nem tudom megítélni magamat. Mögöttem szentjánosbogarak világítanak. A koponyafedő alatt megfogom a végtelen jégmező, abból indul az ujjak mozgása is, az akarat fagyaszt és merevít.

80 Hetek óta közvetítek, szemben ülök a vászonnal, értelmezem, színezem, nappalba darálom a fák koronáját, és a rossz, terpentinszagú másolatban gyönyörködöm. Lényeg a létem, amely csak közvetít, amelyen túl nem látok, a táj is úgy megy végig rajtam, mint rozsdás vezetékben a víz. Elszakadni vágytam. Láttatni hiányosságaimat, forrássá válni a megalvadni vágyó vér ellenében.

Tekintetem hálóként rád borul, szürke, verdeső foltokból horgolt, elképzelt, élő változatod.

Havazott, most elolvad. Hulló vakolatú udvar, Jugendstil, közepén egyetlen fa, mely túlnőtte a háromemeletes házat, a gangokat, a tetőt. Ecetfa. Törzse az olvadástól fekete, az udvart megemelik a gyökerek. A fekete törzsön fehér, nyírfaszzerű csíkok. Meddig él egy ecetfa?

Testszínű kanapé, vitrinek, tapétaminták, kivilágított italosüvegek. Visszatérni 6-7 év után egy szobába, amely egy közvetítő kezén van, az ezüst- és kéklevelű művirágokkal zsúfolt elidegenedett térbe, ahol egy irányító vagy visszairányító jel sincs. Ahol a vágy forrása volt, csak pusztaságot látott a préda körül. A meglátás (a megézés óriás testvére) mégis itt volt.

A sötétbe hajlott kéz az én kezem. A Kerepesi temető nyugati sarkában vöröskatonák fekszenek. Kőpárnáikon ötagú csillag, jóságosak, mint a tengeri csillag, mint a sárgaréz. A csillag csak kevés emlékezetben él. Biztos menedék ez a temető. A Jeruzsálemi Katonai Temetőben, a héber betűs kőpárnákról hiányoznak a vastag, dohányszagú csillagok. A vöröskatonák jót jelentettek. Hány éve látom magamat ebben a perspektívában!

Az álmot a falakon látom, a falakon tűnik fel, de nem tudom lefejtetni, egy hosszú sárga kesztyűt vagy üstökös piktogramját látom. Van valami szegényes ezekben a formákban. (Tekla láncá megolvadt a tűzben, de ő sértetlen maradt).

A LEHETSÉGES EXTA- TIKUS ÁLLAPOTA

Fülöp Péter kiállításáról

Tisztelt Hölgyek s Urak!
Örömmel és szeretettel
köszöntünk minden ked-
ves látogatót itt, Fülöp
Péter fotográfus-költő ki-
állításának megnyitóján.

Ha végignézzünk a
bemutatott közel másfél

tucat fotográfián, a szűkszavú, fekete-fehér, mégis – vagy talán éppen ezért – poétikus hangvételű fényképnagyításokon, a legtöbbször mintha falakba ütköznénk. A fotók belső terét a képsíkkal párhuzamos falak zárják le: egy kocsmámból származó fal, amely előtt egy élet tapasztalataitól megőszült férfiember néhány korsó sörrel öblíti le a napot, mielőtt nejlontáskáját fogva haza bandukolna. Felette, mintegy groteszk kontrasztként, az amerikai „szellemet (spirit)” hirdető whiskey reklámról egy igéző tekintetű, életerős fiatal macsó néz át felettünk lazán, koszos pólójában.

Házfal, amelyen gondos kezek lefestették az oda-nem-illőnek vélt graffitit. Omladozó házfal, amelyen egy szűk ablak résén függöny takarja el szemérmesen a szegénységet. Házfal, amely előtt karóhoz kötözött satnya fák vegetálnak, vagy amelyre elszáradt kóroveti árnyékát. Omladozó házfal, amelyről lassanként lemállik a talmi életörömet sulykoló reklámplakát.

Máskor léckerítés zárja el a kilátást, zárja szűkre a létezés terét, amelynek geometrikus rendjével a organikus természet, virágok, levelek szállnak szembe. És van, ahol felhasad a világokat elválasztó membrán szövete – ez a *lehetséges eksztatikus állapota*, ahogy azt a fotó címe felfedi.

E képcím, amely egyben a kiállítás mottója is, kulcs nemcsak az itt látható művek, hanem Fülöp Péter többszólamú, helyesebben több művészeti ágat, így a költészetet, a fotográfiát és a filmet egyaránt átfogó művészetének megértéséhez is. Érdemes tehát e kifejezés mindegyik elemét újra és újra megizlelni és mélyebben elemezni.

A *lehetséges* illetve a *lehetséges világok* fogalmát a modalitást vizsgáló filozófiai diskurzus állította a középpontba, amely hozzásegít minket ahhoz, hogy megfelelő módon értelmezzük és helyesen használjuk a legkülönbözőbb modális kifejezéseket, mint amilyen a „lehetséges”, „lehetetlen”, „szükségszerű”, „esetleges” etc. Tovább menve abban is segít, hogy meghatározzuk, mit is jelent valami számára *lehetségesnek*, *szükségszerűnek* lenni.

Szükségszerűen vezet-e az élet a kocsmái sörözések banalitásához?

Erre rögvest rávágjuk a választ: nem szükségszerű. Lehetséges-e szegénység nélküli világ? Erre is könnyedén rávágjuk: lehetséges. Lehetetlen az emberi és a természeti világ harmóniája? Több-kevesebb meggyőződéssel erre is azt válaszoljuk, hogy nem lehetetlen. Amennyiben úgy gondoljuk, hogy az iménti kijelentések lehetségesek, azaz *mindennek* fennállhat az esete, akkor úgy gondoljuk: *van a dolgok elrendezésének olyan módja*, amelyben *mindez* fennáll, illetve megvalósul. A dolgok tehát lehetnének más módon is, mint amilyen módon ténylegesen vannak. A filozófiai diskurzus e pont után ezernyi ágra szakadva vizsgálja e *lehetséges világok* ontológiai státuszát. Aki tagadják e világok létét, azok számára a *lehetséges világok* a jelen jobb megértésének eszközei. Más irányzatok viszont ugyanolyan realitásnak tekintik a *lehetséges világokat*, mint a sajátunkat, amelyben létezőnk. Ebben az összefüggésben Fülöp Péter fotói olyan médiumok, amelyek (1) a *lehetséges világok*nak a saját életvilágunkban való megvalósítása mellett érvelnek, vagy (2) rést ütnek saját világunk falán és a fotók révén, mint valami metafizikai féregjáraton keresztül átléphetünk a *lehetséges világok* valamelyikébe...

Ám most lépünk tovább a kiállítás címének második felét alkotó „eksztatikus állapot” kifejezés elemzéséhez, amelynek ekzstatikus tagja ógörög eredetű: az ‘ekstasis’ szóból ered, ami annyit jelent, hogy ‘kivonulás’, illetve ‘kiugrás’. A görög filozófiai tanítások alapján az ekstázis állapotában a lélek elszakad a testtől, amely során olyasmint tapasztal meg, amely független a testtől, tágabban értelmezve a testeket alkotó anyagi világtól. Eredetileg a Dionüszosz-ünnepek misztikus, rituális elragadtatottságát értették alatta, a tudatvesztettség állapotát, amelyben a személyiség kilépve hétköznapi tudatállapotából kívül kerül önmagán és feloldódik az univerzálisban. Ahogy Platón mondta a *Phaidrosz* című dialógusában: „kiragadtatás a megszokott dolgok köréből.” Aquinói Szent Tamás szerint az ekzstatikus állapot a földi tapasztalás ideiglenes fölfüggesztése a kinyilatkoztatott isteni misztérium közvetlen értelmi megtapasztalása által. Hasonló idézeteket hozhatnánk a hindu, buddhista, szufi misztikával foglalkozó gondolkodóktól, jelezve, hogy az ekzstatikus állapot elsősorban olyan szubjektív tapasztalat, amely a vallásos élmény felől közelíthető meg. Ám már az ókorban, Pseudo-Longinosz a *Fenségesről* írott értekezésében az ekstázis misztikus tapasztalatát deszakralizálva esztétikai kontextusba helyezte és így a vallási ekstázis az esztétikai élmény analógiájává vált. Bár Pseudo-Longinosz eredetileg az ekzstatikus állapotot, mint a retorikai meggyőzés egyik hatásos eszközét tettelezte, de elmélete a művészeti alkotások hatásmechanizmusára is alkalmazhatóan bizonyult. Hisz a művészi-esztétikai élménynek is alapvető sajátossága, hogy – miként a rituális ekstázis – a tudatot kiemeli a hétköznapi

állapotából. A természeti rendből – a platóni „megszokott dolgok köréből” – feltörő művészi kreativitás, a művész ekstاتikus alkotói tudatállapota az, amely hozzáférhető teszi számára a természeti rend mélyen rejlő, a mindennapi tapasztalat elől elzárt, sajátos belső logikáját. A műalkotást
84 szemlélve a néző is az ekstázis állapotába kerül és így számára is felismerhetővé válik az igazság. Vagy ahogyan Hamvas Béla fogalmazott: „Ekstázis annyit jelent, mint kívül lenni. Az ember kívül van a nyugtalan szétszórtságban, és kilépett a residuumokból oly nehezen felbontható csomóvá összenőtt énjéből, amely számtalan inkarnáció alatt szövődött benne, és amely az ember valódi énjének helyét bitorolja. Kívül van a külső világban való tévelygésben és az értelmetlen körforgásban. Az ekstázis iránya nem követi a természet körforgását, hanem abból merőlegesen kiáll. Az élet magasabb körében tulajdonképpen mindig ekstатikus, vagyis mámor, a művészi alkotás, a gondolkodás, a műalkotás átélése, az olvasás, a tanulás, a szerelem, a gyönyörködés, a tánc, a zene, az utazás, az ima.”

Fülöp Péter fotóin az *ekstатikus állapot* kapcsán ne bacchanáliát, tudattalan révületet, spirituális elragadtatást, avagy a világszellemmel, Istennel való misztikus egyesülést várjunk. A fotográfia maga az ekstázis, a szó eredeti értelmében vett *kilépés*: a fotó kimerevített időpillanata a „megszokott dolgok” révén töri át és haladja meg a „megszokott dolgok körét”, és mutatja fel az időn és téren túli igazságot. Ahogy Heidegger fogalmaz: „A műben az igazság megtörténeése működik.” Ez az igazság a címbeli *lehetőséges*, amelyet az önmagunkból való *kilépés állapotában* találhatunk meg.

Azonban a diszkurzív gondolkodás számára nem. Ezt csak a természeti rendből feltörő művészösztön ismeri fel, és az elméleti tudás segítségével teszi megjeleníthetővé. Ez, a természeti rend és az emberi természet egyesülése, az ekstатikus tapasztalatban revelál. De a Pszeudo-Longinosz-i józanság és önkívület igazi ősképeit a *Phaidroszban* találjuk: az isteni eredetű, profetikus megszállottságot (mantiké) és a józan öntudatú jóslást, mikor az emberek isteni ihletettség nélkül kutatják a jövőt jelek segítségével (oiónoisztiké). „Mármost amennyivel tökéletesebb és becsebb a mantiké az oiónoisztikénál [...] annyival szebb a régiek tanúsága szerint a mánia a józanságnál: mert az egyik az istennőtől, a másik az emberi erőttől függ.” De: „...épp legnagyobb javaink őrzöngésből (mániából) – de persze isteni adományként ránk szálló őrzöngésből – származnak.”

Néha megnyílik a képtér és a végtelen égre vetül egy funkcióját veszített, félig leszerelt betonoszlop.

Az '**ekstатikus**' szó a magyar nyelvben olyan állapotot vagy érzéskört jelöl, amikor valaki vagy valami az ekstázis állapotába kerül, vagyis erőteljes,

katarzisszerű élményt él át. Az ilyen állapotban lévő személynek kiemelt boldogságérzése, mámorossága vagy lelkesedése van, és egyfajta transzba kerül.

A '**eksztatikus**' szó eredete a görög 'ekstasis' szóból származik, ami annyit jelent, hogy 'kivonulás', illetve 'kiugrás'. A görög filozófiai tanítások alapján az ekstázis állapota a lélek elszakadása a testtől, vagyis a testet meghaladó élményeket jelent. 85

Az **eksztázis** (az ókori görögben *ἔκστασις* *eksztaszisz*, = 'kilépés', latin: *extasis* = 'önkívület') egy szubjektív tapasztalat, ami az alanyt úgy vonja be teljesen, hogy a tudatában csak a tudatosságának célpontja szerepeljen. Az érdeklődése tárgyának teljes bevonása nem egy hétköznapi tapasztalat, mivel a más dolgok iránti tudatosság, így az ekstázis is egy megváltozott tudatállapotot jelent, amit az jellemez, hogy más tárgyak és a környezet tudatosságának teljes hiánya érzékelhető. A szó mindenféle emelkedett tudatállapotot is jelöl, vagy az ezzel járó erősen kellemes érzést. Különösképpen használatos a különleges mentális élmények leírására, amelyeket akár spirituálisnak is fel lehet fogni (sokszor vallásos ekstázisként címkézik). Pszichológiai szempontból nézve az ekstázis az önkontroll hiányát jelzi, és olykor a tudatosság ideiglenes hiányát is, amelyet gyakran vallási misztikához kapcsolnak, vagy akár szexuális aktushoz, úgy is mint bizonyos kábítószerek használatához. Önkívületi állapot, melyben a tárgyi világgal való kapcsolatot meggyengíti vagy teljesen fölfüggeszti egy, az érzékekre, illetve a tudatra ható, *természetes* v. *természetfölötti* (isteni v. démoni) eredetű dolog. Szoros, teol. értelemben természetfölötti okokon alapuló, misztikus imamód, a szemlélődés egy fajtája (vö. STh. II-II, 175.); Avilai Szt. Teréznel a *Belső várkastély* 6. terme.) az örökévaló létezőkön való kontempláció intuitív megragadása. Az ekstázis misztikus-szagrális tapasztalatát esztétikai-szekuláris kontextusba helyezi és így a rituális ekstázis vallási tapasztalata az esztétikai élmény analógiájává válik, és csak annyiban kötődik a vallási ekstázis fogalmához, amennyiben az szintén a hétköznapi tudatállapotból emel ki. A természeti rend sajátos belső logikája azonban a diszkurzív gondolkodás számára nem hozzáférhető. Ezt csak a természeti rendből feltörő művészösztön ismeri fel, és az elméleti tudás segítségével teszi megjeleníthetővé. Ez, a természeti rend és az emberi természet egyesülése, az eksztatikus tapasztalatban revelál. (*Győr, Rómer Ház rendezvényterem – 2024. október 25.*)

Csontváry megfestette a *Sétalovaglás a tengerparton* című festményét, és utána egyetlen egy festményt sem festett soha többé. Pedig még tíz évet élt ezután. Mi történhetett? Tudta-e, hogy az utolsó festményt festi, és akkor tekintünk

86 Bóna László

úgy a *Sétalovaglásra*, mint utolsóira? Mint egy életmű tudatos lezárására, öszszegzésére? Vagy csak az élete vége felől derül ki a számunkra, hogy ez volt az utolsó? Akkor befeje-

SZÉTESETT A KÉP

zett vagy befejezetlen életműről van-e szó? Ez majdnem minden alkotónál kérdés, aki nem nyilatkozik utolsó művéről, hogy az utolsóinak szánja.

De hogyan lehetséges, hogy egy ennyire tudatos, egy szellem által vezérelt művész, aki egész életét annak áldozza, hogy beteljesítse azt, amire szánta őt az Ég, egyszer csak abbahagyja a festést, és élete utolsó tíz évében ne alkotson? Ismerjük az ő történetét, hogy egy sugallat, látomás hatására fordított hátat gyógyszerész pályájának, és nekivágott a festői életútnak. Ez a látomás vezette végig életén, keresve ehhez a nagy motívumot, keresve és megmutatva ezt a vezérlő szellemet. Ugyanez a szellem súghatta neki, hogy ne tovább? Hogy elég volt a képekből? Erről nem tudunk semmit.

Könnyű ezt a betegségére fogni. Annyira nem volt beteg, hogy ne tudott volna festeni. Beteg akkor is volt, amikor festett. Írni kezdett, az igaz. Írásra váltotta volna a festést? Keresett valamit, amit szavakban jobban ki tudott volna fejezni? Elakadtak benne a képek, és feltolultak a ki nem mondott szavak? Olyan határhoz érkezett, ami csak szavakkal mondható el, nem képekkel? Nem valószínű. Irodalmilag nem igen értékelhetőek az írásai. Nem fogott elbeszélésekbe, nem írt verseket vagy regényt, leginkább röpiratokat írt, néhány támadást a világ állapota ellen, és lázas kifejezési igyekezettel próbálta megfogalmazni a természetben rejlő pozitív erőket. Sem gondolatilag, sem írói, művészi szempontból nem képez különleges értéket az az írói hagyaték, ami utána maradt.

Máig rejtély, hogyan telhetett el tíz év egy ennyire elkötelezett festő életéből, hogy ne ejtsen egyetlen ecsetvonást sem. Életművét sokan sokféle nézőpontból elemezték már, egészen sajátos nézőpontokból is, a hivatalos művészettörténeten kívül is, elemezték csillagmitológiai szempontból, szellemtudományos, antropozófiai nézőpontból és kórtani szempontból is. Ez utóbbi sok nagy művész életművének elemzésénél népszerű szempont szokott lenni, hogy alkotásait betegségének megnyilvánulásaként értelmezzék, és műveinek rejtélyeire az alkotó betegségében találjanak válaszokat.

A helyzetet nehezíti, hogy Csontváry utolsó festménye, mondhatjuk, semmi különös. Mondhatjuk úgy is, semmi sem utal arra, hogy egy összefoglaló

nagy mű lenne. Bármelyik korábbi monumentális festménye utolsóbb, lezáróbb, beteljesítőbb lehetne. Nem is nagy méretű. Sőt, az egyik legkisebb. A *Sétalovaglás a tengerparton* képen egy vidám társaság lovakon egy tengeröblöt vesz körbe, elől félkaréjban a társaság látható, mögöttük egy zárt tengeröblől, amely a kép tetején kinyílik a végtelen felé. Ha így nézzük, be tudjuk magyarázni, hogy Csontváry ezen a képen mondott búcsút az evilágnak, és indult el a végtelen felé, a túlvilág felé. Ha innen nézzük visszafelé a festményeit, akkor azokat is láthatjuk úgy, mint átjárókat a túlvilág felé, és azokon is rajta van a megfestett végtelen, mind megannyi átjáró egy másik világba, egy szellemi odaát felé vezető út kijáratai. Mondhatjuk, hogy átjárókat festett, képeket, melyek a kép mögé, a nem-képek felé vezetnek.

Ráközelítettem a *Sétalovaglás a tengerparton* festmény végteleljére. Oda, ahol elvész a távolság, és a nyílt tenger fölött valóban a végtelenbe tart az éggel összeérő tenger. Nos, ott csak egyre vastagabb festék van, több rétegben, kiemelve a vászon durvaságát.

Na de a kérdés ettől még kérdés maradt: hova lettek ezután a képek? Eltűntek azok is a végtelenben? A végtelennek vagy az odaátnak megfestési lehetetlenségében? Egy festőnek lehet szüntelenül újra értelmezni a képeit. De lehet-e értelmezni a nem-megfestett képeit? A csak belső képekben, képzeletben maradt műveket? A megíratlan és megfestetlen művek az életművek részei, de hogyan vonhatjuk bele az életmű egészébe őket, ha egyszer nem születtek meg, csak tudjuk róluk, hogy nem lehet, hogy ne akartak volna megszületni. Nem lehet, hogy egy ennyire elhivatott festő tíz évig ne vegyen ecsetet a kezébe. Pont azelőtt, mielőtt meghal.

Valami olyat láthatott meg, amit nem lehetett megfesteni? Nem a végtelent, hanem még valamit, az előtt?

A korábbi hatalmas vásznaiban volt egység, volt egy táj, legyen az természeti vagy városi, és itt-ott voltak apró emberek, embercsoportok. Van ezek között is sok titokzatos, csak árnyékként vagy foltként ábrázolt alak. Van egy rejtélyes biciklista, akit a falon követ az árnyéka úgy, hogy azon a festményen a többi alaknak nincs árnyéka. Vagy egy különös zárt lovaskocsi hátulján egy odakötött fekete alak lapul, mintha a halál követné a kocsiban láthatatlanul utazókat. Igen, sok képén mintha fekete körvonalakkal valami halálszerű alak rejtőzne, de ők még mind lehetnek akár evilági emberi alakok is, hiszen emberi formájuk van. Sokszor csak vázlatosan, odamaszátolva, de emberi alakok, együtt vagy külön, jól láthatóan, vagy csak elrejtve itt-ott, de részeként a nagy egésznek, a festmény teljes kompozíciójának.

És mindezekben az apró embereken túl sokszor maga a táj is egyetlen nagy lénynek hat, kivehető belőle arcok, fejek. Egy nagy lényiség, egy érző,

összetartozó kozmikus lelkiesség hatja át a nagy egészet és a külön kis emberi lényeket is.

Élete utolsó éveiben nagy képeket tervezett. És szénrajzokat készített különféle papírokra, melyeken a rajzok csak hátulról átvilágítva lát-
88 szanak igazán. Mintha ezek a képek odaátról jönnének. És főleg nem emberek vannak rajta, hanem néhány embertől eltekintve, különös, sehonnan evilágról nem ismert lények. És a képek nem állnak össze. Szétesnek ezekre a különös, ismeretlen lényekből álló részletekre. Nincs többé egész. A nagy kép, amit eddig a sok részlet ellenére összetartott valami kompozíciós egység, vagy abban megnyilvánuló szellemi erő, most szétesett darabokra, külön rajzokra, befejezetlen gyors, firkáknak tűnő vázlatos rajzokra, olyanokra, mint amikor az ember gyorsan meg akar ragadni egy képet a képzeletében, mielőtt az már eloszlna a semmiben vagy más képnek adná át a helyét. Ezeket a gyors belső képeket nem lehet festeni, kidolgozni, nem lehet hozzá előkészülni, nem lehet modellt, tájat keresni hozzá, és elé települni, ezeket gyorsan le kell firkantani. Ezeket a papírokra lerajzolt szénrajzokat utólag összeragasztotta. Látszik, hogy eddig mindig a nagy egészből indult ki, most a részletekből szeretne eljutni egy nagy egészhez. Címeiket is ad, mintha lenne egy koherencia, ami a részleteket összetartaná. A magyarok bejövetele, meg ilyesmi, csatajeleneteket szeretne festeni, de csak az íráshoz jut, hogy mekkora nagy terem kell egy csatajelenet-festőnek ahhoz, hogy csatajeleneteket fessen. Nem lehet annyira távolra hátrálni, hogy egy nagy vásznat egészben lehessen látni. Ha a festő egy nagyon-nagy vásznat akar egyben látni, akkor is elveszti az egészet, és a kép a távolság miatt is részekre esik, és ha közelít, akkor is csak a részek maradnak. Csontváry számára mintha szétesett volna a kép. Már nem azt látta, amit addig, hanem valami mást látott. Csatajelenetek és történelmi tablók nevében furcsa beazonosíthatatlan lényeket látott, nem értve, hogy kerülnek ide, ebbe a világba, vagy talán már ők nem is itt vannak. Mintha eddig földi szemmel nézte volna a földi világban élő nem evilágot, most, élete utolsó tíz évében pedig odaátról nézett volna ide, már eltávozóban, vagy már félig nem itt élve. Eddig itt a földön látta és láttatta meg a túlvilág csodáját, most onnan, a túlvilág csodájából tekintett volna ide át, de itt onnan nézve nem csodákat, hanem furcsa lényeket látott volna meg.

Ki tudja, hogy ezek a lények melyik világhoz tartoznak? Hogyan látta őket? Egy érzéken túli vagy érzék feletti, alatti észleléssel? Hogy már nem látta világi szemmel a világot, csak belső képzelet útján? Külső képet nem tudott festeni, csak belső képeket, melyeket, ki tudja, kívül is látott-e, vagy csak belül, magában? Hogy egy láthatón túli világról közvetített, vagy csak belső démonjairól, vagy e kettő ugyanaz lehet?

Sok alkotó zseni műveit igyekeznek az utókor megérteni úgy, hogy rejtett összefüggéseket vél felfedezni, és ezeket lehet magyarázni csillagfejtéssel, ezoterikusan, okkult szimbólumokkal, szellemtudományosan, művészettörténeti fogalmakkal és pszichiátriai vagy kórtani nézőpontból. Nehezen lehet ezeket az elemzéseket elkülöníteni a spekulációtól. 89

És csak azt venni figyelembe, amit mi magunk valóban látunk. Tényeket. És ez végül is az, hogy Csontváry nem fest több festményt, és amit tervez, az egy nagy kompozíció, de hiába készít hozzá vázlatokat, nem áll össze egésszé. Nem lesz belőle egy egységes kép, még a részletek sem illenek össze. Nem láthatók kívülről, csak átvilágítva. Szénrajzok. És ismeretlen lények vannak rajtuk, amelyeket eddig nem ábrázolt. És ahogy abahagyta a festést, írni kezdett. És írásai sem álltak össze irodalmi kompozíciókká. Festőnek zseni volt, írónak koránt sem. Bár utolsó írása legalább annyira rejtélyesen zseniális, mint utolsó festménye. És mutatja, hogy Csontváry tényleg a túlvilágra készült, félig vagy egészen már ott is volt, és utolsó éveiben nem innen nézett át oda, hanem onnan ide.

Utolsó írása, bár időpont megjelölése nélkül, szó szerint *A túlvilág* címet viseli, és mindössze két mondat. A következő: „Ismerem az utat, amerre mennem kell. Ismerem a szellemi hatalmat, világteremtő energiát, mellyel számolnom kell, semmi kétség, hogy egy még legjobb világrészbe kerülünk s kiapaszthatatlan szépségekben gyönyörködünk.”

Amíg innen nézett odaát, addig látta a túlvilág szépségét, ami megjelenik itt a mi világunkban. Mikor már odaától néz ide, akkor a földi világ már csak szénfekete ijesztő alakok és groteszk, ismeretlen lények kaotikus összevisszaságának látszik. Innen a Földről látszik a teremtés isteni szépsége. Onnan idenézve látszik a földi világ drámasága és ismeretlen szétesett rendezetlensége.

Mi visz át és mi hoz vissza? *A Sétalovaglás a tengerparton* című utolsó művét tudatosan kicsire festi. Olyan sok nagy kép után egy utolsó kicsit. És „kis újszülöttnek” nevezi. Születésre készült vagy meghalásra? Az átjárás titka a képeken.

A KÉP ÖTÖDIK SARKA

Csontváry-képlapok Gerlóczy Gedeonnak (1895–1975)

Ott sírtál csak a konyhában, kivágták a cédrusfenyőt a játszótér mellett, pedig alig pár százéves volt csak. Semmi baja, mégis úgy döntött a hivatal, hogy kivágják ezt a gyönyörű fát.

Mert nem lehet megmenteni a világot, ahogy akartad, ha az nem akarja. Benne az emberi lényeket, szabad akarat működik.

Az ellen pedig még az angyali próféták sem tehetnek semmit. Ha ezt elfogadod, persze, akkor is kivágják a cédrusfenyőt.

Ám valójában nem csupán magadra gondoltál-e leginkább, amikor csak a cédrus hiányát fested folyton-folyvást, már vászon és ecset nélkül is?

Fiatal építész hallgatóként és idős festőként akár ismerhettétek is volna egymást. Azonban, mire építészként hazatérsz Münchenből, a műterem már üres.

Fiatal építészként műtermet keresve 1919-ben véletlenül betévedsz egy bérház belső udvarára, a Fehérvári út 34-36-ba, ahol óriási vásznakat próbálnak épp szekérponyvának eladni.

Véletlenül megrúgod az egyik legnagyobb hengert,
amelyből egy csodálatos festmény bontakozik ki,
a későbbi *Magányos cédrus* című.

91

Így kezdődik hosszú és magányos zarándoklatotok,
a képeken át. (*Gerlőczy Gábornak*)

Ezen a képen már minden készen van. Várákozik.
Tenger, vár, vihar, híd, lovas és sirály.
Egyensúlyoznak a látvány fölött.
Bizonytalan alakok a háttérben,
mégis megnyugtatóan.

Úgy tűnik, túlságosan is elrejtettél mindent,
ami fontos volt neked. Előtérbe helyezted
a trogiri várfalat, ami egészen olyan,
mintha festett díszlet lenne csupán.

Emlékszel, hogy tényleg ilyen, de valójában
mit is szeretett volna megfesteni?
És ugyan ki venné észre a kép háttérében
mehúzódó méltóságos hegy vonulatát,
vagy az előtérbe tolt jelentéktelen
halászbárkákat?

A viharos ég különlegesen jól eltalált szürkéje is
kinek tűnne fel, és hogy az alatta elvitorlázó sirályt
esetleg egy kitömött madárról festetted,
kit érdekel ez a festményt nézve?

Meg lehet találni a nagyjából konkrét helyet,
egy reprodukció segítségével,
ahonnan a képet festetted.

Akár egy képeslap, amit talán használtál is közben,
csak szebb, mint a jó művek mindig.

Azóta a vízesés tetején, egészen a szélén, középen
nőtt egy sudár fácska. Alatta, mellette zuhog,
csak zuhog a víz megállíthatatlanul.

- 92 Le kéne fotózni telefonnal, mert ez biztosan
tetszene neked is. Talán az élet erejéről,
az élni akarás szépségéről szólna,
amiben a vízesésrajongó festőként
mindig is hittél. (*Jajce, Bosznia*)

Egy félig báb, félig lepke esőáztatta szárnyára
írja fel üzenetét. Addig javítgatja, firkálgatja,
míg pávaszem nem lesz belőle.

Ha jól fejtetted meg: mindenki a titkot akarja tudni.
De nincs titok, mert számodra úgymint
mindig minden az.

Nem változik semmi, a mutatványosok,
a hídról pénzért leugró alakok
több száz éve ugyanazok,
ezzel keresik a kenyerüket.

A turisták mindig fizetnek egy kis látványosságért,
fotózzák őket, aztán mennek tovább,
újabb látványosságok ígérete felé.

A vendéglősök is évszázadok óta jól megélnék
a turistákból, ők pedig élnek-halnak a helyért.

Egy idő óta abbahagyta az alkotást,
talán meguntad az örök körforgást,
nem fested meg újra a hidat,
nehogy lebombázzák megint.

Nézel inkább hunyorogva, a hídon messze,
nagyon messze túlra. (*Mosztár, Bosznia*)

A lakótelepen elültetett fa meglepetésre életben marad, hatalmasra nő a tenyérben szorongatott fekete magból. Minden éjjel világít belülről, de csupán az évgyűrűk tekervényes labirintusában, a látszatot egyre erősebb kéreg védi.

93

Lakást bérelsz egy évre, hogy a rendkívüli világítóerőt tanulmányozva kivárhassad a megfelelő pillanatot. Megalomániádtól űzelve több mint húsz négyzetméteres vásznat készítesz elő.

Háttérben a hóval borított Etna, előtérben pedig az ógörög színház vörösen és folyton izzó romjai a csaknem kétszázötven méter mélységű tenger nyugtalan kékje fölött.

Először abban a naplementében áll össze minden törekvésed látvánnyá, vagyis egyetlen hasítékká, egyetlen aranysárga menedékké az ég boltozata.

A csukott szem, a nap, most még pihen, hogy a reggel időben ott találja majd a táj fölött, ahogy festőt kell, vászon előtt.

A sziklára épült város lakói alszanak, nem baj, a részletek nélkülük is jól alakulnak.

Egy romos épület helyet cserél a fákkal, aztán marad minden az eredeti helyén, de a változtatás lehetősége is ott van a képen, ami készül éppen, talán csak látni kellene hozzá.

És a színek sem ártatlan ablaknyitogatások, nem a világra nyílik a látvány, a hajnali fények a sötétség áztatta fák belső izzását mutatják.

A festő könyörületes tekintete megengedi,
hogy a reggel elterelje majd a figyelmet
a kevésbé fontos részletekről.

- 94 Az eddigi túl erős színek fekete-fehér grafikára váltanak,
elvesznek tehát, lassan szürkül az ég,
milyen gyorsan eltelt egy nap,
sötétedik megint.

A fotelben ülsz, az asztalon rengeteg könyv, sötét van már,
mivel most valamennyi csillagnak ragyognia kellene,
hogy a taorminai festményen éppen felkelő hold
egyenesen borostás arcodat világíthassa meg.
A nyugtalanságtól homályos tükörből.

A sötét mennyországot pont így képzelted el,
amilyen a holdtölte Taorminában,
ez volt az első igazi festménye,
húsz év készülődés után.

Minden olyan, amilyennek lennie kell
egy igazi alkotáson, pontosan,
ahogyan az életben is.

Virágzó mandulafák, meredező ciprusok,
középen a lebegő hold fényében ázó időtlen épületek.
Miközben az út csendesen kanyarog, araszol fölfelé,
még a tenger színét is eltalálta végre,

a hold reflektorfénye és egy égen úszó felhő-
foszlány árnyéka segítségével.

Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT. és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, költészet rovat: jasz.attila@ujforras.hu)

REICHERT GÁBOR (főszerkesztő-helyettes, kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)

SZÉNÁSI ZOLTÁN (próza rovat: szenazol@gmail.com)

Laptev

SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

HEGEDŰS GYÖNGYI, KAKUK TAMÁS, MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR, PAPP MÁTÉ,
SOPOTNIK ZOLTÁN, SZILÁGYI MIHÁLY

Online

REICHERT GÁBOR, SZÉNÁSI ZOLTÁN, SZŰCS BALÁZS PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BARI KÁROLY, BUJI FERENC, DUKAY BARNABÁS, GERLÓCZY GÁBOR,
KELÉNYI BÉLA, KRULIK ZOLTÁN, MUZSNAY ÁKOS, TOLNAI OTTÓ, URI ASAF

Korábbi főszerkesztők: PAYER ISTVÁN, MONOSTORI IMRE

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT

ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT

JÓZSEF ATTILA MEGYEI ÉS VÁROSI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben

Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2836 Baj-Szőlőhegy 2722/4

E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu

ISSN 0133-5332

Kiadja a TMJV József Attila Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.

Készült a BD Sollers nyomdájában Tatán.